

TECHNICKÁ UNIVERZITA V LIBERCI
Fakulta přírodovědně-humanitní
a pedagogická

Z Československa do Německé říše. Český tisk o českém pohraničí v září a říjnu 1938.

Diplomová práce

Studijní program: N7105 – Historické vědy
Studijní obor: 7105T021 – Historie
Autor práce: **Bc. Michal Smrž**
Vedoucí práce: PhDr. Lukáš Novotný, Ph.D.

ZADÁNÍ DIPLOMOVÉ PRÁCE

(PROJEKTU, UMĚLECKÉHO DÍLA, UMĚLECKÉHO VÝKONU)

Jméno a příjmení: Bc. Michal Smrž
Osobní číslo: P12000659
Studijní program: N7105 Historické vědy
Studijní obor: Historie
Název tématu: Z Československa do Německé říše. Český tisk o českém pohraničí v září a říjnu 1938.
Zadávající katedra: Katedra historie

Z á s a d y p r o v y p r a c o v á n í :

Cílem této práce je zmapovat a analyzovat reakci českého tisku na konflikty mezi sudetoněmeckými bojůvkami a jednotkami československých bezpečnostních sil v československém pohraničí (tzv. "Sudet"). Tato práce se zaměřuje na ty konflikty, které se odehrávaly v pohraničí v září a říjnu roku 1938, tedy krátce před podpisem Mnichovské smlouvy a po postoupení československého pohraničí Německé říši.

Rozsah grafických prací:

Rozsah pracovní zprávy:

Forma zpracování diplomové práce: **tištěná/elektronická**

Seznam odborné literatury:

- BENEŠ, Jaroslav a Jindřich MAREK. Šluknovská zrada. 1. vyd. Dvůr Králové nad Labem: Fortprint, 2006, 59 s., [20] s. obr. příl. ISBN 80-860-1131-3.
- BENEŠ, Jaroslav a Václav SLUKA. Finanční stráž československá 1918-1938. 1. vyd. Dvůr Králové nad Labem: Fortprint, 2005, 183 s. ISBN 80-860-1129-1.
- BENEŠ, Jaroslav. Celní úřad v Horní Světlé a rok 1938. 1. vyd. Dvůr Králové nad Labem: V nakl. Fortprint vydala Československá obec legionářská - Jednota Mladá Boleslav, 2011, 39 s. ISBN 978-80-86011-47-9-.
- BENEŠ, Jaroslav. Stráž obrany státu: 1936-1939. 1. vyd. Dvůr Králové nad Labem: Fortprint, 2007, 367 s. ISBN 978-80-86011-34-9.
- BRANDES, Detlef. Sudetští Němci v krizovém roce 1938. Vyd. 1. Překlad Petr Dvořáček. Praha: Argo, 2012, 428 s. Historické myšlení. ISBN 978-802-5706-053.
- Hraničáři pod Luží '38: Horní Světlá 22. září 1938 : sborník příspěvků. 2., opr. vyd. Dvůr Králové nad Labem: Fortprint, 2004, 127 s., [36] s. obr. příl. ISBN 80-860-1125-9.
- ZELENÝ, Karel. Vyhnání Čechů z pohraničí 1938: vzpomínky. Praha: Vydal Ústav mezinárodních vztahů ve spolupráci s Kruhem občanů České republiky vyhnaných v r. 1938 z pohraničí, 1996-1999, 2 v. ISBN 80-858-6416-9.

Prameny:

Deutsche Zeitung Bohemia, 1938-1939.

Lidové noviny, 1938-1939.

Národní listy, 1938-1939.

Národní politika, 1938-1939.

aj.

Vedoucí diplomové práce:

PhDr. Lukáš Novotný, Ph.D.

katedra historických věd FF ZČU Plzeň

Datum zadání diplomové práce:

30. dubna 2014

Termín odevzdání diplomové práce:

4. května 2015

doc. RNDr. Miroslav Brzezina, CSc.

děkan

L.S.

PhDr. Jaroslav Pažout, Ph.D.

vedoucí katedry

V Liberci dne 30. dubna 2014

Prohlášení

Byl jsem seznámen s tím, že na mou diplomovou práci se plně vztahuje zákon č. 121/2000 Sb., o právu autorském, zejména § 60 – školní dílo.

Beru na vědomí, že Technická univerzita v Liberci (TUL) nezasahuje do mých autorských práv užitím mé diplomové práce pro vnitřní potřebu TUL.

Užiji-li diplomovou práci nebo poskytnu-li licenci k jejímu využití, jsem si vědom povinnosti informovat o této skutečnosti TUL; v tomto případě má TUL právo ode mne požadovat úhradu nákladů, které vynaložila na vytvoření díla, až do jejich skutečné výše.

Diplomovou práci jsem vypracoval samostatně s použitím uvedené literatury a na základě konzultací s vedoucím mé diplomové práce a konzultantem.

Současně čestně prohlašuji, že tištěná verze práce se shoduje s elektronickou verzí, vloženou do IS STAG.

Datum:

Podpis:

Poděkování

Tímto bych chtěl poděkovat panu PhDr. Lukáši Novotnému, Ph.D. za jeho cenné rady, kritiku, ale především trpělivost, kterou musel projevit při vedení této mé práce. Dále bych chtěl poděkovat panu prof. PhDr. Robertu Kvačkovi, CSc. za jeho pomoc při vymezení tématu práce, věcné rady, a také za poskytnutí materiálů, které mi pomohly při tvorbě této práce. Stejně tak patří můj dík i všem, kteří mne podporovali a motivovali při psaní, a především dokončení této diplomové práce.

Anotace

Cílem této práce je zmapovat a analyzovat reakci českého tisku na konflikty mezi sudetoněmeckými bojovkami a jednotkami československých bezpečnostních sil v československém pohraničí (tzv. "Sudet"). Tato práce se zaměřuje na ty konflikty, které se odehrávaly pohraničí v září a říjnu roku 1938, tedy krátce před podpisem Mnichovské smlouvy a postoupení československého pohraničí Německé říši.

Klíčová slova

Stráž obrany státu

Československé četnictvo

Československá armáda

Československá finanční stráž

Sudetendeutsches Freikorps / Sudetoněmecký Freikorps

1938

Sudety

Pohraniční incidenty

První republika

Habersbirk / Habartov

Gossengrün / Krajková

Schwaderbach / Bublava

Krummau / Český Krumlov

Eger / Cheb

Freistaat Asch / Svobodný stát Aš

Šluknovský výběžek

Annotation

Subject of this thesis is about mapping and analyzing of reaction of the Czech press on border conflicts between Sudeten German partisans and forces of the Czechoslovak security force in the Czechoslovak borderland (so called „Sudetenland“). This thesis is focused on those conflicts, which took place during September and October of the year 1938, thus shortly before and after the signing of the Munich Agreement and secession of the Czechoslovak borderland to the Third Reich.

Key words

State Defense Guards

Czechoslovak Gendarmerie

Czechoslovak Army

Czechoslovak Financial Guard

Sudetendeutsches Freikorps

1938

Sudetenland

Borderland conflicts

First Czechoslovak Republic

Habersbirk / Habartov

Gossengrün / Krajková

Schwaderbach / Bublava

Krummau / Crumlaw

Eger / Cheb

Freistaat Asch / Free State Aš

Šluknov Hook

Obsah

Úvod.....	10
1. Ozbrojené složky Československé republiky.....	12
1.1 Četnictvo	12
1.2 Policie.....	16
1.3 Finanční stráž	19
1.4 Československá armáda	21
2. Problematika ostrahy hranic a Stráž obrany státu	26
2.1 Role sudetoněmeckých povstalců.....	30
3. Zář 1938	33
3.1 Habartov (Haberspirk).....	35
3.2 Krajková (Gossengrün)	42
3.3 Bublava (Schwaderbach).....	46
3.4 Cheb (Eger)	50
3.5 Dohra první části povstání.....	51
3.6 Reakce českého tisku na první vlnu povstání	53
4. Sudetoněmecký Freikorps (Sudetendeutsches Freikorps).....	57
4.2 Šluknovský výběžek.....	66
4.3 „Svobodný stát Aš“	68
4.4 Tisk a druhá vlna povstání před Mnichovem	71
5. Mnichovská dohoda a vyklízení pohraničí.....	73
5.1 Útoky pokračují.....	74
5.2 Český Krumlov	76
5.3 Hitlerův příjezd	78
5.4 Konec Freikorpsu	79
5.5 Český tisk a události po Mnichově.....	80
Závěr.....	82
Zdroje	85
1. Archivní materiály.....	85
2. Publikace	85

3. Internetové zdroje.....	86
4. Tiskoviny.....	88
Seznam příloh.....	90

Úvod

Tato diplomová práce bude nepřímo vycházet z mé bakalářské práce na téma *Československé pohraničí v letech 1935–1939*, která byla zaměřena především na politickou situaci, a to jak vnitrostátní, tak i mezinárodní. Naproti tomu stěžejní v této diplomové práci bude situace z hlediska vojenského, se zaměřením na oblast českého pohraničí (tedy oblasti tzv. „Sudet“) a konflikty, které se zde odehrály. Blíže se pak zaměřím na oblast Chebska a také Liberecka, jelikož právě tam se odehrály nejvážnější konflikty.

V první části diplomové práce se věnuji „oběma stranám konfliktu“, tedy jak sudetoněmeckým bojůvkám, tak i československým ozbrojeným složkám, tedy četnictvu, policii, finanční stráži a československé armádě, respektive na ustanovení organizace Stráž obrany státu, která byla přímo pověřena ostrahou hranic, a tedy byla v první linii konfliktů, které zde probíhaly. Patřičný důraz bude kladen také na výstroj, výzbroj a organizaci jednotlivých složek Stráže obrany státu. Je třeba též nastínit okolnosti vývoje československých ozbrojených složek, ale i utváření organizací sudetoněmeckých. Druhá část práce už bude zaměřena na konkrétní konflikty, které svedly jednotky Stráže obrany státu se sudetoněmeckými bojůvkami v příhraničních oblastech a zároveň i na jejich ohlas v dobovém československém tisku – například incidenty v Haberspirku (Habartově), Schwaderbachu (Bublavé), Gossengrün (Krajkové), aj. Tyto události pak podepřu jejich reflexí v dobovém celostátním tisku (Národní politika, Lidové noviny, České slovo, aj.), jenž zohledním v rámci promítnutí těchto událostí například i na jejich zpravodajství týkající se mezinárodněpolitické situace Československa.

Rok 1938 je jedním z nejvíce propíraných historických období československých i českých dějin. Mnoho publikací se věnuje zářiové krizi především z hlediska politického, jelikož právě tam padala rozhodnutí, která určovala vývoj republiky. Už o něco méně publikací se věnuje rovině vojenské, tedy především jednotkám Stráže obrany státu. V tomto ohledu bych chtěl vyzdvihnout publikaci *Stráž obrany státu 1936–1939*, která velmi vyčerpávajícím způsobem nastiňuje vývoj československých bezpečnostních složek, ze kterých byla právě Stráž obrany státu v roce 1936 nakonec utvořena. V rámci mého vymezení tématu jsem také shledal velmi užitečnou publikaci *Boj o pohraničí: Sudetoněmecký Freikorps v roce 1938*, která se také stala jakousi kostrou mé práce. V této publikaci je náležitě vylíčeno pozadí pohraničních incidentů ze září 1938. Dala by se označit za jakousi spojnicu mezi dvěma rovinami střetů, které se v roce 1938 odehrávaly – tedy mezi rovinou politickou, a na straně druhé pak samotné

individuální incidenty. Tyto incidenty pak velice dobře mapuje třídílná publikace *Jednotka určená SOS*. Ta obsahuje výpovědi přímých účastníků pohraničních incidentů z československé strany. Mnohdy se zde nachází i několik výpovědí k jednomu incidentu, vzájemně se doplňující. To čtenáři umožňuje si udělat komplexnější představu o tom, jak daný střet probíhal. V tomto směru jsou také vynikající publikační činnost členů Československé obce legionářské z Mladé Boleslavi (mimo již zmíněné *Stráž obrany státu 1936–1939* například také *Finanční stráž československá 1918–1938*, *Střípky z dějin finanční stráže v Lužických horách*, *Šluknovská zrada*, *Historie policie v letech 1918–1945*, aj.), které se mnohdy zaměřují i na jednotlivé lokality a tedy o to podrobněji.

Zajímavým se jeví také projekt *Mobilizace 1938*. Ten se povětšinou sice stručně, ale za to velmi uceleně, věnuje všem událostem souvisícími se sudetoněmeckou otázkou a krizí v září a říjnu roku 1938. Jsou zde líčeny vzpomínky členů družstev SOS, ale co je třeba vyzdvihnout, i příslušníků sudetoněmeckého Freikorpsu a dalších henleinovců či obyvatel s nimi sympatizujícími. Stejně tak se však projekt věnuje i mezinárodním jednáním a vnitrostátní politice na toto téma.

Významné archiválie k tomuto tématu lze nalézt především ve Vojenském ústředním archivu v Praze, kde je soustředěna většina materiálu týkajícího se jednotek SOS a pohraničních konfliktů. V chebské pobočce státního oblastního archivu jsem našel veskrze jen informace lokální, což se však dalo očekávat, avšak především z let předcházejících roku 1938, přičemž ke krizi ze září a října 1938 jsem s tamní pracovníci bohužel nenalezl téměř nic.

Dobový tisk se mi podařilo nashromáždit skrze Národní knihovnu, Studijní a vědeckou knihovnu plzeňského kraje a nakonec také Státní oblastní archiv v Plzni, ale také i z vlastních zdrojů.

1. Ozbrojené složky Československé republiky

1.1 Četnictvo

Četnictvo bylo vojensky organizovaným strážním sborem, jenž, oproti státní policii, která působila zejména v městských aglomeracích, se vyskytoval zejména v oblastech s nižší koncentrací obyvatelstva (především na venkově) po celém Československu. První snahy o vznik „četnictva“ se datují již na začátek 19. století, kdy rostla potřeba k vytvoření profesionálního bezpečnostního sboru, který by nahradil tehdejší nedokonalou policejní správu, jež nebyla patřičně organizovaná a jednotlivé útvary mezi sebou prakticky nespolupracovaly. Jednotka, která by toto měla změnit, měla být utvořena po vzoru francouzské „*gensdarmierie*“ (ze starofrancouzského *gens d'armes* – muži ve zbrani), tedy sbor s policejními pravomocemi, avšak pod vojenskou správou, u nás známé obecně také jako *četnictvo*. Po francouzském vzoru totiž byly zakládány četnické sbory v různých zemích Evropy, mimo jiné například v sousedním Sasku, odkud si právě v roce 1810 vyžádal teplický policejní rada Eichler instrukci k založení saského četnického sboru, kterou následně předal pražskému nejvyššímu purkrabímu, hraběti Josefu Františku Wallisovi. Ten ji poté předložil nejvyššímu policejnímu úřadu ve Vídni a současně s tím požádal jednotlivá hejtmanství o vyjádření, zda by po saském vzoru šlo vytvořit obdobný sbor i v Čechách, a to jak ve městech, tak i na venkově.¹ Ke zřízení sboru však nakonec, i přes veskrze pozitivní ohlas ze strany hejtmanů, kvůli četným byrokratickým průtahům nedošlo. Četnictvo se však na území habsburské monarchie vyskytlo na základě Vídeňského kongresu z roku 1815, kdy Habsburské říši bylo přiznáno území Benátska a Lombardie, kde působily právě četnické sbory, které zde nechal zřídit Napoleon během období Italského království.² Na základě toho se znovu začala projednávat otázka možnosti vytvoření četnických sborů i v jiných zemích Habsburské říše, avšak i tentokrát k vytvoření četnického sboru nedošlo přes spíše skeptický postoj krajských úřadů. Stejně dopadlo i třetí obnovení jednání započaté roku 1832. Četnictvo bylo v českých zemích zřízeno až v roce 1849, kdy již nedošlo k jednání o vzniku, ale přistoupilo se rovnou k vytvoření četnického sboru, a to na základě císařského nařízení z 8. června 1849, respektive vládního nařízení z 18. ledna 1850.³ Protože četnictvo vzniklo v období po revolučních vlnách z let 1848 a 1849 a za vlády tzv.

---

¹ ROUBÍK, František. *Pokusy o zřízení četnictva v Čechách*. [online]. [cit. 2013-09-21]. Dostupné z: <http://primaplana.net/txt/studie/roubik-pokusy-zrizeni-cetnictva.html>.

² MACEK, P., UHLÍŘ, L., *Dějiny policie a četnictva I., Habsburská monarchie (1526–1918)*, 1. vyd., Praha: nakladatelství Themis, 1997, str. 12.

³ ROUBÍK, František. *Pokusy o zřízení četnictva v Čechách*. [online]. [cit. 2013-09-21]. Dostupné z: <http://primaplana.net/txt/studie/roubik-pokusy-zrizeni-cetnictva.html>.

Bachova neoabsolutismu, byly mu vtisknuty především náležitosti politického rázu (dohled nad podezřelými osobami a prevence před protistátní činností), pročež se četnictvo za dob mocnářství netěšilo přílišné oblibě u obyvatelstva.⁴ Následovalo pak ještě několik především organizačně správních reforem četnictva, které různě upravovaly jeho organizační strukturu.

Při vzniku republiky v roce 1918 nebylo samozřejmě možné, ba ani žádoucí vypracovávat veškeré legislativní řády nově vzniklé republiky zcela od základů, už jen proto, že z legislativního hlediska byly právní normy Rakousko-Uherska zcela adekvátní a vyhovující, a proto také při zřízení republiky byla v rámci zákona o jejím vyhlášení přijata veškerá právní a zákonná nařízení Rakousko-Uherska do legislativního řádu nové republiky, a to prostřednictvím tzv. recepční normy.⁵ Svou prvorepublikovou podobu získalo četnictvo na základě zákona č. 299/1920 Sb., předloženého 9. dubna a schváleného 14. dubna, a který definoval četnictvo takto: „*Četnictvo republiky Československé jest vojensky organisovaný sbor strážný, jenž určen jest k tomu, aby podle stávajících zákonných předpisů a podle nařízení příslušných úřadů státních udržoval v celém území Československé republiky veřejný pořádek a veřejnou bezpečnost.*“⁶ Podle § 2 zákona spadalo četnictvo pod pravomoc ministerstva vnitra, mělo vykonávat především základní úkony udržování veřejného pořádku a řešení protiprávních jednání, ke kterým nebylo třeba příkazu úřadů, avšak soudní správa a státní zastupitelství si mohly služeb četnictva přímo vyžádat (§ 9 zákona). Působnost četnictva byla vymezena na místa, kde nebyly přítomny orgány policie, aby nedocházelo k zbytečnému vzájemnému překrývání kompetencí (§ 10 zákona). Avšak přítomnost četnictva v případě potřeby či ohrožení i ve městech statutárních či municipálních byla možná na základě rozhodnutí politických úřadů (§ 7 zákona). Důležitým pro tuto práci je však § 6, podle kterého v případě válečného stavu přechází část četnictva, na základě dohody mezi ministerstvy vnitra a národní obrany, pod přímé velení vojska a v případě potřeby jsou vojenské stavy doplňovány právě z řad četnictva (§ 17 zákona). Organizace četnictva byla čtyřstupňová a byla převzata z rakouského systému, doplněného o některé další prvky.⁷ Nejníže postavené byly samotné četnické stanice. Nad nimi pak stála okresní četnická velitelství (rozdělených obvykle dle politických okresů). Poté

---

⁴ ROUBÍK, František. *Pokusy o zřízení četnictva v Čechách*. [online]. [cit. 2013-09-21]. Dostupné z: <http://primaplana.net/txt/studie/roubik-pokusy-zrizeni-cetnictva.html>.

⁵ *Zákon č. 11/1918 Sb., o zřízení samostatného státu československého*. [online]. [cit. 2015-02-02]. Dostupné z: <http://ftp.aspi.cz/opispdf/1918/002-1918.pdf>.

⁶ Zasedání Národního shromáždění československého roku 1920.: *Zpráva výboru ústavního o vládním návrhu zákona (tisk. č. 2212) o četnictvu*. [online]. [cit. 2013-09-21]. Dostupné z: http://www.psp.cz/eknih/1918ns/ps/tisky/t2805_00.htm.

⁷ MACEK, Pavel a UHLÍŘ, Lubomír. *Dějiny policie a četnictva II., Československá republika (1918–1939)*. Vyd. 1. Praha, 1999, str. 52.

četnická oddělení a nakonec četnická zemská velitelství. Četnická zemská velitelství (ČZV) byla čtyři a jejich působení bylo vymezeno pro daný region – Praha (pro Čechy), Brno (Morava a Slezsko), Bratislava (Slovensko) a Užhorod (Podkarpatská Rus).⁸ Původně bylo zemských velitelství pět, jelikož ČZV pro Slezsko se nacházelo v Opavě, ale v roce 1928 došlo k jeho zrušení a sloučení s moravským ČZV.⁹ Zemská četnická velitelství přímo podléhala generálnímu veliteli četnictva, jenž spadal pod kompetenci ministerstva vnitra a kterého do funkce jmenoval prezident republiky, a to z řad četnického důstojnického sboru.¹⁰ Mimo strukturu zemských velitelství stálo Ústřední četnické pátrací oddělení v Praze s celorepublikovou působností.¹¹

Počátky československého četnictva byly velmi obtížné. Významná část po Rakousko-Uhersku zděděném sboru pocházela z řad československých Němců, respektive Maďarů, kteří odmítali sloužit nově vzniklému československému státu.¹² Zejména na Slovensku se téměř celý četnický sbor skládal z Maďarů, a tak bylo třeba vybudovat jej od základů. Za účelem vytvoření kvalitního četnického sboru byly při krajských zemských velitelstvích v rámci tzv. doplňovacích oddělení zřizovány četnické školy a pro zlepšení kvalifikace již stávajících četníků byly také pořádány různé odborné kurzy.¹³ Počty četníků v první polovině 20. let průběžně narůstaly. Dle dostupných údajů sloužilo v červenci roku 1920 u četnického sboru v Československu (včetně Podkarpatské Rusi) na 10 770 četníků a důstojníků.¹⁴ O 4 roky později, v roce 1924, sloužilo v četnickém sboru již 12 859 četníků, kteří působili na celkem 2770 četnických stanicích.¹⁵ Roku 1925 již bylo četníků v Československu celkem 14 123, působících na 2776 stanicích.¹⁶

Zprvu převzalo četnictvo nejen právní normu, ale též vybavení a výzbroj rakousko-uherských četníků. Československý četník byl standardně vybaven svěracím řetízkem (místo pout, které četníci nenosili), legitimací, služební knížkou, obuškem a pišťalkou. Důstojníci četnictva a strážmistři nosili místo obušku důstojnickou šavli (vz. 24). V četnickém arsenálu palných zbraní se nacházelo několik typů pistolí i pušek. Standardní četnickou pistolí byla

---

⁸ Policie: *Historie četnictva a policie*. [online]. [cit. 2013-09-22]. Dostupné z: <http://www.policie.cz/clanek/historie-cetnictva-a-policie-historie-cetnictva-a-policie.aspx>.

⁹ MACEK, UHLÍŘ. *Dějiny policie a četnictva II.*, str. 54.

¹⁰ SPEYCHAL, Robert. *Encyklopedie stejnokrojů Československa I.: Stráž obrany státu*. Vyd. 1. Praha: MV, 2002, str. 18.

¹¹ Tamtéž.

¹² MACEK, UHLÍŘ. *Dějiny policie a četnictva II.*, str. 57.

¹³ Tamtéž, str. 70.

¹⁴ Tamtéž, str. 191.

¹⁵ Tamtéž, str. 201.

¹⁶ Tamtéž, str. 202.

pistole vz. 22 a posléze pistole vz. 24, které používala i československá armáda. Primární zbraní četníka byla puška. Zde se jednalo o četnickou karabinu vz. 90 a četnickou karabinu vz. 95, což byly přeznačené pušky typu Mannlicher 1890, respektive Mannlicher 1895, tedy ještě rakousko-uherské provenience. Tyto pušky nahrazovala československá armáda po roce 1934 novými puškami typu krátká puška vz. 33, což byla zkrácená verze armádní pušky vz. 24, kterou vyráběla brněnská zbrojovka. Součástí výzbroje četnictva byly také adekvátní bodáky pro daný model pušky.¹⁷

Sílící konflikty v pohraničních oblastech, a obecně potřeba vzniku rychlého a mobilního útvaru četnictva, schopného rychle zasáhnout, daly vznik tzv. *četnickým pohotovostním oddílům* (zkráceně ČPO). ČPO vznikaly od 1. září 1933 a zprvu bylo zřízeno celkem deset těchto pohotovostních oddílů, a to především ve městech s výrazným zastoupením německy hovořícího obyvatelstva – Cheb, Děčín, Hlučín, Frývaldov (dnes Jeseník), Chomutov, Krnov, Most, Německé Jablonné (dnes Jablonné v Podještědí), Teplice-Šanov (dnes pouze Teplice) a Trutnov. Do roku 1937 bylo na území Československa zřízeno celkem 31 četnických stanic s působností četnických pohotovostních oddílů.¹⁸ Pohotovostní oddíl se skládal zpravidla z 20-35 četníků, kteří byli do oddílu bráni na zkoušku. Každý oddíl měl k dispozici alespoň jeden autokar značky Praga AN 136 Break či Škoda-Diesel, dále několik služebních vozů, či motocyklů Jawa 175.¹⁹ Úkolem ČPO bylo především podpořit činnost místních četnických stanic a provádět obchůzky či objížďky v daném obvodu. V roce 1937 byly ČPO zařazeny do systému Stráže obrany státu jakožto záložní pohotovostní oddíly k ostatním útvarům Stráže obrany státu, a to s působností na nejvíce rizikových místech.²⁰ Bylo plánováno zakoupení několik obrněných automobilů vz. 30 pro četnické pohotovostní oddíly, avšak ty nakonec mělo četnictvo k dispozici až na jaře 1939.²¹

Veřejnosti nepříliš známým faktem je také to, že v rámci československého četnictva působily také tzv. *četnické letecké hlídky*. Poté, co se na počátku roku 1933 v Německu dostali k moci nacisté, byl československý vzdušný prostor čím dál více narušován německými výzvědnými letouny. Nutno však podotknout, že Československo nemělo s Německem

---

¹⁷ Policie: *Historie četnictva a policie*. [online]. [cit. 2013-09-22]. Dostupné z: <http://www.policie.cz/clanek/historie-cetnictva-a-policie-historie-cetnictva-a-policie.aspx>.

¹⁸ MACEK, UHLÍŘ, *Dějiny policie a četnictva II.*, str. 64.

¹⁹ *Četnické pohotovostní oddíly* [online]. [cit. 2014-03-24]. Dostupné z: <http://www.cetnictvo.cz/cetnictvo/cetnicke-pohotovostni-oddily.htx>.

²⁰ Tamtéž.

²¹ *Obrněné automobily OA vz. 30 u četnictva* [online]. [cit. 2015-06-19]. Dostupné z: <http://www.fronta.cz/obrne-automobily-oa-vz-30-u-cetnictva>.

smluvně vymezené úseky pro přelet letadel přes československou hranici, což se změnilo teprve vládním nařízením č.202/1937 Sb. z 24. června 1937.²² První jednání o vzniku policejních leteckých hlídek probíhala již v říjnu 1933.²³ Nicméně netečnost jednotlivých ministerstev (především ministerstva vnitra) měla za následek to, že letecké hlídky, byly zřízeny až k 1. červenci roku 1935, společně se založením prvních 5 útvarů.²⁴ Výkonem letecké police bylo nakonec pověřeno, po dohodě ministerstev, četnictvo. Úkolem četnických leteckých hlídek bylo tedy střežit nenarušitelnost československého vzdušného prostoru, dohled nad dodržováním předpisů v rámci letecké dopravy, hlásná služba v příhraničních oblastech a v případě potřeby i pomoc při živelných pohromách a různých nehodách. Význam založení těchto hlídek však byl také zapříčiněn tím, aby nemusely úkony vzdušného průzkumu a podpory provádět armádní letouny a nedocházelo tak ke zvyšování mezinárodního napětí.²⁵ Těchto četnických leteckých hlídek mělo dle plánu vzniknout na území republiky celkem 15, nicméně v době mobilizace v září 1938 bylo četnických leteckých hlídek vybudováno jen 11. V průběhu října 1938 bylo nutné celkem 6 z těchto 11 útvarů redislokovat do jiných lokalit v důsledku postoupení území na základě podmínek Mnichovské dohody.²⁶ Každá četnická letecká hlídka se měla skládat ze tříčlenných rojů. Jednalo se zprvu především o stroje Aero AP-32 a Škoda D-1 zapůjčených od vojenského letectva. Později se byly pořízeny stroje Beneš Mráz Be-51B, Letov Š-528 (respektive 328) a Avia B-534.²⁷

Ministerstvo vnitra rovněž vydávalo společenské publikace týkající se československého četnictva. Jednalo se například o periodika *Bezpečnostní služba*, či *Kalendář československého četnictva*, *Četnický obzor* či *Četnické listy*.²⁸

1.2 Policie

Rovněž i systém uspořádání dalšího bezpečnostního orgánu, spadajícího pod ministerstvo vnitra - státní policie. Tento systém struktury z dob Rakousko-Uherska

---

²² MAREK, Jindřich. *Vzdušní donkichoti: četnické letecké hlídky 1935–1939 : čs. letci u 280. a 544. perutě RAF*. Vyd. 1. Cheb: Svět křídel, 2001, str. 16–17.

²³ Tamtéž, str. 15.

²⁴ FOJTÍK, Jakub. *Policejní vrtulníky*. Praha: Naše vojsko, 2007, str. 14.

²⁵ MAREK, Jindřich. *Vzdušní donkichoti*, str. 6.

²⁶ Tamtéž, str. 15.

²⁷ Tamtéž, str. 20.

²⁸ SPEYCHAL, Robert. *Encyklopedie stejnokrojů Československa I.: BENEŠ, Jaroslav. Stráž obrany státu: 1936–1939*, str. 19.

Československo převzalo přijetím již zmíněné recepční normy v rámci zákona č. 11/1918 Sb.²⁹ Policie vykonávala dozor nad veřejným pořádkem a stíhání trestné činnosti, stejně tak, jako četnictvo, nicméně policie toto činila ve statutárních městech. Policie se mimo měst nacházela z části také v oblastech se „státně nespolehlivým obyvatelstvem“, tedy v pohraničních oblastech.³⁰ Zde je však nutno poznamenat, že policie se dělila na dva útvary, a to státní, jež vykonávala službu právě ve statutárních městech, a komunální, která tak činila ve spolupráci s četnictvem na venkově.³¹ Jen v ulicích Prahy vykonávala službu uniformovaná (uniformovaná stráž bezpečnosti, vedená po vzoru vojenském), v ostatních městech kde působila policie, vykonávali službu členové obecních policejních sborů (neuniformovaná stráž bezpečnosti, vedená po vzoru civilním).³² Příslušníci uniformovaného sboru vykonávali běžnou pořádkovou službu. Příslušníci neuniformované stráže prováděli naproti tomu například službu zpravodajskou, pátrací a jiné odborné úkony, které souvisejí s policejní službou, a jež později daly vznik kriminální službě. Toto rozdělení bylo bráno v potaz i v rámci zákona č. 230/1922 Sb., které upravovalo základní právní ustanovení policejních sborů.³³ I u policie bylo v prvních letech republiky nutné řešit nedostatečné početní stavy. Pražské policejní ředitelství disponovalo v roce 1918 celkem 1 450 uniformovanými policisty.³⁴ Především v prvních měsících po vzniku republiky v roce 1918 byla situace vážná, neboť příhraniční oblasti Čech obývané převážně německým obyvatelstvem se dovolávaly též práva na národní sebeurčení. Zdejší policejní složky, opět tvořené převážně Němci, tyto snahy podporovaly a tedy nebyly státně spolehlivé, což vyústilo v potřebu policejní složky v těchto lokalitách vybudovat prakticky od základů.³⁵ Na Slovensku naopak státní policie neexistovala prakticky vůbec – v roce 1918 se zde nacházelo 75 státních policistů, kteří se však po rozpadu monarchie na rozkaz maďarského ministerstva vnitra přesunuli do Maďarska.³⁶ Komunální policie na území Slovenska existovala, avšak i zde bylo početní zastoupení státně nespolehlivých Maďarů vysoké. Z toho důvodu bylo záhy po vzniku samostatného Československa přikročeno

---

²⁹ *Zákon č. 11/1918 Sb., o zřízení samostatného státu československého.* [online]. [cit. 2015-02-02]. Dostupné z: <http://ftp.aspi.cz/opispdf/1918/002-1918.pdf>.

³⁰ BENEŠ, Jaroslav. *Strípky z dějin finanční stráže v Lužických horách*, str. 77.

³¹ MACEK, UHLÍŘ, *Dějiny policie a četnictva II.*, str. 19.

³² Tamtéž, str. 21.

³³ *Zákon č. 230/1922 Sb., o sborech stráže bezpečnosti.* [online]. [cit. 2015-02-03]. Dostupné z: <http://ftp.aspi.cz/opispdf/1920/080-1922.pdf>.

³⁴ MACEK, UHLÍŘ, *Dějiny policie a četnictva II.*, str. 22.

³⁵ Tamtéž, str. 21.

³⁶ Tamtéž.

k urychlení výcviku nových strážníků. Například pražské policejní učiliště tak místo dosud běžných 100 až 200 absolventů ročně opustilo absolventů 500.³⁷

Struktura policejních orgánů byla zpočátku také nevyhovující v rámci působnosti na celém Československu. Dobře byla organizována jen na českém území, kde se nacházela policejní ředitelství v Praze a Brně, dále pak policejní komisařství v Plzni a Moravské Ostravě, a pohraniční policejní komisařství v Podmoklech, Chebu a Bohumíně.³⁸ Jak již bylo zmíněno, na Slovensku nebyly struktury státní policie žádné, což bylo v průběhu roku 1919 řešeno zřízením zvláštního policejního oddělení a následným ustanovováním policejních důstojníků české národnosti na posty policejních kapitánů například v Bratislavě a Košicích.³⁹ Vlastní policejní ředitelství v Bratislavě bylo zřízeno až v srpnu roku 1920 a v prosinci téhož roku v Košicích, a to na základě zákona č. 165/1920 Sb., dle kterého bylo umožněno vládě zřizovat po dobu následujících 5 let policejní úřady v místě potřeby se souhlasem dané obce.⁴⁰ Na základě tohoto zákona, a posléze zákona č. 306/1924 Sb. (kterým se prodlužovala účinnost zákona č. 165/1920 na dalších 5 let, tedy do konce roku 1929), se síť policejních úřadů postupně rozrůstala po celém Československu.⁴¹ Během dvacátých let se také řešil přenos některých kompetencí z městské na státní policii, a obecně k jisté míře zestátnění policie. Když se situace po systémové, organizační a personální stránce stabilizovala, byla tedy konečná struktura policejních orgánů následovná. Nejnižší jednotkou byly policejní strážnice s vymezenými územními revíry a několika policisty. Nad nimi stály státní policejní úřady, které byly přidruženy k okresním úřadům. Ty podléhaly policejním ředitelstvím, přidružené k zemským úřadům. Tato struktura pak podléhala samotnému ministerstvu vnitra. Poněkud mimo tuto strukturu se ještě nacházely státní policejní expozitury.⁴²

I v rovině výzbroje došlo již v prvních letech po vzniku Československa k modernizaci. Šavle byly nahrazeny gumovými obuškami a i služební zbraň byla modernizována 9mm revolvery byly nahrazeny pistolemi Praga ráže 7,65mm. V roce 1927 však došlo k dozbrojení policie od

---

³⁷ *Čsl. policie* [online]. [cit. 2015-02-04]. Dostupné z: http://www.codyprint.cz/oz_sbory/policie/index.html.

³⁸ MACEK, UHLÍŘ, *Dějiny policie a četnictva II.*, str. 21.

³⁹ Tamtéž, str. 22.

⁴⁰ *Zákon č. 165/1920 Sb., jímž se vláda zmocňuje zřizovati státní policejní úřady.* [online]. [cit. 2015-02-02]. Dostupné z: <http://ftp.aspi.cz/opispdf/1920/036-1920.pdf>.

⁴¹ *Zákon č. 306/1924 Sb., kterým se prodlužuje platnost zákona ze dne 16. března 1920, č. 165 Sb. z. a n., jímž byla vláda zmocněna zřizovati státní policejní úřady.* [online]. [cit. 2015-02-02]. Dostupné z: <http://ftp.aspi.cz/opispdf/1924/138-1924.pdf>.

⁴² SPEYCHAL, Robert. *Encyklopedie stejnokrojů Československa I.: Stráž obrany státu*, str. 18.

armády pušky vz.24 a znovuzavedeny byly (alespoň pro uniformovanou policii) šavle, nyní však již československé šavle typu vz.24.⁴³

Ministerstvo vnitra vydávalo například periodika *Policejní rozhledy*, *Policejní listy* a *Kapesní policejní praktikum*, které prezentovaly společnosti činnost policejních složek.⁴⁴

1.3 Finanční stráž

Posledním významným ozbrojeným sborem Československa byla finanční stráž. Finanční stráž byl uniformovaný ozbrojený sbor, spadající pod pravomoc ministerstva vnitra, jehož hlavním úkonem bylo vykonávat v příhraničních oblastech celní dozor a zároveň i jako pohraničníci. Finanční stráž vznikla již v roce 1842 sloučením sboru pohraničních myslivců a členů důchodkové stráže.⁴⁵ Sloužit měla nejen k celním povinnostem, ale také z části i náhradou za policejní složky v místech, kde tyto nebyly přítomny. I struktury finanční stráže byly po vzniku Československa převzaty recepční normou. Rovněž i finanční stráž se potýkala se stejnými personálními problémy, jako ostatní bezpečnostní složky státu, jelikož ve východních oblastech Československa (tedy na Slovensku a Podkarpatské Rusi) musely být sbory finanční stráže vybudovány prakticky od základů. Vznik Československa navíc znamenal, že délka hranic se zvětšila z 1478 km na 4104, což představovalo vzhledem k personálním stavům finanční stráže, navíc značně oslabených v průběhu války, vážný problém, který navíc komplikovala v roce 1919 stále ještě napjatá situace na území Slovenska. Avšak již v roce 1920 byla zákonem č. 28/1920 Sb. o reorganizaci finanční stráže ve své dosavadní podobě zrušena a přeorganizována. Fakticky však došlo k jejímu rozdělení na dvě části – na vnitrozemskou důchodkovou kontrolu a na pohraniční finanční stráž.⁴⁶ U finanční správy se také počítalo s velkým zastoupením navrátilých se legionářů, jelikož ti měli přednostní právo přijímání na určená místa státní správy, mezi které se řadila právě i finanční stráž.⁴⁷ V tomto případě měli příslušníci československých legií přednostní nárok na přijetí především do důchodkové kontroly, jak je přímo ustanoveno v zákonu č.28/1920 Sb. Avšak vzhledem k nedostatku

---

⁴³ MACEK, UHLÍŘ, *Dějiny policie a četnictva II.*, str. 40.

⁴⁴ Tamtéž, str. 29.

⁴⁵ *Čsl. finanční stráž* [online]. [cit. 2015-02-08]. Dostupné z: http://www.codyprint.cz/oz_sbory/straz/index.html.

⁴⁶ *Zákon č. 28/1920 Sb., o reorganizaci finanční stráže.* [online]. [cit. 2015-04-12]. Dostupné z: <http://ftp.aspi.cz/opispdf/1920/005-1920.pdf>.

⁴⁷ *Zákon č. 462/1919 Sb., o propůjčování míst legionářům.* [online]. [cit. 2015-02-03]. Dostupné z: <http://ftp.aspi.cz/opispdf/1919/093-1919.pdf>.

financů bylo v zákoně též uvedeno, že dokud nebudou vyřešeny problémy s nedostatkem personálu, budou i příslušníci důchodkové kontroly vykonávat pohraniční službu, pokud si to bude situace vyžadovat.⁴⁸ V roce 1926 sloužilo u finanční stráže na 4000 mužů, avšak ne všichni z nich vykonávali službu na hranicích, jelikož několik stovek pracovalo v důchodkové kontrole a dále také celní službě).⁴⁹ Strukturálně byly jednotky finanční stráže vázány na okresní finanční ředitelství, kterých bylo 12 v Čechách, 4 na Moravě a ve Slezsku pak 3 finanční inspektoráty. Nad nimi pak stály zemská finanční ředitelství v Praze a Brně a finanční ředitelství v Opavě. Nad těmito už pak stálo samotné ministerstvo financí.⁵⁰

Roku 1927 vznikl další zákon, který reorganizoval pohraniční finanční stráž a důchodkovou kontrolu, a to zákon č. 114/1927 Sb. Ten opětovně sjednotil pohraniční stráž a důchodkovou kontrolu a znovu zavedl původní název „finanční stráž“. Ta byla nově klasifikována jako ozbrojený uniformovaný sbor organizovaný podle vojenské kázně (do služeb finanční stráže může být přijata jen osoba, jež vykonala základní vojenskou službu).⁵¹ Financové se také nyní nově dělili na zřízence, pomocné zřízence a úředníky. Úkolem financů bylo v první řadě střežit celní hranici Československa, to jest hraniční pásmo včetně 10 km celního pohraničního pásma od hranice směrem do vnitrozemí.⁵² Každý útvar finanční stráže měl přidělenou část úseku státní hranice včetně celního pohraničního pásma. To v rámci pochůzek členové finanční stráže střežili a zamezovali celním a důchodkovým trestným činům a zároveň také nedovolenému pohybu osob přes hraniční pásmo. Pochůzky měly být dle předpisů vykonávány velmi zvolna – trasa, kterou lze běžným tempem urazit za hodinu, měla financům zabrat hodinu a půl až dvě hodiny. Během těchto pochůzek, směřovaných především podél hranic, měli financové provádět pozorovací činnost a nepohybovat se jen po komunikacích a cestách. Především pak v zimě měly být prozkoumány jakékoliv ve sněhu zachycené stopy, zejména ty, vedoucí směrem k, či naopak od státní hranice.⁵³

Po rozsáhlé reorganizaci finanční stráže z let 1966-1938 se největšího rozmachu dočkala finanční stráž právě v kritickém roce 1938. Od února byly vytvářeny nové příhraniční útvary

---

⁴⁸ *Zákon č. 28/1920 Sb., o reorganizaci finanční stráže.* [online]. [cit. 2015-04-12]. Dostupné z: <http://ftp.aspi.cz/opispdf/1920/005-1920.pdf>.

⁴⁹ MACEK, UHLÍŘ, *Dějiny policie a četnictva II.*, str. 111.

⁵⁰ *Historie Ministerstva financí 1918 - 2004* [online], str. 15 [cit. 2015-02-03]. Dostupné z: http://www.mfcr.cz/assets/cs/media/2005-08-17_Publikace-Historie-MF-1918-2004-komplet-v02_verze02.pdf.

⁵¹ *Zákon č. 114/1927 Sb., Celní zákon.* [online]. [cit. 2015-04-12]. Dostupné z: <http://ftp.aspi.cz/opispdf/1927/051-1927.pdf>.

⁵² *Čsl. finanční stráž* [online]. [cit. 2015-02-08]. Dostupné z: http://www.codyprint.cz/oz_sbory/straz/index.html.

⁵³ *Čsl. finanční stráž* [online]. [cit. 2015-06-09]. Dostupné z: http://www.codyprint.cz/oz_sbory/straz/4.html.

finanční stráž, a do jejích řad přibylo 800 mužů. Počet jejích příslušníků tak vzrostl na 8236 a dalších 1184 sloužilo u finanční stráže na úředních místech.⁵⁴

Vzhledem k tomuto počtu však měla finanční stráž nedostatek motorových vozidel, přičemž tento problém se nepodařilo eliminovat až do likvidace sboru v roce 1940. Také v oblasti výzbroje panovaly nedostatky. Finanční stráž byla vyzbrojena zastaralými puškami Mannlicher 1895. V roce 1935 padlo rozhodnutí o přezbrojení na - stejně jako četnictvo - karabiny vz. 33. Nedostatek těchto pušek však vedl k tomu, že ministerstvo obrany finanční stráž zapůjčilo pušky vz. 24 ze svých skladových zásob. Mimo pušky měli finančníci také služební pistole vz. 27.

Ministerstvo financí vydávalo také periodika týkající se finanční stráže, jako například *Celní věstník*, *Ročenka čsl. finanční stráže* a také časopis *Naše pohraničí*.⁵⁵

1.4 Československá armáda

Vznik a vývoj československé armády v prvních letech existence československého státu byl rovněž problematický. Během první světové války vzniklo československé exilové vojsko neexistujícího státu, tedy českoslovenští legionáři, a posléze na konci roku 1918 byl proklamován československý stát, který ale na svém území neměl žádnou vlastní armádu. Ta však byla nyní nepostradatelná, jelikož vypjatá situace panovala jak v sudetských Němcích obývaném českém pohraničí, kteří projevíli svou vůli se od československé republiky odtrhnout, tak i na Slovensku, kde se komunistická Maďarská republika rad snažila vojensky obsadit slovenské území. Za tímto účelem také v rámci československé armády na Slovensku působili někteří francouzští důstojníci a generálové v rámci francouzské vojenské mise v Republice československé (např. divizní generál Eugène Desiré Antoine Mittelhauser,⁵⁶ či náčelník mise generál Maurice-Joseph-César Pellé),⁵⁷ která zde na žádost československé vlády

---

⁵⁴ SPEYCHAL, Robert. *Encyklopedie stejnokrojů Československa I.: BENEŠ, Jaroslav. Stráž obrany státu: 1936-1939*, str. 38.

⁵⁵ Tamtéž.

⁵⁶ Pellé, Maurice-César-Joseph [1863-1924] (generál III. hodnostní třídy / General of 3rd Rank Class). [online]. [cit. 2015-02-04]. Dostupné z: <http://forum.valka.cz/viewtopic.php/t/24375/title/Pelle-Maurice-Cesar-Joseph-1863-1924>.

⁵⁷ Mittelhauser, Eugene Desire Antoine. [online]. [cit. 2015-02-04]. Dostupné z: <http://forum.valka.cz/viewtopic.php/t/24376/title/Mittelhauser-Eugene-Desire-Antoine>.

působila od 13. února 1919.⁵⁸ Krom snahy stabilizovat situaci na slovensko-maďarské hranici také Pellé sjednotil vojenské vedení v Československu. Sloučením francouzské vojenské mise s vojenským odborem ministerstva národní obrany vytvořil v červenci 1919 Hlavní štáb, v jehož čele sám stanul.⁵⁹ Nutno podotknout, že do té doby v Československu působili také italští důstojníci, pod vedením generála Luigiho Piccioneho. Ten byl však právě pro neshody s nově příchozí francouzskou vojenskou misí odvolán a nahrazen právě Mittelhauserem, což znamenalo postupný odchod italských důstojníků ze služeb československé armády.⁶⁰ Také zdaleka ještě nedošlo k návratu československých legií ze zahraničí – legionáři ze západní fronty (přibližně 20 000 vojáků z italské a 9 000 vojáků z francouzské fronty) dorazili z větší části již na přelomu let 1918 a 1919. Legionáři z fronty východní se však začali vracet až od orku 1920.⁶¹ Na konci téhož roku stanul v čele francouzské vojenské mise, a zároveň i Hlavního štábu, generál Mittelhauser, jelikož Pellé odešel na nový post do Turecka.⁶²

Zmíněné ohrožení bezpečnosti a celistvosti republiky muselo řešit nově vznikuvší ministerstvo národní obrany (MNO), jenž bylo spolu s ostatními ministerstvy zřízeno v rámci zákona č. 2/1918 Sb., do jehož čela byl postaven Václav Klofáč. Funkce ministra národní obrany se v rámci formujícího se Československa z části překrývala s funkcí ministra vojenství (též uváděno jako ministra války), jenž byl členem prozatímní československé vlády v Paříži, a jímž byl zpětně od 26. září 1918 jmenován generál Milan Rastislav Štefánik. V zásadě však bylo pole působnosti nepřímě vymezeno momentální situací – ministr vojenství řídil činnost československých vojsk v zahraničí, kdežto ministr národní obrany řídil činnost vojsk na půdě Československého státu.⁶³ Tento „dualismus“ však skončil společně s tragickým úmrtím generála Štefánika při letecké havárii v květnu roku 1919, jelikož nový ministr vojenství již jmenován nebyl. Ačkoliv struktury ministerstva vojenství přetrvaly až do listopadu roku 1919 v Rusku, kdy bylo nahrazeno vojenskou správou na Sibiři.⁶⁴ V roce 1919 došlo k zřízení čtyř zemských vojenských velitelství (pro Čechy v Praze, pro Moravu a Slezsko v Brně, pro Slovensko v Bratislavě a pro Podkarpatskou Rus v Užhorodu). Právě již zmíněná francouzská vojenská mise v ČSR byla v prvních letech samostatného Československa zásadní, jelikož právě francouzští vojenští činitelé v Československu určovali směr vývoje československé

---

⁵⁸ STEHLÍK, Eduard, ČVANČARA, Jaroslav. *Srdce armády*, str. 8.

⁵⁹ ŠRÁMEK, Pavel. *Ve stínu Mnichova*, str. 13.

⁶⁰ STEHLÍK, Eduard, ČVANČARA, Jaroslav. *Srdce armády*, str. 8.

⁶¹ Tamtéž, str. 12.

⁶² ŠRÁMEK, Pavel. *Ve stínu Mnichova*, str. 17.

⁶³ *Ministři národní obrany v letech 1918 až 1992*. [online]. [cit. 2015-02-04]. Dostupné z: <http://armada.vojenstvi.cz/galeriemno.htm>.

⁶⁴ Tamtéž.

armády. Vliv této mise poklesl v polovině 20. let, kdy začala být na nejvyšší armádní posty postupně dosazována ve větší míře vlastní československá generalita.⁶⁵ V průběhu 20. a 30. let došlo také ke změně koncepce československé armády. V průběhu 20. let považoval generální štáb za největší hrozbu Maďarsko a jeho snahy o získání ztracených území Uherska po první světové válce. Tomu byla také uzpůsobena koncepce československé armády, která byla v tomto období koncipována především útočně. Avšak 30. léta a vzestup nacionálně socialistického režimu v Německu a jeho agresivní zahraniční politiky donutilo generální štáb uzpůsobit koncepci československé armády především na obrannou.⁶⁶

V roce 1932 začal generální štáb s přípravou rozsáhlé reorganizace československé armády. Bylo však potřeba zajistit pro tuto velice materiálně a finančně náročnou akci zajistit také politickou podporu. Tu poskytl například tehdejší ministr zahraničí dr. Edvard Beneš, který toho mohl ovlivňovat například skrze své členství v *Nejvyšší radě obrany státu* (NROS, jejíž vznik schválila vláda na svém zasedání dne 6. října 1933. Dr. Edvard Beneš se pravidelně scházel s armádními představiteli a diskutoval s nimi o potřebách armády v návaznosti na zahraničněpolitické dění a v průběhu celých 30. let se usilovně zasazoval o navýšení státních výdajů pro armádu.⁶⁷ Ani v jedné z těchto činností neustal i poté, co byl zvolen prezidentem Československé republiky v roce 1935. Lze tak říci, že právě dr. Beneš má nemalé zásluhy na tom, že bylo možné realizovat od roku 1933 významnou reformu československé armády. Ta byla podepsána 9. května 1933 náčelníkem generálního štábu československé armády Janem Syrovým pod názvem „Armáda v polí“.⁶⁸ Dokument vznikl na základě plánů vypracovávaných již od roku 1931 majorem Josefem Fetkou a plukovníkem Bohuslavem Fialou.⁶⁹ Tento dokument byl v průběhu roku 1933 nadále rozpracován armádním operačním oddělením a posléze v prosinci téhož roku nabyl dokument základní strukturální podoby. Bylo však třeba najít pro něj také politickou vůli, za což se zasadil mimo jiné právě již zmiňovaný dr. Edvard Beneš. Dne 29. listopadu 1933 byl na postu náčelníka hlavního štábu československé armády generál Jan Syrový nahrazen generálem Ludvíkem Krejčím, a to z impulzu prezidenta Tomáše Garriguea Masaryka, jenž nebyl plně spokojen s armádním velením.⁷⁰ Dne 15. května 1935

---

⁶⁵ Čs. armáda léta 1918-1939: Slovo úvodem. [online]. [cit. 2015-02-04]. Dostupné z: <http://armada.vojenstvi.cz/predvalecna/index.htm#uvod>.

⁶⁶ Tamtéž.

⁶⁷ PAVEL, Šrámek. *Podíl Edvarda Beneše na výstavbě československé armády ve 30. letech* [online]. [cit. 2015-02-07]. Dostupné z: <http://armada.vojenstvi.cz/predvalecna/studie/4.htm>.

⁶⁸ STEHLÍK, Eduard, ČVANČARA, Jaroslav. *Srdce armády*, str. 24.

⁶⁹ ŠRÁMEK, Pavel. *Reorganizace československé armády z roku 1933*. [online]. [cit. 2015-02-07]. Dostupné z: <http://armada.vojenstvi.cz/predvalecna/studie/10.htm>.

⁷⁰ ŠRÁMEK, Pavel. *Personální změny ve velení československé armády v roce 1933*. [online]. [cit. 2015-02-07]. Dostupné z: <http://armada.vojenstvi.cz/predvalecna/studie/11.htm>.

nakonec vešla v konečnou platnost nová organizace válečné armády, čímž tak odstartovala rozsáhlá reorganizace československé armády.⁷¹ Došlo tak k úpravě organizační struktury armádních útvarů (divize se nyní skládaly ze tří, nikoliv čtyř pěších brigád, což vedlo k postupnému navýšení počtu divizí, a významnou roli měly sehrát též sbory, jakožto mezistupeň mezi divizemi a armádami, kladl se též důraz na motorizaci vojska). Nová koncepce byla zaměřena na systém pružné obrany proti početně silnějším protivníkovi – tedy prim zde již jako hlavní potencionální nepřítel nehrálo Maďarsko (tzv. *Nástupový plán III-A*), nýbrž sousední Německo.⁷² Tuto novou taktickou koncepci československého válečného myšlení lze považovat za jakýsi protipól k německé taktice bleskové války, která byla později uplatněna zejména Německem v prvních letech druhé světové války.⁷³ Nutno podotknout, že reorganizaci armády nelze brát za reakci na nástup Adolfa Hitlera k moci v sousedním Německu, jelikož jak již bylo zmíněno, prvotní plány se objevily již v roce 1931. Nepřímo se může jednat pouze o možné předzvěsti toho, že se nacionální socialisté, kteří byli v té době již na vzestupu, budou moci podílet na směřování zahraniční politiky Německa. Též je nutné poznamenat, že tato koncepce organizace československé armády nevycházela ani nebyla ovlivněna francouzskou vojenskou misí v Československu, jejíž zástupci měli k této spíše výhrady.⁷⁴

Další významnou kapitolou, která utvářela československé vojenské plánování od poloviny 30. let 20. století, byl československý pohraniční pevnostní systém. První myšlenky na jeho zřízení se objevily již v samotných počátcích existence republiky. V březnu 1920 vznikla *Komise pro opevnění československého státu*, avšak v rámci této komise nedošlo k žádným stavebním pracím, nebo se o tom alespoň nedochovaly záznamy.⁷⁵ I vedoucí francouzské vojenské mise v Československu, generál Mittelhauser, se vyjádřil, že budování pohraničního opevnění v Československu je „absurdní“.⁷⁶ Zřejmě tomu bylo proto, že až do konce 20. let se počítalo u československé armády především s ofenzivním vedením případné války. To se však začalo měnit s příchodem 30. let, kdy se otázkou stálého pohraničního opevnění začalo zabývat armádní velení a tuto otázku nadnesl dokonce i prezident Masaryk. Na zasedání NROS dne 14. července 1934 bylo schváleno vyčlenění 200 milionů korun na

---

⁷¹ ŠRÁMEK, Pavel. *Reorganizace československé armády z roku 1933*. [online]. [cit. 2014-02-07]. Dostupné z: <http://armada.vojenstvi.cz/predvalecna/studie/10.htm>.

⁷² STEHLÍK, Eduard, ČVANČARA, Jaroslav. *Srdce armády*, str. 25.

⁷³ ŠRÁMEK, Pavel. *Reorganizace československé armády z roku 1933*. [online]. [cit. 2014-02-07]. Dostupné z: <http://armada.vojenstvi.cz/predvalecna/studie/10.htm>.

⁷⁴ Tamtéž.

⁷⁵ *Československé stálé opevnění z let 1935 až 1938*. Armády, technika, militaria. 2005, roč. 3, č. 12., str. 70.

⁷⁶ Tamtéž.

opevňovací práce.⁷⁷ Na zasedání NROS dne 28. dubna 1936 bylo prosazováno budování opevnění i v rámci západních Čech, které měly být původně opevněny jen lehce, jelikož se v rámci válečných plánů počítalo s relativně rychlým ústupem z této oblasti jakožto neudržitelné. Důvodem pro opevnění celého pohraničí republiky měly být i psychologické účely – mělo tím být dáno najevo to, že Československo je připraveno hájit celé své území a zároveň také to mělo dodat pocit jistoty obyvatelstvu, jak zaznělo na poradě ve výše zmíněném datu.⁷⁸ První menší pevnostní systém vznikl koncem roku 1934 poblíž Bratislavy, nicméně nejednalo se o součást širšího plánu, nýbrž se tak stalo z vlastní iniciativy slovenského zemského velitele generála Josefa Šnejdárka.⁷⁹ Tyto se však ukázaly být neefektivní, a proto se ministerstvo národní obrany obrátilo na pomoc znovu k Francii, která sama v této době budovala mohutné opevnění na hranici s Německem – tzv. Maginotovu linii, kam také odjela na konci roku 1934 skupina československých armádních důstojníků a podělili se se svými francouzskými protějšky o zkušenosti týkající se právě moderních vojenských pevností. Vývoj konkrétních a definitivních plánů na výstavbu toho československého pohraničního opevnění započal oficiálně od 20. března 1935, kdy bylo schváleno zřízení *Ředitelství opevňovacích prací* (ŘOP), v jehož čele stanul divizní generál Karel Husárek.⁸⁰ S vlastními pracemi se začalo v říjnu 1935 u slezského Bohumína, jelikož se již od začátku počítalo s tím, že případný německý úder na Československo přijde právě směrem na Slezsko a severní Moravu ve snaze oddělit tak Čechy od zbytku Československa.⁸¹ Postupně bylo vypracováno několik plánů kompletní výstavby linií opevnění, přičemž definitivní plán výstavby byl nakonec přijat dne 7. listopadu 1937, tzv. *Husárkův konečný program*. Tento plán počítal s výstavbou celkem 1 276 těžkých a 15 463 lehkých objektů (tzv. *řopíky*, jenž nakonec převzaly úlohu stěžejního prvku v pevnostním systému) opevnění, jejichž budování bude rozděleno do čtyř etap, přičemž práce na nich měly skončit v roce 1951. V rámci celého procesu se počítalo s útratou 10 miliard a 14 milionů korun.⁸² Právě systém opevnění se stal nedílnou součástí československého obranného plánování.

---

⁷⁷ *Československé stálé opevnění z let 1935 až 1938*. Armády, technika, militaria. 2005, roč. 3, č. 12., str. 71.

⁷⁸ VÚA Praha, fond Silvestr Bláha. *Záznam z jednání Nejvyšší rady obrany státu 28. dubna 1936*.

⁷⁹ *Československé stálé opevnění z let 1935 až 1938*. Armády, technika, militaria. 2005, roč. 3, č. 12., str. 71.

⁸⁰ STEHLÍK, Eduard, ČVANČARA, Jaroslav. *Srdce armády*, str. 30.

⁸¹ *Československé stálé opevnění z let 1935 až 1938*. Armády, technika, militaria. 2005, roč. 3, č. 12., str. 71

⁸² KÁRNÍK, Zdeněk. *České země v éře první republiky – díl třetí*, str. 465.

2. Problematika ostrahy hranic a Stráž obrany státu

Ostraha československých hranic byla v počátku republiky problematickou, především na východních částech, kde se situace na hranici ustálila až v průběhu roku 1920. Obecně však platilo, že od roku 1918 byla jedinou ostrahou hranic československá finanční stráž, která spadala pod pravomoc ministerstva financí. Tento fakt byl podpořen i výnosem ministerstva národní obrany o zrušení vojenské pohraniční služby z 22. ledna 1920.⁸³ Samotná finanční stráž vznikla v roce 1919, a to rozdělením původní struktury a systému organizace finanční stráže převzaté ještě z Rakousko-Uherska - na důchodkovou kontrolu (s působností ve vnitrozemí) a na finanční stráž (s působností v pohraničí). Finanční stráž byla schopna plnit své vlastní, tedy celní povinnosti, avšak nebyla uzpůsobena na zajištění státních hranic po stránce bezpečnostní. Přestože bylo s finanční stráží počítáno v rámci branného zákona z roku 1920 a následně i branného předpisu z roku 1927, v případě vypuknutí vojenského konfliktu by byla finanční stráž schopna pouze uzavřít hranice a vyčkat příchodu útvarů pravidelné armády.⁸⁴ Problematika ostrahy hranic nezůstávala bez povšimnutí a v roce 1926 byla dokonce sondována možnost, že by ostrahu státní hranice zcela převzaly útvary četnictva. Ministerstvo národní obrany však nadále vyvíjelo tlak na ministerstvo financí, aby byly jednotky finanční stráže lépe vycvičeny i k samotné ostraze hranic, což však ministerstvo financí odmítalo s tím, že jednotky finanční stráže jsou již i tak přetížené výkonem dosavadní služby, kdy již nyní vykonávaly osmihodinové terénní pochůzky.⁸⁵ Je otázkou, zda protahování vyřizování žádostí ze strany ministerstva národní obrany, nebo právě tyto snahy byly důvodem, proč se této problematice věnoval (mimo jiné) i chystaný nový celní zákon. Ten byl přijat v roce 1927 (zákon č. 114/1927 Sb. zákonů a nařízení) a ukládal útvarům finanční stráže povinnost spolupůsobení ostrahy státní hranice.⁸⁶ Roku 1930 bylo přijato vládní nařízení č. 202/1930 Sb. zákonů a nařízení o organizaci služebních a platových poměrů u finanční stráže, kde bylo uvedeno, že finanční stráž spolupůsobí podle zvláštních předpisů při vojenské ostraze hranic.⁸⁷ Definitivní podobu součinnosti útvarů finanční stráže při obraně státních hranic pak dal plán označovaný jako G-XI-6 z roku 1931, obsahující instrukce pro součinnost finanční stráže a armády při ostraze státní hranice.⁸⁸ Tomu předcházela oboustranně schválený plán označovaný G-IX-3, který se týkal součinnosti armády s četnictvem. Ani tímto však stále nebyla problematika ostrahy státních

---

⁸³ BENEŠ, Jaroslav. *Stráž obrany státu: 1936-1939*, str. 11.

⁸⁴ Tamtéž.

⁸⁵ Tamtéž.

⁸⁶ Tamtéž, str. 13.

⁸⁷ Tamtéž.

⁸⁸ Tamtéž.

hranic vyřešena.⁸⁹ Ministerstvo národní obrany nadále naléhalo na ustanovení komplexnějšího systému ostrahy hranic. Když se v roce 1933 v sousedním Německu dostali k moci nacionální socialisté, vzrostla potřeba organizace struktury zabezpečení státu a jeho hranic o to více. Doposud však panoval zmatek v tom, v jakém rozsahu může nebo naopak musí pomoci finanční stráž ostatním bezpečnostním složkám. Ohledně tohoto byl v roce 1933 veden dialog ohledně této věci. Ministerstvo vnitra předložilo ministerstvu obrany návrh, kde je uvedeno, že finanční stráž by měla ostatním bezpečnostním složkám být k dispozici v případě potřeby při ochraně veřejné bezpečnosti a to až do úrovně, kdy nebude narušena vlastní rezortní služba.⁹⁰ Dne 6. října na zasedání schválila vláda vznik užšího bezpečnostního výboru ze členů vlády pod názvem *Nejvyšší rada obrany státu*. Předsedou NROS byl úřadující předseda vlády (v době vzniku NROS tedy Jan Malypetr) a ostatní členy NROS jmenoval a zároveň i odvolával prezident republiky. Poradní funkci v NROS měl jakožto odborník mít generální inspektor či náčelník generálního štábu a při mobilizaci a válečném konfliktu přechází poradní činnost na velitele operujících armád. Činnost NROS se týkala obecného zajištění bezpečnosti státu, např. zajištění ekonomických potřeb, přerozdělování surovin a ochranu obyvatelstva před následky útoku cizí moci.⁹¹ NROS byla legislativně ukotvena zákonem č. 131/1936 Sb. o obraně státu, ze dne 13. května 1936.⁹² NROS se na svém zasedání dne 19. listopadu 1934 řešila právě problematiku ostrahy státních hranic. Za tímto účelem nechala stanovit komisi složenou ze zástupců tří inkriminovaných ministerstev, tedy národní obrany, vnitra a financí, která se měla touto otázkou nadále zabývat.⁹³ V polovině 30. let tak již koncepce ostrahy hranic začínala nabývat své finální podoby, souběžně s probíhající reformou československé armády. Společná nařízení byla doplněna o tzv. *pohraniční poplach*, který definoval součinnost četnictva, finanční stráže a armády tak, že všechny útvary těchto složek v daném místě vyhlášeného pohraničního poplachu budou uvedeny dom pohotovosti, přičemž četnictvo a finanční stráž provedou všechny potřebné úkony pro bez prodlené uzavření státní hranice do doby, než dorazí armáda, jenž dohled nad danou situací převezme. Od roku 1935 také probíhala reforma armády a zároveň také došlo k navýšení počtu četníků (o 1 478 mužů), a také k navyšování počtu členů finanční stráže, kterých bylo do konce roku již na 7 000 v celém Československu (pro srovnání

---

⁸⁹ *Stráž obrany státu (SOS), 1. díl* [online]. [cit. 2015-02-09]. Dostupné z: <http://www.fronta.cz/straz-obrany-statu-1-dil-od-ustaveni-do-pocatku-roku-1938>.

⁹⁰ Vojenský ústřední archiv v Praze (dále jen VHÚ), fond MNO, prezidium, r. 1933, K 10563, sign. 64 5/2. *Finanční stráž - spolupráce se státními bezpečnostními orgány*.

⁹¹ *Vládní usnesení o zřízení Nejvyšší rady obrany státu, o jejím statutu a jednacím řádu*. [online]. [cit. 2015-01-21]. Dostupné z: <http://armada.vojenstvi.cz/predvavecna/ctenari/6.htm>.

⁹² *Zákon č. 131/1936 Sb. o obraně státu*. [online]. [cit. 2015-01-21]. Dostupné z: <http://ftp.aspi.cz/opispdf/1936/035-1936.pdf>.

⁹³ BENEŠ, Jaroslav. *Stráž obrany státu: 1936-1939*, str. 14.

jich v roce 1926 byly jen 4 000).⁹⁴ Systém ostrahy hranic tak nakonec dostal definitivní podobu v roce 1936. V tomto roce byl zprvu zamítnut návrh ministerstva národní obrany na sloučení policie, četnictva a finanční stráže v jeden sbor, avšak ministerstvo vnitra bylo vládou pověřeno k vypracování plánu součinnosti četnictva, finanční stráže a armády při ostraze hranic. Výsledný návrh počítal s tím, že v době míru se bude každá složka věnovat svým pracovním povinnostem, avšak v době mobilizace a válečného střetnutí dojde k zařazení zmíněných složek do nově organizovaného útvaru - *Stráže obrany státu* (SOS). Dne 16. května 1936 byl rámcově schválen tento návrh na všech třech ministerstvech (financí, vnitra a národní obrany). Ministerstvo financí se však obávalo, že dojde k rozdělení finanční stráže na dvě části, kde jedna bude spadat pod SOS a druhá zůstane u vykonávání rezortní činnosti. To bylo nakonec vyřešeno návrhem, ve kterém jednotky finanční stráže měly být do služby v SOS určovány dle potřeby a nikoliv plošně. Tím tak bylo z přibližně 5 000 členů finanční stráže nacházejících se v příhraničních oblastech do služby v SOS delegováno přibližně 600.⁹⁵ Legislativně došlo k ustanovení vzniku Stráže obrany státu dne 23. října 1936, a to vládním nařízením č. 270/1936 Sb. o strážci obrany státu, jehož podkladem byl zákon č. 131/1936 Sb. o obraně státu. Vládní nařízení č. 270/1936 Sb. o strážci obrany státu nabylo legislativní účinnosti dne 31. října 1936.⁹⁶ Dne 7. listopadu se na ministerstvu národní obrany konala velká porada se zástupci ministerstev vnitra, financí a železnic, na které se probíraly organizačně strukturní a materiální záležitosti SOS. Bylo naplánováno zřízení celkem 38 obvodů SOS, z nichž 9 bude vnitrozemských. V rámci této porady také padla jména, která budou stát v čele jednotlivých obvodů. Bylo dohodnuto, že potřebný počet příslušníků SOS je 10 000 osob v rámci rezortních složek (četnictvo, státní policie a finanční stráž).⁹⁷ Ve věci organizační hierarchie měly být nejvýše postavena zemská velitelství, zřízená při patřičných zemských úřadech a pod nimi následně velitelství okresní, zpravidla zřizované při okresních úřadech či policejních ředitelstvích. Ministerstvo národní obrany ještě důrazně žádalo dne 18. listopadu 1936 ministerstvo vnitra, aby byli přednostové úřadů, při kterých budou zřizovány velitelství SOS „politicky spolehlivé osoby československé národnosti“, jelikož tyto budou zasvěcováni do náležitostí SOS.⁹⁸ Obecně se však dbalo i na naprostou státní spolehlivost všech příslušníků SOS (včetně jejich vojenských posil).⁹⁹ Jednotky byly dále organizovány dle vojenského způsobu na roty, prapory a družstva.

---

⁹⁴ BENEŠ, Jaroslav. *Stráž obrany státu: 1936-1939*, str. 15.

⁹⁵ Tamtéž, str. 16–17.

⁹⁶ *Zákon č. 270/1936 - Vládní nařízení o strážci obrany státu*. [online]. [cit. 2015-01-24]. Dostupné z: <http://ftp.aspi.cz/aspi/opispdf/1936.html>.

⁹⁷ BENEŠ, Jaroslav. *Stráž obrany státu: 1936-1939*, str. 36-37.

⁹⁸ Tamtéž, str. 29.

⁹⁹ BENEŠ, Jaroslav. *Strážky z dějin finanční stráže v Lužických horách*, str. 78.

Družstvo byl nejmenší celek, který čítal 13 mužů. Družstva (jejichž organizace se odvíjela od jednotlivých četnických či policejních stanic, případě oddělení finanční stráže) se také dělila dle svého určení, a to na zpravodajské, obranné a dále pak na mobilní zálohy. K 1. prosinci 1936 byli jmenováni velitelé praporů a to zpravidla důstojníci pěchoty v hodnostech major či podplukovník, přičemž všichni z nich měli již zkušenosti z bojů (především z první světové války či z legií).¹⁰⁰ Co však v souvislosti s působením útvarů SOS není příliš známo, je fakt, že do stavů SOS mohli být určováni nejen příslušníci armády, četnictva, policie a finanční stráže, ale i příslušníci veřejných strážních útvarů. Na základě §2 vládního nařízení č. 270/1936 Sb. o strážní obrany státu se totiž útvary SOS měly skládat ze dvou druhů skupin. První z nich se měla skládat ze stabilních útvarů, tedy policie, četnictva, obecní stráže bezpečnosti a vojáků. Druhou skupinou byli ti, kteří byli do SOS určováni na základě potřeby - tedy členové finanční stráže, ale také „osob mající postavení jiné veřejné stráže, zaměstnanců státu, ústavů, podniků a fondů státních, nebo státem spravovaných“, aj., vykonávající strážní nebo jí podobnou službu.¹⁰¹ Díky tomuto nařízení se tak v jednotkách SOS nacházeli například i příslušníci ozbrojené stráže ochrany železnic. S tímto se počítalo již v předchozích jednáních, což vedlo k přizvání zástupců ministerstva železnic na zmiňovanou velkou poradu konanou 7. listopadu 1936. Mezi další organizace, jejichž členové mohli být povoláni do stavů SOS lze uvést například členy tělovýchovných či vlasteneckých organizací, jako například Sokol či Orel. Členové těchto organizací, kteří nepodléhali branné povinnosti, byli využíváni především k zajišťovacím a podpůrným akcím, jako například ostraze objektů, aj.¹⁰² Do stavů SOS však bývali povolováni i českoslovenští občané německé národnosti. Jednalo se především o sociálnědemokraticky orientované Němce, kteří se sdružovali v organizacích, jako například Rote Wehr, od roku 1935 zvaná Republikanische Wehr, což byla pořádková organizace německé sociální demokracie v Československu (DSAP) a dále pak například Arbeiterwehr (ochranný sbor německé komunistické strany v Československu) a Deutscher Jugendbund (svaz demokratické mládeže). Z těchto jmenovaných byla nejvýznamnější Republikanische Wehr. Ta měla na starosti udržování pořádku a ochranu akcí pořádaných Německou sociálně demokratickou stranou dělnickou v Československé republice (DSAP), která ač ve 20. letech měla vůči existenci Československa skeptický postoj, v 30. letech jí již lze považovat za stranu aktivistickou, která se aktivním způsobem podílela na budování československého státu. Co se aktivit

---

¹⁰⁰ *Přehled obvodů, velitelů, početních stavů a ztrát praporů SOS.* [online]. 2010 [cit. 2015-01-25]. Dostupné z: <http://codyprint.cz/sos/index.html>.

¹⁰¹ *Zákon č. 270/1936 - Vládní nařízení o strážní obrany státu.* [online]. [cit. 2015-01-24]. Dostupné z: <http://ftp.aspi.cz/aspi/opispdf/1936.html>.

¹⁰² BENEŠ, Jaroslav. *Stráž obrany státu: 1936-1939*, str. 34.

Republikanische Wehr na našem území týče, nejsou až na nepatrné výjimky (například v oblasti Mikulovska) nijak doloženy, jelikož se ani na české, ani na německé straně nedochovaly téměř žádné materiály týkající se její působnosti.¹⁰³ Přesto, že zákon na ochranu republiky zakazoval vznik ozbrojených milicí, či i sborů ve stranických stejnokrojích, vzhledem k tomu, že DSAP byla stranou aktivistickou a tedy státotvornou a oddíly Republikanische Wehr nevyvolávaly žádné konflikty ani provokace, bylo jejich působení tolerováno.^{104, 105}

Určené osoby, které měly být začleněny do SOS v rámci zmíněné druhé skupiny, byly do služeb SOS aktivizovány v okamžiku, kdy daná osoba spatřila, že se člen cizí ozbrojené moci chystá, nebo již překročil státní hranici, dále také když byl napaden objekt, který daná osoba střeží, případně když byla ohrožena neporušitelnost státní hranice a samozřejmě v případě mobilizace.¹⁰⁶ Kompletní strukturální, logistické, právní a organizační zajištění a působení SOS bylo publikováno v rámci tajného služebního předpisu G-XI-2 pod názvem *Stráž Obrany Státy v zajištění hranic*. Tato dvoudílná tiskovina byla určena a distribuována vyšším důstojníkům působícím v SOS.¹⁰⁷

2.1 Role sudetoněmeckých povstalců

Počátky sudetoněmeckých bojůvek nelze konkrétně datovat, avšak je zřejmé, že jejich vznik a rozvoj přímo souvisel se vznikem a šířením působnosti *Sudetendeutsche Heimatfront* (Sudetoněmecká vlastenecká fronta, SHF – předchůdkyně Sudetoněmecké strany). Ještě předtím působily v Československu různé protistátně organizované spolky a skupiny, které se soustřeďovaly kolem německých negativistických stran v Československu, jmenovitě pak *Německé nacionální strany* (DNP) a *Německé národně socialistické strany dělnické* (DNSAP). Jednalo se však o uskupení především lokálního významu, nepříliš rozšířené, často složené především z hospodských rváčů. Většina incidentů, kterých se tyto skupiny účastnily, se týkala především různých rvaček a podobných provokací. Ke změně začalo docházet po roce 1933, kdy se dostal k moci v Německu Adolf Hitler a jeho nacionální socialisté. To povzbudilo i české

---

¹⁰³ BENEŠ, Jaroslav. *Stráž obrany státu: 1936-1939*, str. 34.

¹⁰⁴ *Zákon č. 50/1923 Sb. – Zákon na ochranu republiky*. [online]. [cit. 2015-01-30]. Dostupné z: <http://ftp.aspi.cz/opispdf/1923/023-1923.pdf>.

¹⁰⁵ PEJČOCH, Ivo. *Armády českých politiků: české polovojenské jednotky 1918-1945*, str. 42.

¹⁰⁶ BENEŠ, Jaroslav. *Stráž obrany státu: 1936-1939*, str. 36.

¹⁰⁷ VÚA Praha, fond MNO, karton 101, inv. č. 312. – *Služební předpis G-XI-2 – Stráž Obrany Státu v zajištění hranic*.

Němce, u kterých se začaly projevovat nacionalistické tendence. Avšak samotný tento impuls by nebyl dostačujícím. Hlavním faktorem, který rozdmýchal nacionalistické tendence českých Němců, byl krach na newyorské burze z roku 1929, který vyvolal vleklou světovou hospodářskou krizi. Ta udeřila na Československo, jehož hospodářství bylo závislé na exportu, plnou silou až s několika letým zpožděním. Za vrchol této hospodářské krize v Československu bývá označován právě rok 1933.¹⁰⁸ České pohraničí bylo průmyslovou výspou, a proto bylo zasaženo krizí velmi vážně. Do března 1934 bylo uzavřeno 1802 továren, z celkového počtu 11 803 v celém Československu, což činilo 15 % a přibližně třetina obyvatel Československa v pracovním věku se ocitla bez práce a mzdy se snížily až o 20 %.¹⁰⁹ Toto se dělo v době, kdy už se sousední Německo pomalu ale jistě začínalo z hospodářské krize již dostávat. Nespokojenost v pohraničí začala narůstat a zároveň také radikalizovat. Lidé, kteří nemají práci a tedy ani peníze, aby mohli žít sebe a svou rodinu, se tak mnohdy uchýlovali k jednoduchým řešením. A tyto řešení poskytovaly například právě negativistické strany jako DNP a DSAP, respektive nově se formující Sudetoněmecká vlastenecká fronta. Čeští Němci totiž mohli přes hranice pozorovat, jak v sousedním Německu byla prvotní a nejtěžší fáze hospodářské krize překonána a ekonomika se již vzpamatovávala. Zároveň také viděli, že je zde u moci Adolf Hitler a jeho nacionálně socialistická ideologie, jejímiž nositeli byli v Československu negativistické strany DNP a DSAP (právě DSAP dokonce obdržela finanční prostředky od německé NSDAP) Příznivci těchto stran tohoto také náležitě využívali k přilákání nových členů a voličů. Hospodářská krize tak ve svém důsledku vlila novou krev do žil upadajícího německého negativistického hnutí v Československu.

Bylo zřizováno stále více oddílů tzv. *ordnerů*, jejichž oficiálně vedení jako pořádková služba strany DNSAP (později SHF, respektive SdP), jejichž úkolem bylo dohlížet na pořádek při schůzích a shromážděních DNSAP a ochrana před politickými odpůrci.¹¹⁰ Tyto oddíly však nebyly zprvu nijak zvláště organizované ani strukturované. K výrazné změně došlo v roce 1935, a to v souvislosti s květnovými parlamentními volbami. Dne 1. května 1935 strana schválila směrnici, která určovala, že ke každé místní organizaci, nyní již Sudetoněmecké strany (SdP), bude zřízen zároveň také oddíl *ordnerů*. Tato směrnice byla sice oficiálně zrušena záhy po volbách, avšak v tichosti probíhalo budování *ordnerských* oddílů i nadále. V první polovině

---

¹⁰⁸ *Československo sledovalo velkou krizi z dále, pak se v ní téměř utopilo* [online]. [cit. 2014-01-07]. Dostupné z: http://ekonomika.idnes.cz/ceskoslovensko-sledovalo-velkou-krizi-z-dali-pak-se-v-ni-temer-utopilo-1mt-/ekonomika.aspx?c=A091104_151250_ekonomika_spi.

¹⁰⁹ Tamtéž.

¹¹⁰ HRUŠKA, Emil. *Boj o pohraničí*, str. 11.

května roku 1938 pak došlo k transformaci těchto ordnerských oddílů na nově vzniklou *Freiwiliger Schutzdienst* (*Dobrovolná ochranná služba*, FS), budovaná po vzoru německé *Sturmabteilung*. Její vznik oznámil sudetoněmecký tisk dne 14. května 1938.¹¹¹ Ustanovující sněm FS se konal v Chebu a jako svazový vůdce FS zde byl ustanoven Konrad Henlein, tajemníkem Fritz Köllner a náčelníkem štábu Willy Brandner, který měl na starost též budování nových oddílů FS. Oddíly FS byly schválené také československým ministerstvem vnitra dne 17. května 1938, tehdy vedené dr. Josefem Černým, a to například i přes protesty ministra železnic Rudolfa Bechyněho, který žádal rázné zakročení proti oddílům FS.¹¹² V týž den, tedy 17. května již čítaly oddíly FS na 15 000 členů, kteří byli rozděleni do tří kategorií. Kategorii A tvořili členové turnerského svazu, převážně mladá inteligence a jednalo se o nejspolehlivější a nejzdatnější jedince, kteří měli plnit informační a zároveň i bezpečnostní službu. Pod kategorií A spadalo také propagandistické oddělení se sídlem v Praze. V kategorii B se nacházela většina členů FS, kteří byli mimo pořadatelské služby cvičeni také k plnění sabotážních a bojových činností. Tento výcvik obvykle probíhal v táborech SA v Německu. Kategorie C se pak skládala především z bývalých vojáků a starších členů, kteří sloužili zejména v roli instruktorů při výcviku členů kategorie B.¹¹³ Samotná FS byla strukturována na čtyřech úrovních – místní, okresní a krajské, přičemž všechny tyto zastřešoval ústřední štáb.¹¹⁴ Naplno se však tato bojová uskupení projevila až v průběhu roku 1938. Dne 28. května 1938 schválil Adolf Hitler operační plán *Fall Grün* (*plán zelený*), který počítal s rozbitím Československa vojensko-politickou cestou. V rámci tohoto plánu mělo být Československo vojensky přepadeno dne 1. října 1938, přičemž jednotky, které by se tohoto útoku účastnily, měly být připraveny již 28. září a jejich mobilizace a organizace by probíhala pod záštitou domnělých vojenských manévrů. Tento plán však nepočítal jen s vojenskou stránkou věci, nýbrž zahrnoval také průběžné vedení války propagandistické, respektive mediální, která měla být vedena dvěma směry. Měla mezi sudetskými Němci vzbuzovat nenávisť k Čechům prostřednictvím překroucených a lživých informací o zverstvech páchaných Čechy na sudetských Němcích a zároveň zastrašovat československé obyvatelstvo. Na straně druhé však měla tato propaganda také ovlivňovat mezinárodní postoj v této otázce ve prospěch Německa, respektive sudetských Němců, kteří měli být charakterizováni jako utlačovaná menšina v Československu, které jsou upírána i ta nejzákladnější lidská práva.¹¹⁵ Důležitou roli měla v tomto plánu samozřejmě sehrát i německá

---

¹¹¹ HRUŠKA, Emil. *Boj o pohraničí*, str. 12.

¹¹² Tamtéž.

¹¹³ Tamtéž, str. 13.

¹¹⁴ Tamtéž.

¹¹⁵ HRUŠKA, Emil. *Boj o pohraničí*, str. 9.

menšina v Československu, konkrétněji tedy Sudetoněmecká strana.

3. Září 1938

Na přelomu srpna a září roku 1938 povolávala československá armáda skrytě stále větší počet odvedenců. Ti byli použiti také k vystřídání rezortních příslušníků SOS, kteří již byli četnými pohraničními incidenty v pohraničí vyčerpáni. Avšak nejobtížnější incidenty se odehrály až za několik dnů. Dne 7. září bylo zadrženo a ve věznici v Moravské Ostravě

uvězněno na 82 sudetských Němců, kteří pašovali zbraně přes hranice republiky. V reakci na tuto událost se před budovu krajského soudu sešlo k demonstraci na 500 sudetských Němců, dožadujících se propuštění zadržených. Demonstraci musela rozehnat až jízdní policie.¹¹⁶ Následujícího dne, tedy 8. září, se v Moravské Ostravě konala manifestace pro republiku, kam přišlo podpořit republiku na 50 tisíc Čechů, Slováků, ale i například demokratických Němců.¹¹⁷ Masové demonstrace však přetrvávaly. Další z nich pořádaly naopak sudetští Němci v městech v pohraničí, pořádané dne 11. září. K větším potyčkám mezi československými policisty (či četníky) a henleinovci došlo například v Chebu, Liberci, Ústí nad Labem, Teplicích, Konstantinových Lázních a Rumburku.¹¹⁸

Dne 12. září 1938 přednesl Adolf Hitler v Norimberku svůj očekávaný projev na sjezdu NSDAP. Ten se stal katalyzátorem pro povstání henleinovců v českém pohraničí, kteří se na něj také již delší dobu patřičně připravovali. Masové demonstrace henleinovců proti Československu pokračovaly i v tento den. Největší se konaly v Ústí nad Labem a Chebu, kde se jich účastnilo na 15 tisíc lidí a dále například v Aši, kde demonstrovalo 8 tisíc lidí.¹¹⁹ Docházelo také k přepadávání četnických stanic a plenění českých a židovských obchodů. Ještě téhož dne v 17 hodin vyhlásil Ludvík Krejčí zákaz československým vojákům opouštět kasárna a zároveň také bojovou pohotovost.¹²⁰ Toto se ukázalo být na místě, jelikož po proslovu Adolfa Hitlera nastaly více či méně závažné incidenty v 60 obcích v českém pohraničí.¹²¹ Docházelo především k napadání policejních a četnických služeben a rozbíjení výloh československých a židovských obchodů. Následujícího dne, tedy 13. září, došlo k prvním obětem na životech. Nejvýznamnějšími se staly incidenty v obcích Habartov (Habersbirk), Krajková (Gossengrün) a Bublava (Schwaderbach), které se snažili obsadit henleinovci. V dopoledních hodinách bylo v okresech Cheb, Sokolov, Karlovy Vary, Locket, Nejdek, Kadaň, Přísečnice a Český Krumlov vyhlášení stanné právo. To bylo záhy rozšířeno ještě o okresy Kraslice, Jáchymov, Horšovský Týn, Varnsdorf a Šluknov.¹²² Ještě 13. září ve večerních hodinách zasedla Nejvyšší rada obrany státu a na její doporučení vydal ministr národní obrany František Machník rozkaz k povolání záložníků na zvláštní cvičení v době míru, označované jako *Plán C*, čímž následně vzrostl počet

---

¹¹⁶ Mobilisace 1938: 7. září 1938 - Incident v Moravské Chrastavě [online]. [cit. 2015-02-27]. Dostupné z: <http://www.mobilisace1938.cz/7-zari-1938-incident-v-moravske-ostrave>.

¹¹⁷ Mobilisace 1938: 9. září 1938 - Manifestace pro Republiku [online]. [cit. 2015-02-27]. Dostupné z: <http://www.mobilisace1938.cz/9-zari-1938-manifestace-pro-republiku>.

¹¹⁸ HRUŠKA, Emil. *Boj o pohraničí*, str. 14.

¹¹⁹ Tamtéž, str. 15.

¹²⁰ BENEŠ, Jaroslav. *Stráž obrany státu: 1936-1939*, str. 187.

¹²¹ Tamtéž, str. 183.

¹²² HRUŠKA, Emil. *Boj o pohraničí*, str. 17.

vojáků na 380 000. Rovněž bylo rozhodnuto i o nasazení motorizovaných brigád v místech bojů. Bylo zvažováno též použití dělostřelectva, k čemuž však nakonec nedošlo. Mimo jiné kvůli negativnímu mediálnímu dopadu, které by toto vyvolalo.¹²³ Vedení SdP dalo vládě šestihodinové ultimátum na odvolání stanného práva a stažení československé policie z oblastí takzvaných Sudet, výměnou za to se zaručuje zajistit v pohraničí klid. Ultimátum bylo ve večerních hodinách českou vládou odmítnuto.¹²⁴ Následujícího dne již bylo patrné, že povstání bude potlačeno, což však nezabránilo dalším konfliktům a ztrátám na životech.

3.1 Habartov (Haberspirk)

Obec Habartov (za první republiky používán především německý název Habersbirk), leží přibližně pět kilometrů na západ od Sokolova (jejž tehdy neslo poněmčený název Falknov). Dle statistických údajů z roku 1921 se v obci nacházelo 309 domů, ve kterých žilo celkem 3135 obyvatel, z čehož 207 se hlásilo k československé národnosti, ostatní pak k národnosti německé.¹²⁵ V této obci se nacházela četnická stanice, na které sloužilo pět četníků. Byli jimi strážmistr Pardus, strážmistr Brož, strážmistr Příbek, strážmistr Křepela a velitel stanice, praporčík Koukol. Strážmistr Brož však nebyl svědkem následných událostí, jelikož se tou dobou nacházel v nemocnici ve Falknově (Sokolově).¹²⁶ Tato stanice a její posádka měla na starost obvod, do kterého spadalo přibližně 13 000 lidí, přičemž většina z nich byla německé národnosti, z nichž 85% hlasovalo ve volbách pro SdP.¹²⁷ Starostou obce byl Anton Bittner, sudetský Němec, avšak nikoliv stoupenec SdP, nýbrž sociální demokrat a naopak odpůrce nacionálně socialistické ideologie. I v Habartově měl norimberský projev, který poslouchal dav před radnicí, Adolfa Hitlera mezi příznivci SdP ohlas. Avšak již před tímto datem chodily na

---

¹²³ BENEŠ, Jaroslav. *Stráž obrany státu: 1936-1939*, str. 184.

¹²⁴ Mobilisace 1938: 13. září 1938 - Stanné právo a tragédie v Habersbirku [online]. [cit. 2015-02-28]. Dostupné z: <http://www.mobilisace1938.cz/12-zari-2013-stanne-pravo-tragedie-v-habersbirku>.

¹²⁵ *Habartov (Habersbirk): Drama 13.9.1938 v Habersbirku* [online]. [cit. 2015-02-28]. Dostupné z: <http://www.zanikleobce.cz/index.php?detail=1443231>.

¹²⁶ *Padlí obránci z bojů o čsl. pohraničí 1938-1939: praporčík četn. Jan KOUKOL* [online]. [cit. 2015-02-28]. Dostupné z: <http://codyprint.cz/padli/ces/ces14.html>.

¹²⁷ LÁŠEK, Radan. *Jednotka určení SOS - díl první*, str. 233.

četnickou stanicí anonymní výhrůžné dopisy.¹²⁸ Dokonce měli údajně od důvěrníka z řad henleinovců i informace o tom, že má být přepadnuta četnická stanice i místní pošta.¹²⁹

Záhy po skončení Hitlerova projevu se u pomníku na památku padlých z první světové války na habartovské návsi začali shromažďovat henleinovci a jejich podpůrci. Toto shromáždění zřejmě zorganizovali tamní činovníci SdP – ing. Johan Burkl a Franz Schugg, předseda místní organizace SdP, který byl rovněž řečníkem shromáždění.¹³⁰ Dav se organizoval v průvodu a při průchodu obcí provolával protistátní a zakázaná hesla jako „*Liber Führer, macht uns frei, von der Tschechoslowakei*“ (Milý Vůdče, osvobod' nás od Československa), „*Ein Volk, Ein Reich, Ein Führer*“, „*Heil Hitler*“ či „*Sieg Heil*“. Toto shromáždění se však obešlo bez incidentů a skončilo kolem 23. hodiny. Avšak dle výpovědí strážmistra Parduse, který měl tu noc služební obchůzku po obci společně se strážmistrem Křepelou, patrolovali henleinovské hlídky v obci i po skončení shromáždění.

Následujícího dne, tedy 13. září, vyrazil kolem 8. hodiny ranní strážmistr Pardus z četnické stanice do obchodu pro cigarety. Cestou narazil na dav habartovských občanů včetně dětí, evidentně složený z Němců, kteří provokovali pozdravem zdviženou pravicí a podobně. Stále však nedošlo k žádnému incidentu, vyjma podobných provokací. V nespecifikovanou ranní hodinu dorazil na četnickou stanicí Franz Schugg oznámit, že má v obci povoleno uspořádat průvod a že přebírá osobní zodpovědnost za to, že tato akce proběhne v poklidu a bez incidentů.¹³¹ Avšak již přibližně půlhodiny poté, tedy kolem půl deváté ráno, rozvášněný dav obsadil zdejší obecní úřad, kde byl zadržen i starosta Anton Bittner.¹³² Mužem stojícím v čele těch, jež obsadili budovu obecního úřadu, byl Otto Plass, velitel místních ordnerů a zároveň důlní úředník.¹³³ Četníci, kteří o tomto dění zatím nevěděli, byli ve spojení se svým velitelstvím ve Falknově nad Ohří, jelikož právě pod falknovský prapor SOS, jemuž velel major František Helvín. Habartov spadal.¹³⁴ Odtud také dostali v 8 hodin 30 minut poslední fonogram, a to ve

---

¹²⁸ LÁŠEK, Radan. *Jednotka určení SOS - díl první*, str. 234.

¹²⁹ *Povstání henleinovských ordnerů na Sokolovsku v září 1938* [online]. [cit. 2015-05-12]. Dostupné z: <http://www.ceskenarodnilisty.cz/clanky/Povstani.htm>.

¹³⁰ *Československé pohraničí 1938 – Události, které nesmí být zapomenuty!* - Habartov (Haberspírk). Muzeum ozbrojených sborů Habartov.

¹³¹ *Československé pohraničí 1938 – Události, které nesmí být zapomenuty!* - Habartov (Haberspírk). Muzeum ozbrojených sborů Habartov.

¹³² *Habartov (Haberspírk): Drama 13.9.1938 v Haberspírku* [online]. [cit. 2015-02-28]. Dostupné z: <http://www.zanikleobce.cz/index.php?detail=1443231>.

¹³³ *Padlí obránci z bojů o čsl. pohraničí 1938-1939: praporčík četn. Jan KOUKOL* [online]. [cit. 2015-02-28]. Dostupné z: <http://codyprint.cz/padli/ces/ces14.html>.

¹³⁴ LÁŠEK, Radan. *Velitelé praporů SOS*, str. 60.

znění „Byl-li by přepaden některý státní úřad, případně i četnická stanice, zakročujte co nejliberálněji a chraňte se krveprolití...“¹³⁵

V nedalekém dole Rudolf, kde pracovala řada obyvatel obce Habartov, byla vyhlášena stávka. Zdejší pracovníci utvořili dav, který se vydal směrem k nedalekému kostelu, kde se měl chystat další proslov henleinovců.¹³⁶ Na obsazeném obecním úřadě byla mezitím zřízena pořádková služba. Obecní zřízenec Grillmaier (sudetský Němec, avšak věrný Československu) byl hned po obsazení úřadu na tento povolán a záhy propuštěn z obecních služeb. Po tomto rozhodnutí se v davu Němců začaly objevovat různé důlní nástroje (násady, tyče, aj.) v roli improvizovaných zbraní. V davu se však objevilo i několik loveckých pušek.¹³⁷ Krátce před obsazením obecního úřadu, přišli na habartovskou četnickou stanici tři muži. Jedním z nich byl opět Franz Schugg, dále pak Rudolf Becker a ještě jeden neznámý muž. Tito se měli dožadovat informací ohledně zadržení jistého Märtze, přívržence SdP, který měl být údajně zadržen předchozího dne za nespecifikovaný politický delikt.¹³⁸ Strážmistr Jan Pardus delegaci vysvětlil, že se musí jednat o omyl, jelikož k žádnému takovému zadržení nedošlo. Jak později sám Pardus uvedl ve výpovědi, posléze mu došlo, že se ze strany henleinovců jednalo pouze o zastírací manévr, a že ve skutečnosti chtěli zjistit, kolik se na stanici nachází četníků.¹³⁹ Od místního člena KSČ Richarda Kovaříka, který je přišel informovat, se četníci dozvěděli, že na budově kostela i obecního úřadu je vyvěšena vlajka s hákovým křížem a že henleinovci obsadili i budovu české školy, obecní úřad a zatkli starostu Bittnera a zřízenec Grillmaiera.¹⁴⁰ Strážmistr Pardus a praporčík Koukol se v reakci na to vydali směrem na obecní úřad s cílem zde sjednat pořádek. To se jim však nepodařilo, neboť se jim cestu zahradil rozvášněný dav přibližně 150 henleinovců a jejich příznivců. V jejich čele stál Franz Schugg. Strážmistr Pardus se od něj dožadoval, aby situaci uklidnil a vlajky s hákovými kříži nechal odstranit, jelikož se sám osobně zaručil za klidný průběh manifestace. Schugg odvětil tím, že s nastalou situací se bohužel již nic nedá dělat. Dav se choval vůči četníkům stále agresivněji a sám Schugg jej musel uklidnit.¹⁴¹

---

¹³⁵ *Padlí obránci z bojů o čsl. pohraničí 1938-1939: praporčík četn. Jan KOUKOL* [online]. [cit. 2015-02-28]. Dostupné z: <http://codyprint.cz/padli/ces/ces14.html>.

¹³⁶ *Československé pohraničí 1938 – Události, které nesmí být zapomenuty! - Habartov (Haberspirk)*. Muzeum ozbrojených sborů Habartov.

¹³⁷ *Povstání henleinovských ordnerů na Sokolovsku v září 1938* [online]. [cit. 2015-05-20]. Dostupné z: <http://www.ceskenarodnilisty.cz/clanky/Povstani.htm>.

¹³⁸ *Československé pohraničí 1938 – Události, které nesmí být zapomenuty! - Habartov (Haberspirk)*. Muzeum ozbrojených sborů Habartov.

¹³⁹ Tamtéž.

¹⁴⁰ *Povstání henleinovských ordnerů na Sokolovsku v září 1938* [online]. [cit. 2015-05-20]. Dostupné z: <http://www.ceskenarodnilisty.cz/clanky/Povstani.htm>.

¹⁴¹ *Padlí obránci z bojů o čsl. pohraničí 1938-1939: praporčík četn. Jan KOUKOL* [online]. [cit. 2015-02-28]. Dostupné z: <http://codyprint.cz/padli/ces/ces14.html>.

Tou dobou již bylo Habartovské povstání v plném proudu, jelikož krom stávkujících dolů se také přestalo učit ve školách a zvony kostela se rozezněly, stejně tak i důlní sirény.¹⁴²

Nedlouho poté, po deváté hodině ranní, přepadli henleinovci další budovu, kterou byla budova habartovské pošty, jenž sloužila také jako telefonní a telegrafní ústředna. Na té také pracovala manželka strážmistra Parduse, Růžena Pardusová. Zde se již ráno snažili ordneři z habartovského pivovaru dovolat do Doupova a vyžádat si odtud posilu 300 mužů. Právě paní Pardusová tento hovor spojila, ale když se dozvěděla, oč se jedná, hovor záhy přerušila. Na poštu se také dostavil snoubenec další pracovnice pošty, Marty Rezkové, sudetský Němec, který je varoval, že pošta bude přepadena. S touto informací vyslala paní Pardusová místního listonoše, aby o tomto informoval četnickou stanici. Tam však nedorazil, neboť jej ordneři zastavili a poslali zpět na poštu.¹⁴³ V tu dobu již ordneři budovu pošty obklopili a snažili se dostat dovnitř, což se jim, s přispěním jednoho ze zaměstnanců, nakonec podařilo. Ordneři si vynutili vydání služebních zbraní a mobilizačních listin. Následně zazvonil telefon z ústředny, a Otto Plass po Pardusové chtěl, aby mu řekla, kdo volá. Ta mu oznámila, že se jedná o telefonát z Doupova, odkud vyrážejí posily. Mezitím však Pardusová odpojila spojení obecního úřadu a naopak propojila spojení četnické stanice s velitelstvím ve Falknově. Bylo využito situace a velitelství habartovským četníkům radilo, aby se ti zaměřili na samotného Schugga, když se zaručil za udržení klidu a pořádku. Hovor byl ale posléze přerušen, neboť jej na poště postřehl Plass, hovor rázně odpojil a Pardusovou nařídil vyvést před budovu pošty.¹⁴⁴ Růžena Pardusová byla následně ordnery vyvedena před poštovní budovu s tím, že bude zastřelena.¹⁴⁵ Tomu však zabránil příchod dalšího útvaru ordnerů, jejichž velitel ji nechal doprovodit do bytu, kde manželé Pardusovi žili, a který se nacházel v budově četnické stanice.¹⁴⁶ Zde se nacházela také Pardusova matka, Žofie Lovčíková společně s jejich jedenáctiměsíční dcerkou Věrou.¹⁴⁷

Strážmistr Pardus a praporčík Koukol se mezitím vydali zpět na stanici. Nedlouho poté, co se však na stanici vrátili, dorazili ke stanici také dva oddíly uniformovaných ordnerů a další příznivci henleinovců.¹⁴⁸ Ordneři se záhy nahrnuli na stanici. Mezi nimi se nacházel Schugg,

---

¹⁴² *Povstání henleinovských ordnerů na Sokolovsku v září 1938* [online]. [cit. 2015-04-19]. Dostupné z: <http://www.ceskenarodnilisty.cz/clanky/Povstani.htm>.

¹⁴³ LÁŠEK, Radan. *Jednotka určení SOS - díl první*, str. 240.

¹⁴⁴ Tamtéž, str. 241.

¹⁴⁵ Tamtéž.

¹⁴⁶ *Padlí obránci z bojů o čsl. pohraničí 1938-1939: praporčík četn. Jan KOUKOL* [online]. [cit. 2015-02-28]. Dostupné z: <http://codyprint.cz/padli/ces/ces14.html>.

¹⁴⁷ LÁŠEK, Radan. *Jednotka určení SOS - díl první*, str. 242.

¹⁴⁸ *Povstání henleinovských ordnerů na Sokolovsku v září 1938* [online]. [cit. 2015-04-19]. Dostupné z: <http://www.ceskenarodnilisty.cz/clanky/Povstani.htm>.

Plass, ale i místní vedoucí SdP Zährl.¹⁴⁹ Ti se začali do toho, aby četníci vydali své zbraně a vzdali se. Zprvu bylo jednání organizované, avšak po chvíli si jednotliví ordneři začali skákat do řeči. Jejich nervozita byla patrná a emoce začaly převládat.¹⁵⁰ Ordneři v té chvíli stáli ve vstupní chodbě budovy stanice a také na schodech v prvním patře a stále vehementněji se dožadovali na četnicích vydání zbraní.¹⁵¹ Četníci to odmítali s tím, že tak učiní jen v případě, že jim ordneři přinesou písemný rozkaz z velitelství. Jednání probíhalo až do chvíle, kdy jej Plass se slovy "*Schluss mit Verhandeln!*" (Konec s vyjednáváním) ukončil vrhnutím se na stojan, na kterém visela četnická karabina strážmistra Brože. Strážmistr Pardus mu v tomto činu zabránil a začal se s Plassem prát. V téže místnosti se nacházel ještě strážmistr Křepela a ve vedlejší místnosti pak praporčík Koukol a strážmistr Příbek.¹⁵² I v druhé místnosti se ve stejnou dobu strhla potyčka. Podle výpovědi strážmistra Parduse se do místnosti začali hrnout další ordneři a strážmistr Pardus zvolal na strážmistra Křepelu, aby začal střílet. Mezitím ve vedlejší místnosti padl první výstřel, a to když byl zastřelen velitel stanice, praporčík Koukol, kterého ordneři zastřelili jeho vlastní karabinou, kterou mu vytrhli z rukou. Také Plass se snažil vytáhnout pistoli a začít střílet, avšak strážmistr Pardus jej předběhl a zastřelil jej svou karabinou, a také Křepela již zahájil palbu. Ordneři se v tu chvíli dali na útěk a ve spěchu se snažili co nejrychleji opustit budovu. Strážmistr Příbek za prchajícími ordnery stihl zavřít a zamknout vchodové dveře do budovy, přičemž však byl postřelen do ruky dalšími ordnery, kteří již z vnějšku budovy začali opětovat palbu. Když se rozpoutala přestřelka, snažili se ordneři dostat i do bytu Pardusových, proto z něho Pardusová i s jejich dcerou oknem prchla, avšak byla chycena další skupinkou ordnerů, kteří jí odvedli napřed do bytu jí neznámé učitelky, spoutali je, poté odvezli autem k obecnímu úřadu a následně do sklepa Albertova hostince, kde se nacházela jakási „základna operací“ SdP, přičemž byla cestou bita.¹⁵³

Při tomto prvotním konfliktu byl zastřelen praporčík Koukol a na straně ordnerů byl zastřelen Otto Plass a další z ordnerů byl zasažen do hrudníku a odtažen svými spolubojovníky. Ordneři se posléze ukryli v okolních budovách a z oken a půd začali ostřelovat puškami a pistolemi okna četnické stanice. Nedlouho poté přitáhli hasičskou stříkačku a snažili se do oken

---

¹⁴⁹ *Padlí obránci z bojů o čsl. pohraničí 1938-1939: praporčík četn. Jan KOUKOL* [online]. [cit. 2015-02-28]. Dostupné z: <http://codyprint.cz/padli/ces/ces14.html>.

¹⁵⁰ *Československé pohraničí 1938 – Události, které nesmí být zapomenuty! - Habartov (Haberspirk)*. Muzeum ozbrojených sborů Habartov.

¹⁵¹ LÁŠEK, Radan. *Jednotka určení SOS - díl první*, str. 235.

¹⁵² *Povstání henleinovských ordnerů na Sokolovsku v září 1938* [online]. [cit. 2015-04-19]. Dostupné z: <http://www.ceskenarodnilisty.cz/clanky/Povstani.htm>.

¹⁵³ LÁŠEK, Radan. *Jednotka určení SOS - díl první*, str. 242.

stanice stříkat vodu, s čímž ale přestali ve chvíli, kdy na ně četníci zaměřili svou palbu.¹⁵⁴ Po přibližně dvě a půl hodiny trvající přestřelce však ordneři vytáhli svůj triumf. Před stanicí přitáhli Pardusovu manželku Růženu, které se po zaznění prvních výstřelů podařilo utéci z bytu, avšak byla velice záhy znovu dopadena.¹⁵⁵ Pardusová byla svázána provazy a mířili na ní zbraněmi. Ordneři přednesli jasný požadavek - buď se četníci vzdají, nebo bude Růžena Pardusová zastřelena. Podle Pardusovy pozdější výpovědi se zbylí tři četníci radili co v nastalé situaci dělat. Nakonec se rozhodli vyjít ven. Jako první vyšel ven raněný strážmistr Příbek, kterého záhy uchopil a odvedl dav, který se u stanice mezitím shromáždil. Jako druhý vyšel ven strážmistr Křepela a strážmistr Pardus za ním. Oba ale záhy obklopil dav a začal četníky lynčovat. Jsou známy pouze detaily z výpovědi strážmistra Parduse, o okolnostech ohledně toho, co se dělo s Křepelou není příliš známo. Pardus byl lynčován a ztratil vědomí. Když se Pardus probral, nikdo už u něj nebyl. Dav si zřejmě myslel, že je Pardus mrtev. Pardus toho využil a odbelhal se na cestu za četnickou stanicí, kde však jej dav znovu dostihl a byl znovu lynčován, načež opět ztratil vědomí. Když nabral vědomí, byl opět sám a odplazil se zpět do četnické stanice, kde se svalil na lůžko, ve stejné místnosti, kde se nacházelo mrtvé tělo velitele stanice Koukala.¹⁵⁶ Mezitím do obce dorazil četnický autokar, ve kterém bylo dvanáct členů četnického pohotovostního oddílu z Falknova, kteří se ihned po vjezdu do obce setkali s odporem. Na habartovské návsi se autokar dostal do křížové palby, jejíž obětí se stal jeden z mladých četníků, jenž se v autokaru nacházeli - četník na zkoušku, desátník Stanislav Roubal, který byl kulkou zasažen do hlavy.¹⁵⁷ Krátce poté byl zasažen další z četníků, a to četník na zkoušku, četař Vladimír Černý. Ten se s těžkým zraněním dobelhal do blízkého stavení, kde však svým zraněním podlehl.¹⁵⁸ Četnický pohotovostní oddíl se byl nucen bránit až do příjezdu dalších posil, tentokrát autokaru s třinácti příslušníky karlovarské státní policie, s jejichž pomocí se podařilo dostat obec zpět pod kontrolu a zbývající ordnery vyhnat.¹⁵⁹ Mnoho z nich uprchlo přímo přes německé hranice rovnou do Říše.

Při prohledávání obce bylo u důlní štolý nedaleko budovy četnické stanice nalezeno bezvládné tělo strážmistra Antonína Křepely. Tělo neslo známky lynčování a také několik

---

¹⁵⁴ *Povstání henleinovských ordnerů na Sokolovsku v září 1938* [online]. [cit. 2015-04-19]. Dostupné z: <http://www.ceskenarodnilisty.cz/clanky/Povstani.htm>.

¹⁵⁵ *Pohraničí 1938-39: Habersbirk (Habartov) 13.9.1938 - skutečný začátek druhé světové války?* [online]. [cit. 2015-03-21]. Dostupné z: <http://cetnici.habartov.cz/pohranicni-incidenty-1938-1939/habartov-1938.htm>.

¹⁵⁶ LÁŠEK, Radan. *Jednotka určení SOS - díl první*, str. 238.

¹⁵⁷ *Padlí obránci z bojů o čsl. pohraničí 1938-1939: stržm. četn. Antonín KŘEPELA, četník na zk. des. Stanislav ROUBAL, četník na zk. čet. Vladimír ČERNÝ* [online]. [cit. 2015-04-22]. Dostupné z: <http://codyprint.cz/padli/ces/ces15.html>.

¹⁵⁸ Tamtéž.

¹⁵⁹ Tamtéž.

střelných ran.¹⁶⁰ Toho dne, tedy 13. září 1938, v Habartově zahynuli četníci praporčík Jan Koukol, strážmistr Antonín Křepela, četník na zkoušku desátník Stanislav Roubal a četník na zkoušku četař Vladimír Černý. Krom úmrtí došlo i na zranění méně vážná, i přesto však těžká. Strážmistr Jan Pardus byl do plzeňské nemocnice převezen se zlomeninou spodiny lebeční, zlomeniny prstů levé ruky, povrchový průstřel ramene, vyrazení zubů, propíchnutý hákový kříž v ušním boltci a další pohmožděny. Jeho žena, Růžena Pardusová, utrhla rovněž četné pohmožděny, otřes mozku a sečné rány na temeni hlavy a byla převezena do falknovské nemocnice.¹⁶¹ Strážmistr Matěj Příbek byl raněn na paži a měl rovněž další pohmožděny. Byl také převezen do plzeňské nemocnice, kde se s Pardusem následně shledali.¹⁶²

Na straně henleinovců byli celkem čtyři mrtví (včetně Otto Plasse), jenž byli nalezeni na místě a neznámý počet mrtvých a raněných, jenž byli odtáhnuti svými spolubojovníky.¹⁶³ Dnes je často uváděno, že právě v Habartově padly vůbec první výstřely druhé světové války. Události v Habartově však měly ještě svou dohru. Ještě během války v roce 1942 byl Jan Pardus zatčen gestapem a obviněn z vraždy a pokusu o vraždu několika ordnerů v Habersbirku (tedy Habartově), a také obviněn z vraždy velitele stanice Koukala. Ten měl být podle gestapa Slovák a Pardus jej měl zastřelit proto, že Koukal chtěl odevzdat zbraně do rukou ordnerů. Vyšetřování se však táhlo až do roku 1944, kdy bylo zastaveno pro nedostatek důkazů a Pardus byl předán pražskému gestapu s příkázáním na odeslání do koncentračního tábora, kde se také Pardus dožil konce války.¹⁶⁴ Po druhé světové válce bylo spuštěno komplikované vyšetřování, na jehož konci padlo celkem deset trestů smrti a několik dalších dlouhodobých trestů odnětí svobody. Avšak hlavní aktéři ze strany henleinovců, kteří stáli za událostmi 13. září 1938 v Habartově, těmto trestům unikli, jelikož nebylo možné je dopátrat.¹⁶⁵

---

¹⁶⁰ Pohraničí 1938-39: *Habersbirk (Habartov) 13.9.1938 - skutečný začátek druhé světové války?* [online]. [cit. 2015-03-21]. Dostupné z: <http://cetnici.habartov.cz/pohranicni-incidenty-1938-1939/habartov-1938.htm>.

¹⁶¹ *Československé pohraničí 1938 – Události, které nesmí být zapomenuty!* - Habartov (Haberspírk). Muzeum ozbrojených sborů Habartov.

¹⁶² *Povstání henleinovských ordnerů na Sokolovsku v září 1938* [online]. [cit. 2015-04-21]. Dostupné z: <http://www.ceskenarodnilisty.cz/clanky/Povstani.htm>.

¹⁶³ *Československé pohraničí 1938 – Události, které nesmí být zapomenuty!* - Habartov (Haberspírk). Muzeum ozbrojených sborů Habartov.

¹⁶⁴ LÁŠEK, Radan. *Jednotka určení SOS - díl první*, str. 239.

¹⁶⁵ *Československé pohraničí 1938 – Události, které nesmí být zapomenuty!* - Habartov (Haberspírk). Muzeum ozbrojených sborů Habartov.

3.2 Krajková (Gossengrün)

Habartov však nebyl jediným místem, kde došlo k ozbrojenému střetnutí mezi československými ozbrojenými složkami a henleinovci. Jeden takový se odehrál necelé čtyři kilometry na sever právě od Habartova v obci Krajková. Krajková (německy Gossengrün) byla obec v drtivé většině obývána sudetskými Němci – těch zde žilo 1496, přičemž k české národnosti se zde hlásilo pouze šest osob.¹⁶⁶ V Krajkové byl scénář ne nepodobný tomu, jenž se odehrál téhož dne v nedalekém Habartově. I zde většina občanů německé národnosti poslouchala v podvečerních hodinách skrze rozhlas projev říšského kancléře Adolfa Hitlera. Na zdejší četnické stanici sloužili tři četníci - strážmistři Šaroch a Šrajl a velitel, praporčík Petr Hladík. Podle zápisu v kronice této četnické stanice se vyjma četných hloučků a pohybu spojek na kolech a motocyklech v průběhu večera a noci nic nedělo a byl klid.¹⁶⁷

Dalšího dne z rána, přesněji v půl deváté, svolali členové místní SdP sraz na místním náměstí, kterého se zúčastnilo na 150 lidí a kde zazněla německá státní hymna. Četníci o této akci informovali četnické velitelství ve Falknově v 8 hodin a 45 minut, načež se jim dostalo odpovědi, že mají vyčkat dalších rozkazů a v případě vyhocení situace byl přísný zákaz použití služebních zbraní, které měly být použity jen v krajním případě.¹⁶⁸ Mezi devátou a desátou hodinou se do obce scházeli obyvatelé dalších vesnic a rostoucí dav se vydal na pochod obcí za vydatného pokřikování hesel jako "*Heil Hitler*".¹⁶⁹ Praporčík Hladík tak vyslal strážmistra Šarocha, aby nad situací v obci dohlížel. V 10 hodin a 30 minut však došlo k přerušení telefonického spojení s okolím, jelikož došlo k přestřižení telegrafních drátů za obcí. Četnická stanice měla stále ještě spojení s krajkovským poštovním úřadem.¹⁷⁰ Kolem jedenácté hodiny dopoledne se strážmistr Šaroch spojil s četnickou stanicí a hlásil, že se nachází na poštovním úřadě a že se před budovou shromažďuje větší počet rozvášněných demonstrantů a přibližně 40 minut na to se ohlásil znovu s tím, že se místní uniformovaní ordneři pravděpodobně chystají přepadení poštovního úřadu. Ordneři se zatím začali objevovat i kolem četnické stanice. V půl jedné odpoledne vysílá praporčík Hladík strážníka Šrajla na poštovní úřad jako posilu. Hned za četnickou stanicí však byl inzultován třemi ordnery, kteří jej vyzvali, aby se vrátil zpět na stanici, strážmistr Šrajl však tyto výhrůžky odmítl a ordnery odehnal. Cestou však byl přepaden

---

¹⁶⁶ *Padlí obránci z bojů o čsl. pohraničí 1938-1939: stržm. četn. Václav RÁŽ* [online]. [cit. 2015-04-28]. Dostupné z: <http://codyprint.cz/padli/ces/ces13.html>.

¹⁶⁷ *Kronika četnické stanice Krajková 1938-1945* [online], str. 18. [cit. 2015-04-28]. Dostupné z: http://www.portafonium.cz/iipimage/30860348/soap-so_01304_cetnici-krajkova-1938-1945_0010.

¹⁶⁸ Tamtéž.

¹⁶⁹ Tamtéž.

¹⁷⁰ Tamtéž.

znovu a to údajně 12-14 ordnery, kteří jej po chvíli přetahování nakonec odzbrojili, zajali a odvedli k poštovnímu úřadu. Když strážmistr Šaroch spatřil, jak ordneři přivádí strážmistra Šrajla, vydal se mu na pomoc, avšak jakmile otevřel dveře od poštovního úřadu, jeden z ordnerů jej udeřil obuškem do hlavy a odzbrojil jej. Oba strážníci byli poté na příkaz starosty Jakoba uvězněni ve sklepě obecního úřadu. Toto se stalo přibližně kolem čtvrté hodiny odpoledne.¹⁷¹

Mezitím, tedy již v době, kdy byl na četnické stanici praporčík Hladík již sám, vyzvala jej skupina ordnerů, aby složil zbraně a vydal jim četnickou stanici. To však Hladík odmítl, načež se ordneři začali na stanici dobývat násilím. Na to reagoval Hladík výzvou, že pokud od tohoto jednání neupustí, bude nucen použít zbraně. Protože se však ordnerům nepodařilo vyrazit dveře, spustili skrze ně střelbu z pistolí sami. Hladík palbu opětoval puškou, přičemž ordneři nedlouho poté začali pálit i z okolních budov a půd, a to i z pušek, které zabavili strážmistrům Šrajlovi a Šarochovi.¹⁷² Když Hladík vystřílel všechny své puškové náboje, šel do skříně, kde byly uschovány další náboje. V tu chvíli byl však skrze strop zasažen střelou do ramene. Hladík ještě sebral náboje do pušky a ukryl se ve vedlejší místnosti a pokračoval v palbě. Ztráta krve z utrženého zranění však postupně začínala být vážná a Hladík začal ztrácet vědomí. Celková slabost mu znemožnila ovládat nadále pušku, tak se chopil své pistole a pokračoval ve střelbě. Palba ordnerů ustala a ti si přivezli hasičskou stříkačku a začaly do oken stanice stříkat vodu. Když mu však došly náboje, snažil se dostat do svého bytu, který se nacházel v budově stanice, a kde byla zabarikádována jeho manželka Miloslava. To se mu však nepodařilo, jelikož byl na chodbě přepaden ordnery, kteří již vnikli do budovy a odzbrojili jej. Poté byl odveden ke své manželce, kde mu jeden z vedoucích představitelů této vzpoury, činovník SdP MuDr. Föster, poskytl první pomoc a posléze nařídil převoz do nemocnice. Některé zdroje uvádějí, že mezitím ztratil Hladík vědomí v důsledku velkého množství ztracené krve.¹⁷³ Z toho se měl probrat až v autě, které jej odváželo do falknovské nemocnice, společně s jeho manželkou.¹⁷⁴ Na náměstí však bylo auto na rozkaz ordnera Märze zastaveno a Hladíkovi řekl, aby vystoupil. Jelikož Hladík nebyl ve stavu, aby byl schopen z auta vystoupit, März jej postřelil do předloktí již poraněné ruky a následně ještě jeho manželku do břicha. V okolí se rychle srotili další lidé i

---

¹⁷¹ *Kronika četnické stanice Krajková 1938-1945* [online], str. 19. [cit. 2015-04-28]. Dostupné z: http://www.portafonium.cz/iipimage/30860348/soap-so_01304_cetnici-krajkova-1938-1945_0010.

¹⁷² Tamtéž.

¹⁷³ *Povstání henleinovských ordnerů na Sokolovsku v září 1938* [online]. [cit. 2015-04-25]. Dostupné z: <http://www.ceskenarodnilisty.cz/clanky/Povstani.htm>.

¹⁷⁴ Tamtéž.

henleinovci, kteří s tímto počínáním nesouhlasili. Na místě se znovu objevil MUDr. Förster, který opětovně nařídil, aby byl Hladík i s manželkou převezeni do nemocnice.¹⁷⁵

Mezitím se však falknovské četnické velitelství marně pokoušelo s četnickou stanicí v Krajkové spojit, a z toho důvodu sem vyslalo tři četníky. Jedním z nich byl nadporučík Stehlík, jenž byl zprvu vyslán do vesnice Oloví (ležící přibližně tři kilometry severně od Krajkové) a odtud se pak měli společně se členy falknovského četnického pohotovostního oddílu, strážmistrem Václavem Rážem, Pokorou a Jungwirthem, přesunout do Krajkové. Nedaleko obce se však jejich automobil dostal pod palbu a řidič strážmistr Ráž byl střelen do lebky, přičemž střela vyšla ven ústy. S tímto vážným zraněním odřídil auto ještě přibližně padesát metrů a poté zastavil. Raněn byl též i závodčí Pokora, kterého střela dum-dum zasáhla do lopatky. Rovněž i nadporučík Stehlík byl raněn – střela jej zasáhla do ramene.¹⁷⁶ Jiné zdroje však uvádějí, že tato událost se stala, až když se vraceli z Krajkové do Falknova.¹⁷⁷

Další četnické posily, a to četníci strážmistři Pokorný a Povolný, dorazili do Krajkové z Bublavy (Schönbachu) na motocyklech. Zde se však dostali do střetu s ordnery, kteří jim motocykly odebrali a přinutili oba četníky k útěku, při kterém na ně spustili palbu. Zranění však nebyli.¹⁷⁸ Do Krajkové dorazil krátce před půlnocí obrněný automobil československé armády, avšak stále ještě vězněné strážmistry Šarocha a Šrajla neosvobodil. To se podařilo až druhého dne v ranních hodinách, kdy do obce dorazil četnický pohotovostní oddíl o síle 40 mužů z Falknova pod velením vrchního strážmistra Němce.¹⁷⁹ Tito si však dle četnické kroniky počínali velmi uváženě a vojensky postupovali skrze obec. Ta byla nakonec obsazena zcela bez boje a bez ztrát. Kolem osmé hodiny ranní 14. září 1938 se tak podařilo oba vězněné strážmistry osvobodit.¹⁸⁰ Posléze začalo vyšetřování celé vzpoury a započalo se s výslechy a následným zatýkáním. Tím však události v Krajkové nedošly svého závěru. Ani poté totiž nebyl v obci nastolen klid a stále přetrvávaly různé nepokoje a drobnější přestřelky. V lesích kolem Krajkové se mělo dle výpovědi jednoho z německých sociálních demokratů nacházet údajně až 1200

---

¹⁷⁵ *Kronika četnické stanice Krajková 1938-1945* [online], str. 19. [cit. 2015-04-29]. Dostupné z: http://www.portafontium.cz/iipimage/30860348/soap-so_01304_cetnici-krajkova-1938-1945_0010.

¹⁷⁶ *Padlí obránci z bojů o čsl. pohraničí 1938-1939: stržm. četn. Václav RÁŽ* [online]. [cit. 2015-04-28]. Dostupné z: <http://codyprint.cz/padli/ces/ces13.html>.

¹⁷⁷ Tamtéž.

¹⁷⁸ *Kronika četnické stanice Krajková 1938-1945* [online], str. 20. [cit. 2015-04-29]. Dostupné z: http://www.portafontium.cz/iipimage/30860348/soap-so_01304_cetnici-krajkova-1938-1945_0010.

¹⁷⁹ *Padlí obránci z bojů o čsl. pohraničí 1938-1939: stržm. četn. Václav RÁŽ* [online]. [cit. 2015-04-28]. Dostupné z: <http://codyprint.cz/padli/ces/ces13.html>.

¹⁸⁰ *Kronika četnické stanice Krajková 1938-1945* [online], str. 20. [cit. 2015-04-29]. Dostupné z: http://www.portafontium.cz/iipimage/30860348/soap-so_01304_cetnici-krajkova-1938-1945_0010.

ozbrojených ordnerů a dalších henleinovců.¹⁸¹ Z tohoto důvodu byla tedy do obce vyslána vojenská cyklistická rota čítající 120 mužů pod vedením štábního kapitána Stůje. Přibližně 70% z vojáků této roty byli původem sudetští Němci.¹⁸² Tato vojenská posila byla přidružena k četníkům a po celé obci byly rozestavěny hlídky. Kolem 22. hodiny se však ozvala znovu střelba. Stalo se tak při střídání stráží u obecního úřadu. Jeden z německých vojáků z cyklistické roty, Franz Ludwig, zahájil palbu do svých kolegů a pět jich na místě usmrtil. První z nich byl četař Krbec, který měl Ludwiga vystřídat. Posléze se strhla prudká přestřelka, při níž se Ludwig schoval pod jedno z aut, odkud vedl svou palbu. Ta stála život další čtyři vojáky – četař Kareš, svobodník Čmedla a vojín Čapek a Netík.¹⁸³ Další dva vojáci byli palbou zraněni. Přestřelka trvala až do třetí hodiny ranní, kdy se Ludwig pokusil vzít život sám sobě a prostřelil si hlavu. Přičemž však usmrcen nebyl a na následky tohoto zranění zemřel až 16. září v nemocnici.¹⁸⁴ Nebylo však dost dobře možné zjistit, jestli jediným střelcem byl právě Ludwig, nebo zda bylo střelců více. Ludwig se prý údajně před tímto činem delší dobu bavil s jednou z místních žen.¹⁸⁵ Následujícího dne byli Němci, jenž byli zatčeni při výsleších (celkem 60 osob), převezeni do Chebu a vojenské velitelství záhy rozhodlo o okamžitém stažení cyklistické roty z obce. Klid v obci nastal až s příjezdem nového vojenského oddílu.

Závěrečná bilance incidentu v Krajkové tedy čítá sedm potvrzených mrtvých - strážmistr Václav Ráž, který na následky poranění hlavy zemřel 14. září 1938 ve falknovské nemocnici, četaři Antonín Krbec a Stanislav Kareš, svobodník Václav Čmedla a vojín Bohumil Čapek, František Netík, ale také Franz Ludwig, který zemřel v nemocnici dne 16. září 1938 na následky poranění hlavy, jenž si sám způsobil. Došlo také k vážnému zranění vrchního strážmistra Petra Hladíka (který následky svých zranění trpěl až do konce svého života v roce 1947) a jeho ženy Miloslavy. Dále pak nadporučíka Stehlíka, závodčího Pokory (kterému musela být amputována ruka po zásahu strelou dům-dum) a dalších dvou nejmenovaných československých vojáků. Lze však předpokládat také neznámý počet mrtvých, či při nejmenším raněných na straně ordnerů.

---

¹⁸¹ LÁŠEK, Radan. *Jednotka určení SOS - díl první*, str. 229.

¹⁸² *Kronika četnické stanice Krajková 1938-1945* [online], str. 20. [cit. 2015-04-29]. Dostupné z: http://www.portafontium.cz/iipimage/30860348/soap-so_01304_cetnici-krajkova-1938-1945_0010.

¹⁸³ *Povstání henleinovských ordnerů na Sokolovsku v září 1938* [online]. [cit. 2015-04-25]. Dostupné z: <http://www.ceskenarodnilisty.cz/clanky/Povstani.htm>.

¹⁸⁴ *Československé pohraničí 1938 – Události, které nesmí být zapomenuty!* - Krajková (Gossengrün). Muzeum ozbrojených sborů Habartov.

¹⁸⁵ Tamtéž.

3.3 Bublava (Schwaderbach)

Dne 13. září se udál ještě jeden vážný incident, a to v obci Bublava (německy Schwaderbach). V této příhraniční obci, jež se nachází přibližně 21 kilometrů severně od Habartova a 17 kilometrů severně od Krajkové, se v roce 1938 nacházelo přes 700 domů, které obývalo 3695 obyvatel, v drtivé většině sudetští Němci, k české národnosti se zde hlásilo pouze 5 lidí.¹⁸⁶ Mnoho z obyvatel obce, údajně až 1700, docházelo za prací do sousedního Saska. V obci se nacházela četnická stanice a kvůli poloze obce také celní úřad. Velitelem zdejší četnické stanice byl vrchní strážmistr Emilián Hrádek. V Bublavě se nacházela také nezanedbatelná organizace Komunistické strany Československa (KSČ). Ještě v roce 1936 v obci připadlo 25% hlasů právě KSČ.¹⁸⁷ Zdejší komunisté v posledních týdnech opakovaně varovali četníky před tím, že henleinovci chystají přepadení četnické stanice i celnice a dokonce nabízeli svou pomoc, avšak byli odmítnuti.¹⁸⁸

Také v Bublavě byl rozdmýcháván neklid již od podvečerních hodin 12. září 1938 v návaznosti na projev Adolfa Hitlera na norimberském sjezdu NSDAP. Předseda bublavské SdP, Konrad Martinetz, svolal veřejnou schůzi do hotelu Schwaderbacherhof, kde byl zmíněný projev pouštěn. Po skončení projevu se vydalo několik stovek místních sudetských Němců na demonstrační pochod městem, při kterém byla provolávána protistátní hesla. Tento pochod byl ukončen před budovou četnické stanice.¹⁸⁹ Došlo k několika drobnějším provokacím, k žádnému vážnému incidentu však nedošlo. Hlavní události se tedy i zde odehrály následujícího dne, tedy 13. září 1938.

Zprvu se den zdál být jako kterýkoliv jiný, avšak to se záhy změnilo. Již v ranních hodinách se henleinovcům podařilo odzbrojit a uvěznit dvoučlennou hlídku financů, kteří se následně zabarikádovali v přilehlém hostinci. Zde se údaje o jejich osudu rozcházejí. Jeden ze zdrojů uvádí, že zabarikádované členy finanční stráže osvobodila dorazivší četnická hlídka.¹⁹⁰ Další zdroj uvádí, že volný průchod na četnickou stanici pro uvězněné finance sjednal starosta, který na místo dorazil.¹⁹¹ V obou případech však byli financové osvobozeni a přesunuli se na

---

¹⁸⁶ *Československé pohraničí 1938 – Události, které nesmí být zapomenuty! - Bublava (Schwaderbach)*. Muzeum ozbrojených sborů Habartov.

¹⁸⁷ HOLUB, Ota. *Stůj! Finanční stráž!*. Praha: Naše vojsko, 1987, str. 84.

¹⁸⁸ *Povstání henleinovských ordnerů na Sokolovsku v září 1938* [online]. [cit. 2015-04-26]. Dostupné z: <http://www.ceskenarodnilisty.cz/clanky/Povstani.htm>.

¹⁸⁹ *Československé pohraničí 1938 – Události, které nesmí být zapomenuty! - Bublava (Schwaderbach)*. Muzeum ozbrojených sborů Habartov.

¹⁹⁰ Tamtéž.

¹⁹¹ *Povstání henleinovských ordnerů na Sokolovsku v září 1938* [online]. [cit. 2015-05-19]. Dostupné z: <http://www.ceskenarodnilisty.cz/clanky/Povstani.htm>.

četnickou stanicí. Tou dobou se na německé straně hranice formoval průvod, složený převážně z žen, který se v půl jedenácté dopoledne vydal směrem k české hranici a k celnímu úřadu. Celníci na celním úřadě toto sledovali a ihned informovali své nadřízené v Kraslicích, dožadujíc se při tom zároveň posil.¹⁹² Dav dorazil k celnímu úřadu a henleinovci v jeho řadách se začaly dožadovat vyvěšení praporu s hákovým křížem na budově celnice. Ačkoliv celníci toto kategoricky odmítali, měli od svých nadřízených přikázáno se za každou cenu vyhnout konfliktu, a tak nakonec k vyvěšení praporu s nelibostí svolili. Prapor byl na celnici za bouřlivého jáсотu vyvěšen a následně došlo k zprětrhání telefonického spojení. Posléze se přítomní henleinovci nahnuli do budovy celnice a přítomné členy finanční stráže, jež měli přísný zákaz používání střelných zbraní, odzbrojili a stali se z nich rukojmí. Jelikož tou dobou už se začínala situace vyhrocovat i v dalších místech v okolí (Habartov, Krajková) a velení v nedalekých Kraslicích se nemohlo na celnici dovolat, bylo rozhodnuto o vyslání dvou autokarů četnického pohotovostního oddílu a vojenské posily, celkem tedy 13 četníků a 12 vojáků, pod vedením četnického vrchního strážmistra Fröhlicha, do Bublavy.¹⁹³ Tyto posily dorazily k bublavské četnické stanici, kde bylo tou dobou celkem pět četníků a devět členů finanční stráže. Po krátké domluvě bylo dohodnuto, že jeden z autokarů se vydá na celní úřad, odkud měl za úkol evakuovat příbuzné a rodinné příslušníky členů finanční stráže, kteří zde měli byt. Když autokar dorazil na místo, celnice již byla plně obsazena henleinovci a tak začalo krátké vyjednávání mezi velitelem autokaru dozorcem Novým z finanční stráže a jedním z henleinovců. Jednání však bylo záhy přerušeno, neboť se rozhořela palba na pokyn vyjednávajícího henleinovce. Kulkou byl zasažen a usmrcen strážmistr Josef Falber a řidič autokaru Kazda byl postřelen. Sám Nový opětoval palbu, avšak byl také postřelen do ruky a stehna a krátce na to se jej zmocnili příznivci henleinovců a Nový byl lynčován. Poraněnému Kazdovi se podařilo doběhnout zpět na četnickou stanici.¹⁹⁴

Když raněný Kazda vyličil události u celnice kolegům na četnické stanici, bylo ihned rozhodnuto o vyslání i druhého autokaru s družstvem složeném ze dvou četníků a čtyř členů finanční stráže. I druhý pokus o vysvobození vězněných financů a rodinných příslušníků skončil nezdarem, jelikož i na tento autokar spustili henleinovci palbu zhruba 150 metrů od celnice a navíc byli četníci a financové ve výrazném početně přečíslení. Byli tak nuceni se stáhnout zpět na četnickou stanici. Při této akci byl raněn strážmistr Ladislav Smejkal. Kolem

---

¹⁹² *Československé pohraničí 1938 – Události, které nesmí být zapomenuty! - Bublava (Schwaderbach)*. Muzeum ozbrojených sborů Habartov.

¹⁹³ Tamtéž.

¹⁹⁴ Tamtéž.

čtvrté hodiny henleinovci obsadili poštu a prakticky i celou obec a zároveň přerušili telefonické spojení četnické stanice s okolím. Na stanici dorazila delegace henleinovců, kteří se dožadovali okamžité kapitulace a vydání stanice do svých rukou. Posádka stanice to zprvu odmítla, avšak z obav o životy zajatých financů a jejich rodin nakonec byli nuceni znovu iniciovat vyjednávání. Bylo dohodnuto, že zajatí členové finanční stráže a jejich rodiny budou evakuovány do sousedních Kraslic. Henleinovci proto zabavili autokar, který u celnice zanechali četníci při snaze obsadit celnici zpět. Zajatí financové a členové jejich rodin byli posléze tímto autokarem dopraveni směrem k četnické stanici, kde vystoupili zajatí financové a autokar následně pokračoval dále do Kraslic. Krátce na to byla četnická stanice obklíčena ordnery a dalšími henleinovci. Ti začali k četnické stanici snášet otepi slámy, dřevo a další hořlavé haraburdí, ve snaze posádku stanice, činící tou dobou celkem 43 mužů, vykourit ven. Posádka se stáhla do prvního patra stanice a záhy na to henleinovci obsadili oba vstupy do budovy (přední i zadní). Záhy na to se velitel posil SOS Fröhlich rozhodl, že složí zbraně a ostatní ze stanice jej následovali a budovu tak vydali bez boje.¹⁹⁵ Henleinovci všechny zajatce posléze nechali přemístit do budovy celnice.

Z dostupných zdrojů není jasné, jak bylo informováno velení v Kraslicích. Nelze s jistotou říci, jak detailní byly zprávy ohledně situace v Bublavě. Telefonické spojení nebylo dostupné, avšak nabízí se varianta, že velení bylo informováno příbuznými finančníků, kteří byli do Kraslic transportováni. Faktem však zůstává, že kraslické velení rozhodlo kolem osmé hodiny večerní o vyslání dalšího autokaru s posilami složenými z patnácti členů SOS (pět četníků a deset financů) do Bublavy, kteří měli namířeno přímo k tamní četnické stanici.¹⁹⁶ Tato posila dorazila do Bublavy ze sousední obce Stříbrná (dva kilometry jihozápadně od Bublavy). Velením akce byl pověřen vrchní strážmistr František Novák, který byl zároveň velitelem četnické stanice ve Stříbrné (Silberbach).¹⁹⁷ Zásahující družstvo SOS se dokázalo nepozorováno dostat až k samotné četnické stanici. Zde se velitel akce a vrchní strážmistr Novák společně se strážmistrem Brčákem a finančníkem Mouchou vydali vstříc Henleinovcům s úmyslem vyjednávat. Nicméně hned poté, co vyřkli výzvu, aby se ordneři vzdali, po nich byly hozeny ruční granáty. Novák s Brčákem byli na místě mrtvi, Moucha byl raněn na hlavě a plazil se zpět k pozicím svých kolegů. Strhla se další přestřelka, ovšem SOSáci byli i nyní značně

---

¹⁹⁵ *Československé pohraničí 1938 – Události, které nesmí být zapomenuty! - Bublava (Schwaderbach)*. Muzeum ozbrojených sborů Habartov.

¹⁹⁶ *Padlí obránci z bojů o čsl. pohraničí 1938-1939: vrch. stržm. četn. František NOVÁK, stržm. četn. Josef Vojtěch BRČÁK* [online]. [cit. 2015-04-28]. Dostupné z: <http://codyprint.cz/padli/ces/ces11.html>.

¹⁹⁷ *Povstání henleinovských ordnerů na Sokolovsku v září 1938* [online]. [cit. 2015-05-12]. Dostupné z: <http://www.ceskenarodnilisty.cz/clanky/Povstani.htm>.

přečíslení a byli tak nuceni se stáhnout zpět do Stříbrné.¹⁹⁸ Další tři členové zasahujícího družstva během přestřelky utrpěli poranění. Ztrát na životech však mohlo být více, jelikož se na celnici stavil kraslický poslanec za SdP Georg Böhm a nařídil, že v případě snah o osvobození zajatců mají být do místnosti s nimi naházeny granáty.¹⁹⁹ Po neúspěchu této akce bylo kolem půlnoci rozhodnuto o nasazení úderné jednotky složené z členů četnických pohotovostních oddílů o síle 125 mužů, společně se třemi tanky vz. 35 a dvěma obrněnými vozy vz. 30, posílených o šest motorizovaných pěších čet, soustředěných ve Stříbrné. Těmto jednotkám velel Major Vaja, který však údajně útok zatím odkládal.²⁰⁰ Po 2. hodině v noci však dorazil rozkaz z ministerstva vnitra neprodleně zastavit veškeré bojové operace vůči Bublavě.²⁰¹

Druhý den ráno, tedy 14. září 1938, došlo k převozu zajatých četníků a finančníků z bublavského celního úřadu za asistence německého četnictva do nedalekého německého Kliegenthalu. Zajatci podstoupili výslechy, mnohdy velmi kruté a posléze byly umístěni do různých koncentračních táborů. Do Československa se vrátili až 15. a 16. října 1938.²⁰² Do samotné Bublavy pronikla až ve večerních hodinách 15. září 1938 ozbrojená průzkumná hlídka, která zapříčinila úprk henleinovců, včetně části obyvatelstva, přes hranice do Německa. Tedy alespoň ta část, která tak doposud neučinila.²⁰³

Tyto události v Bublavě si tedy vyžádaly na straně státních bezpečnostních složek celkem tři životy. Prvním mrtvým byl člen četnického pohotovostního oddílu strážmistr Josef Falber. Dalšími dvěma pak byli vrchní strážmistr František Novák, velitel četnické stanice ve Stříbrné a velitel zasahujícího družstva SOS. Spolu s ním zemřel také strážmistr Josef Vojtěch Brčák, rovněž z četnické stanice Stříbrná. Řada dalších byla zraněna, jmenovitě pak například členové finanční stráže Moucha, Cheníček, Říšský a Kovada, kteří byli všichni raněni při snaze o osvobození bublavské četnické stanice v pozdních večerních hodinách 13. září 1938. Ještě předtím byli raněni členové četnictva strážmistři Kazda a Nový a Smejkal, kteří byli raněni při snaze o osvobození celního úřadu téhož dne v odpoledne. Na straně henleinovců nelze ani

---

¹⁹⁸ *Padlí obránci z bojů o čsl. pohraničí 1938-1939: vrch. stržm. četn. František NOVÁK, stržm. četn. Josef Vojtěch BRČÁK* [online]. [cit. 2015-04-22]. Dostupné z: <http://codyprint.cz/padli/ces/ces11.html>.

¹⁹⁹ *Československé pohraničí 1938 – Události, které nesmí být zapomenuty! - Bublava (Schwaderbach)*. Muzeum ozbrojených sborů Habartov.

²⁰⁰ HOLUB, Ota. *Stůj! Finanční stráž!*, str. 84.

²⁰¹ *Padlí obránci z bojů o čsl. pohraničí 1938-1939: vrch. stržm. četn. František NOVÁK, stržm. četn. Josef Vojtěch BRČÁK* [online]. [cit. 2015-04-22]. Dostupné z: <http://codyprint.cz/padli/ces/ces11.html>.

²⁰² *Československé pohraničí 1938 – Události, které nesmí být zapomenuty! - Bublava (Schwaderbach)*. Muzeum ozbrojených sborů Habartov.

²⁰³ Tamtéž.

v tomto případě dohledat přesný počet mrtvých a raněných, jelikož většina z nich prchla přes hranice do Říše.

3.4 Cheb (Eger)

Cheb byl tehdy městem, ve kterém sídlila významná část vedení SdP. Ve městě, jež mělo podle sčítání lidu z roku 1930 celkem 31 546 obyvatel, z čehož 3 496 byli Češi, se toho dne, tedy 14. září, odehrál další z vážných konfliktů československých ozbrojených složek s henleinovci. Ještě v dopoledních hodinách toho dne v chebském hotelu Victoria, který sloužil jako místní centrála SdP (dnes již neexistující budova nacházející se poblíž chebského vlakového nádraží), vedl Konrád Henlein jednání s členy Runcimanovy mise v Československu. Těm Henlein oznámil, že mu již ve věci Sudet nejde o samosprávu, ale již přímo o sebeurčení a připojení k Říši.²⁰⁴ V podvečerních hodinách v hotelu Victoria mělo dojít k domovní prohlídce z důvodu podezření na přechovávání zbraní. Za tímto účelem sem dorazil policejní komisař Urban s několika detektivy a s přibližně 40 četníky a členy uniformované stráže a členů vojenského pohotovostního oddílu a dvěma obrněnými automobily vz. 30.²⁰⁵ Policisté v přibližně 19 hodin a 40 minut hotel obklíčili a poté zazvonili na dveřní zvonek, žádné odezvy se jim však nedostalo. Bez odezvy skončila i výzva „Jménem zákona otevřete!“ . Policisté proto pažbami pušek vyrazili skleněnou výplň dveří ve snaze dostat se dovnitř. V tu chvíli z hotelu Victoria i přilehlého hotelu Wälzel spustili henleinovci těžkou palbu ze dvou kulometů a několika pušek a pistolí. Policisté a vojenské posily palbu opětovali a d se tak těžká přestřelka. Prvním padlým byl strážník Jan Klenner, který padl po zásahu několika střelami. Ke smrtelně zraněnému Klennerovi přiběhl zaměstnanec Československých drah, železniční zřízenec a bývalý příslušník československé armády Emanuel Bláha, který vzal Klennerovu pušku a chtěl se zapojit do přestřelky. Avšak i on padl zasažen mrtev k zemi. Zastřelen byl i další zaměstnanec Československých drah, Václav Tejček, který oběma zasaženým vyběhl na pomoc. Další mrtvé si střelba vybrala z řad civilistů, přesněji pak chebských Němců: zaměstnanec benzínového čerpadla a manželský pár, všichni pravděpodobně zasaženi střelbou

---

²⁰⁴ Město Cheb - oficiální web města: *německá sociálně demokratická strana - cheb 1938* [online]. [cit. 2015-05-01]. Dostupné z: www.cheb.cz/VismoOnline_ActionScripts/File.ashx?id_org=5091&id_dokumenty=923039.

²⁰⁵ Policie České republiky – KŘP hlavního města Prahy: *Téměř zapomenutý hrdina z roku 1938* [online]. [cit. 2015-05-02]. Dostupné z: <http://www.policie.cz/clanek/temer-zapomenuty-hrdina-z-roku-1938.aspx>.

z hotelu Wänzel.²⁰⁶ Nedlouho poté nechal komisař Urban zastavit palbu a jeden z policistů, praporčik Mrázek, křičel na henleinovce výzvů, že pokud do jedné minuty složí zbraně a opustí hotel, nic se jim nestane. Po krátké odmlce se však palba ze strany henleinovců rozhořela znovu.²⁰⁷ Po 20. hodině se policistům a vojákům podařilo dostat za pomoci granátů do vnitřních prostor hotelu Victoria, který se podařilo obsadit přibližně ve 20 hodin a 55 minut. Vedlejší hotel Wälzel byl dobyt kolem 21 hodin a 30 minut.²⁰⁸ Henleinovci však z obou objektů unikli dříve, než se podařilo obě budovy zajistit a na místě se nacházel pouze personál obou hotelů. Jeden z členů personálu hotelu Victoria a zároveň člen SdP, Georg Leicht, policistům pouze vypověděl, že v hotelu bylo přítomno deset osob a dva kulometry.²⁰⁹ V hotelu se našlo 9 kusů pistolí modelu Walther a 850 nábojů. V hotelu Wälzel byly nalezeny tři pistole a blíže neupřesněné větší množství střeliva, společně s pouzdry zahraniční provenience, které byly do Československa zřejmě propašovány.²¹⁰ Policie však měla vážné podezření, že sám Leicht byl jedním z těch, kteří na policii a vojenské posily z hotelů pálili, jelikož se několik metrů od místa, kde byl Leicht nalezen, nacházela odhozená puška Mauser. Toto se však u soudu z 21. září téhož roku nepodařilo prokázat.²¹¹

3.5 Dohra první části povstání

Po předcházejících vážných incidentech rozhodla československá vláda vyhlásit stanné právo v již zmiňovaných okresech. Dne 16. září zároveň došlo k oficiálnímu zákazu Sudetendeutsche Partei (a o den později i Karpatoněmecká strana (německy Karpathendeutsche Partei, KdP), která s SdP spolupracovala a působila v Podkarpatské Rusi).²¹² Zároveň s rozpuštěním SdP byl vydán zatykač na vrcholné představitele SdP – Konrada Henleina a Karla Hermanna Franka.²¹³ Byli obviněni na základě zákona č. 50/1923 Sb. z. a n., tedy zákona o

---

²⁰⁶ *Bouřlivé Chebsko roku 1938* [online]. [cit. 2015-04-27]. Dostupné z: <http://zpravyzchebu.cz/bourlive-chebsko-roku-1938/>.

²⁰⁷ *Padlí obránci z bojů o čsl. pohraničí 1938-1939: vr stráž. stát. pol.* Jan KLENNER [online]. [cit. 2015-05-02]. Dostupné z: <http://codyprint.cz/padli/ces/ces18.html>.

²⁰⁸ Tamtéž.

²⁰⁹ *Bouřlivé Chebsko roku 1938* [online]. [cit. 2015-04-27]. Dostupné z: <http://zpravyzchebu.cz/bourlive-chebsko-roku-1938/>.

²¹⁰ *Padlí obránci z bojů o čsl. pohraničí 1938-1939: vr stráž. stát. pol.* Jan KLENNER [online]. [cit. 2015-05-02]. Dostupné z: <http://codyprint.cz/padli/ces/ces18.html>.

²¹¹ Tamtéž.

²¹² *Národní listy*. 18. 9. 1938, str. 2.

²¹³ *Mobilisace 1938: 16. září 1938 - Zatykače na čelné vůdce SdP* [online]. [cit. 2015-05-05]. Dostupné z: <http://www.mobilisace1938.cz/16-zari-1938-zatykace-na-celne-vudce-sdp>.

ochraně republiky, přesněji pak na základě Hlavy I. (Úklady o republiku) - § 1 (Úklady) a § 3 (Ohrožení bezpečnosti republiky), z čehož jim hrozilo 5 let odnětí svobody až doživotí.²¹⁴ Nicméně již o den dříve, 15. září, Konrad Henlein, Karl Hermann Frank a další vrcholní vůdci SdP uprchli do Německa. Nepodařilo se mi dohledat, jakých prostředků k tomuto použili. Avšak je nepravděpodobné, že by například Konrad Henlein republiku opustil svým osobním vozem poznávací značky P 17462, jelikož ten již přinejmenším od listopadu roku 1937 bedlivě sledovali příslušníci police, četnictva i finanční stráž, kteří hlásili každé jeho spatření, především pak jeho přejezd přes hranice do Německa.²¹⁵

Henleinův puč jednoduše neměl takovou odezvu a sílu, aby se podařilo v rámci něj něco více, než jen vyvolat četné krvavé střety s oběťmi na životech. Tomuto puči chyběla především diplomatická podpora. Bylo patrné, že bude puč československými bezpečnostními orgány nakonec potlačen a vedení SdP bude voláno k odpovědnosti, což se také stalo.²¹⁶ Z tohoto důvodu mohu jen tvrdit, že cílem tohoto puče nebylo nic jiného, než jen eskalovat napětí v pohraničí a ukázat tak světu, že další soužití Čechů a Němců v československém pohraničí již není možné. Český tisk psal o krvavých a zákeřných útocích vyvolaných sudetoněmeckými teroristy podporovanými SdP, a naopak tisk německý a sudetoněmecký psal o tom, že československá vláda vysílá vojáky a tanky na bezbranné sudetské Němce. A to zejména tisk, jenž byl v područí nacistů. Což však byl tou dobou již prakticky veškerý tisk v Německu a valná většina tisku sudetoněmeckého.

Podle českého tisku, jmenovitě například Národních listů, odevzdávali po zákazu SdP na vládní výzvu zbraně někteří příslušníci SdP, především ti starší a umírněnější z nich. Podobně informuje také České slovo, podle kterého je akce odevzdávání zbraní poklidná a její výsledky „vcelku uspokojivé“.²¹⁷ Někteří uprchlí sudetští Němci se naopak vrátili do Československa, kde posléze vypověděli o tom, že se za hranicemi v Německu z uprchlíků sestavovány pracovní skupiny, jejichž členové jsou nuceni pracovat za jídlo.²¹⁸

---

²¹⁴ *Zákon č. 50/1923 Sb. – Zákon na ochranu republiky.* [online]. [cit. 2015-01-30]. Dostupné z: <http://ftp.aspi.cz/opispdf/1923/023-1923.pdf>.

²¹⁵ Státní okresní archiv Cheb, fond Aš, karton č. 38-30-561.

²¹⁶ *Mobilisace 1938: 15. září 1938 - Henlein prchá do říše* [online]. [cit. 2015-05-05]. Dostupné z: <http://www.mobilisace1938.cz/15-zari-1938-henlein-prcha-do-rise>.

²¹⁷ *České slovo*. 20. 9. 1938, str. 3.

²¹⁸ *Národní listy*. 18. 9. 1938, str. 3.

3.6 Reakce českého tisku na první vlnu povstání

Celostátní tisk již od počátku povstání samozřejmě informoval o událostech v pohraničí. Veskrze se však jednalo především o obecné zpravodajství, které se příliš nevěnovalo, až na výjimky, konkrétním incidentům. Je v tomto případě nutné se podívat na jednotlivé tiskoviny z poněkud obecnějšího hlediska, přičemž teprve pak je patrné, že se jejich obsah a zaměření mnohdy velmi liší. Tak například České slovo, tedy noviny československé strany národně socialistické a druhé nejrozšířenější československé periodikum, kladlo relativně velký důraz na pohraniční incidenty. Následujícího dne po většině z větších incidentů bylo o tomto přinejmenším stručně informováno. Například ve vydání z 18. září byla celá druhá strana novin věnována pohřbu osmi padlých četníků ze střetů s henleinovskými povstalci. Obecně lze České slovo klasifikovat jako velmi vlastenecky laděné.

Venkov, tedy tiskový orgán republikánské strany zemědělského a malorolnického lidu (agrárníci), klade informování o pohraničních incidentech jako zdánlivě druhořadou záležitost. Informace jsou velmi strohé a nekonkrétní. Tyto noviny se dle mého názoru vyznačovaly krom zmíněného také dalšími třemi aspekty – orientací na Velkou Británii, smířlivostí vůči Německu a zároveň i postojům SdP a hospodářství. Právě na mezinárodně politickou situaci se list Venkov zaměřoval asi nejvíce z mnou sledovaných celostátních tiskovin. Je také více než patrné zaměření listu na hospodářskou situaci země a zpravodajství s tím spojené, a to v míře rovněž dalece přesahující všechny ostatní dobové celostátní tiskoviny, které jsem porovnával.

List Národní politika se nehlásil k žádné z politických stran a byl tedy nezávislým, a zároveň i nejrozšířenějším tiskem v Československu. V září 1938 tento list informoval o pohraničních incidentech obvykle již na titulní straně. Poměrově bylo zpravodajství těchto novin veskrze vyvážené. Přesto zanechává dojem, že zahraniční politika je zde uváděna především jakožto navazující pozadí pro politiku vnitrostátní, tedy československou. Podle některých článků v těchto novinách zveřejněných je také patrné, že redaktoři kladli důraz na rozlišení sudetských Němců – na henleinovce a ostatní, a tedy takřikajíc neházeli všechny do onoho pomyslného pytle. V tomto duchu je laděn například článek „*Henleinovci nejvíce klamou německý lid*“ ze 13. září, či otisknutí vyjádření předsedy německé sociální demokracie Wenzela Jaksche v článku „*Sudetští Němci stojí před historickým rozhodnutím*“ ze 14. září.

Národní listy byly, co se týče svého obsahového pojetí, spíše opakem Národní politiky. Byly též v područí Československé strany národně socialistické, stejně jako České slovo. Národní listy byly zaměřeny na mezinárodněpolitickou situaci a události s touto sférou

spojenými. Přesto se však jedná o obsahově relativně vyvážené tiskoviny, které mnohdy o pohraničních incidentech informují v relativně rozsáhlých zpravodajských článcích. Při nejmenším se obvykle najde na titulní straně sloupek kratšího rozsahu informující o situaci v pohraničí.

Dalším z tiskovin jsou například Lidové noviny, které byly stejně jako Národní politika listem nezávislým a tedy oficiálně nestranickým, což je opět znát například na otištěných prohlášeních předsedy německé sociální demokracie Wenzela Jaksche. Lidové noviny se po obsahové stránce Národním listům podobné – prim hraje rovněž zejména zahraniční a vnitrostátní politická sféra. Lidové noviny jsou však v tomto charakteristické hlubšími a rozsáhlými analýzami všech důležitých projevů a jednání vztahující se na téma československo-německých vztahů v problematice sudetoněmecké otázky.

Zaměříme se nyní na reflexi pohraničních incidentů v tiskovinách. Například incident v chebských hotelích Victoria a Wälzel byl v novinách popisován velmi detailně, často i s konkrétním časovým rozpětím té či oné události v rámci celé akce. Jako důvod se vybízí lokalita incidentu. Ten se udál přímo v centru jednoho z velkých měst, a oběťmi se staly také nezúčastněné osoby z řad místních civilistů. Nicméně i přes to, že střelba u hotelů Victoria a Wälzel si vyžádala celkem šest lidských životů, nehrála na stránkách tiskovin prim. Ten zaujala plánovaná návštěva britského ministerského předsedy Nevilla Chamberleina u Adolfa Hitlera.²¹⁹ V novinách Národní politika z 15. září 1938 je chebským událostem věnována část druhé strany. Pod nadpisem *Zbraně a náboje v chebských hotelích – Příslušníci SdP jdou proti policii s kulomety* je detailně vylíčen průběh celého zásahu. V Národních listech je tomuto incidentu věnováno výrazně méně místa. Část zprávy se nachází v dolním rohu titulní stránky a pokračuje pak na straně druhé. Stručnější je i popis celého zásahu, avšak je zde zmíněno, že v hotelu byla nalezena také například funkční radiostanice.²²⁰ Autoři zmíněných článků se nepouští do žádných analýz či protiněmecky laděných narážek a vyjádření. Jedná se opravdu o čistou informativní publicistiku, která čtenáře neměla nijak myšlenkově nasměrovat. Lidové noviny o této události informovaly v poledním vydání dne 15. září v článku na titulní straně „*Šest mrtvých v boji o chebský hotel*“, který objasňuje různé drobné detaily střetu (například že auto, ve kterém byl zastřelen řidič, patřilo deníku *Egerer Zeitung*).²²¹

---

²¹⁹ *Národní politika*. 15. 9. 1938, str. 2.

²²⁰ *Národní listy*. 15. 9. 1938, str. 1.

²²¹ *Polední Lidové noviny*. 15. 9. 1938, str. 1.

Zarážející ale je relativně malý prostor, který je v tiskovinách tomuto incidentu věnován, i přesto, že se jednalo o vážnou přestřelku, která si vyžádala celkem šest lidských životů. Noviny v tomto případě i nadále kladou na titulní strany především politická jednání na mezinárodní scéně, která mají vyřešit problematiku českých Němců v Československu. To lze však přisoudit faktu, že v oněch dnech se rozhodovalo o osudu celého státu.

Událostem z venkova, tedy incidentům v Habartově, Krajkové a Bublavě, nevěnoval český celostátní tisk zdaleka takový prostor, i když se jednalo o přinejmenším srovnatelné incidenty, které ten z Chebu navíc převyšovaly svou brutalitou. Tisk se o těchto incidentech zmiňoval velmi stručně, mnohdy jen jako pouhý výčet padlých či zraněných příslušníků československých ozbrojených složek při boji s henleinovci, doplněný jen o výčet okresů, ve kterých se tak událo. Na žádný hlubší rozbor události v Habartově, Krajkové či Bublavě, alespoň v takovém rozsahu, jaký byl ten z chebských hotelů Victoria a Wälzel, jsem v celostátním tisku nenarazil. Například v poledních Lidových novinách z 15. září je na titulní stránce informováno o incidentu v Bublavě, avšak žádné zmínky o úmrtích zde nejsou, naopak jen že incident ještě není u konce a že bezpečnostní složky postupují obezřetně, aby se vyhnuly ztrátám na lidských životech, a také aby nedošlo k provokacím vůči německé půdě.²²² To má však patrně také svůj důvod. Například k události v Habartově informuje deník Lidové noviny ve svém vydání z 15. září. Zde kde se na třetí straně nachází článek *Angličanovo svědectví o vzpouře*.²²³ Oním „Angličanem“ byl zvláštní zpravodaj britského deníku *Daily Telegraph*. Pravděpodobně se jednalo o George Rowea Erica Gedye, bývalého britského důstojníka a armádního rozvědčíka, nyní žurnalistu.²²⁴ Gedye již v minulosti kritizoval přehnané podmínky míru nadiktované Německu po první světové válce, v nichž viděl půdu pro rozvoj extremistických idejí, jako právě nacionální socialismus. Nyní byl jedním ze zahraničních novinových zvláštních zpravodajů v Československu - jedním z těch, kteří viděli Sudetoněmeckou stranu jako tu, která přilévá olej do pověstného ohně sudetoněmecké otázky.²²⁵ Redakce Lidových novin se vedle téhož článku velmi ostře ohrazuje vůči činnosti henleinovců a jejich zprávě o událostech z Habartova, která zde byla označena jako „jedna z nejjantasknějších a nejničemnějších lží, které kdy byly vyrobeny, aby otrávil život národů“.

---

²²² *Polední Lidové noviny*. 15. 9. 1938, str. 1.

²²³ *Polední Lidové noviny*. 15. 9. 1938, str. 3.

²²⁴ MORRELL, Sydney. *Viděl jsem ukřižování: události v Československu v roce 1938 očima anglického novináře*. Brno: Jota, 2002, str. 6.

²²⁵ G. R. E. Gedye po válce napsal knihu *Betrayal in central Europe. Austria and Czechoslovakia, the fallen bastions*, ve které ostře kritizoval britskou předválečnou politiku appeasementu vůči nacistickému Německu, na jejíž oltář padli Rakousko a Československo co by oběti pro domnělý evropský mír. Tato publikace jej stála místo v *Daily Telegraphu*, avšak stala se úspěšnou.

V témže článku je také zmiňováno, že „za daných úředních opatření nelze otisknout žádné úřední podrobnosti“, což svědčí o omezených možnostech dobového tisku poskytovat bližší informace k těmto incidentům!

Pravdou je, že pohraniční incidenty hrály obecně v dobovém tisku spíše druhořadou roli, která jen umocňovala tehdejší atmosféru. Hlavní zprávy se zaměřovaly zejména na vývoj mezinárodněpolitické situace a týkaly se především několika hlavních událostí, jež se odehrály mezi 12. a 20. zářím. Jednalo se zprvu o projev Adolfa Hitlera z 12. září, jenž ještě několik dnů poté noviny opakovaně analyzovaly ve světle dalších událostí. Vydání novin z 13. září 1938 se tedy týkaly především rozborů obsahové stránky projevu Adolfa Hitlera, které byly následně podloženy také reakcemi sudetských Němců v Československu. Další den, 14. září, už se nesl zejména ve znamení ohlasů na Hitlerův projev ve světě. Zde už také objevily zprávy o vážnějších incidentech v českém pohraničí a prvních mrtvých. Dne 15. září bylo událostí dne jednání Nevilla Chamberlaina s Adolfem Hitlerem v bavorském Berchtesgadenu a odmítnutí Konrada Henleina za nastalé situace vést jakákoliv jednání. Následující den, tedy 16. září se nesl stále ve znamení předchozího jednání Chamberlaina s Hitlerem a dalších mezinárodních reakcí na toto téma, a také o rozpuštění SdP. Chamberlainovo působení (respektive působení britské politiky) v rámci sudetoněmecké otázky zůstane na titulních stranách československého tisku ještě několik následujících dnů.

4. Sudetoněmecký Freikorps (Sudetendeutsches Freikorps)

I přes prvotní neúspěch povstání se však situace neuklidnila, spíše naopak. Dne 16. září 1938, kdy byla československou vládou zakázána Sudetendeutsche Partei, začal Konrad Henlein a další představitelé SdP, kteří opustili Československo, plánovat založení dobrovolnického sboru složeného ze sudetských Němců, kteří by v československém pohraničí vedli partyzánskou válku. Významnou roli měla však sehrát také německá vojenská kontrarozvědka Abwehr. Dle některých údajů to byla právě drážďanská pobočka Abwehru, která stála za plánem vytvořit sudetoněmecký Freikorps, a nikoliv Henlein s Frankem.²²⁶ Každopádně právě Karl Hermann Frank s tímto plánem ještě 16. září obeznámil samotného vůdce Adolfa Hitlera. Tento návrh se Adolfu Hitlerovi zalíbil a již následujícího dne, tedy 17. září, vydal OKW a OKH (*Oberkommando des Heeres*, velitelství pozemních vojsk) rozkaz k založení Sudetoněmeckého Freikorpsu (*Sudetendeutsches Freikorps* – SdF), který by spadl přímo pod velení Konráda Henleina. Tento sbor byl znám také pod názvy *Freikorps Sudetenland*, *Sudetendeutsche Legion* (původní návrh předložený Frankem), či *Freikorps Henlein* (který však Hitler vysloveně zakázal).²²⁷ K příležitosti založení sudetoněmeckého Freikorpsu pronesl Henlein řeč adresovanou sudetským Němcům. V té obrátil události posledních dnů proti československé vládě a prohlásil, že československý stát posílá na bezbranné sudetské Němce obrněné automobily a tanky. Rovněž znovu poznamenal, že sudetským Němcům bylo upřeno právo na sebeurčení, ale že i přesto udělali vše, aby si svou existenci zajistili v rámci českého národa, ale že všechno úsilí ztroskotalo na nesmiřitelné snaze Čechů sudetské Němce vyhladit.²²⁸

Velká část členů nově vznikajícího útvaru se rekrutovala ze sudetoněmeckých ordnerů, ale i ostatních henleinovců, kteří uprchli do Německa. Od 13. září 1938 totiž z československého pohraničí začali prchat do Německa tisíce sudetských Němců, především mužů, prchajících před povoláním do československé armády. Uprchlíků bylo tolik, že se na německé straně v příhraničních oblastech dokonce zřizovaly uprchlické tábory.²²⁹ Počet uprchlíků ještě vzrostl po 13. září, kdy československá vláda vyhlásila stanné právo. Rostoucí počet uprchlíků neunikl bez povšimnutí velení německé branné moci, jelikož se jednalo

---

²²⁶ *Sudetendeutsches Freikorps* [online]. [cit. 2014-07-14]. Dostupné z: <http://www.axishistory.com/books/153-germany-heer/heer-other-units/8916-sudetendeutsches-freikorps>

²²⁷ Tamtéž.

²²⁸ Mobilisace 1938: 15. září 1938 - Henlein prchá do říše [online]. [cit. 2015-05-05]. Dostupné z: <http://www.mobilisace1938.cz/15-zari-1938-henlein-prcha-do-rise>.

²²⁹ HRUŠKA, Emil. *Boj o pohraničí*, str. 33.

většinou právě o muže vyhovující vojenské službě. Také již 14. září vydalo vrchní velení Wehrmachtu, tedy OKW (*Oberkommando der Wehrmacht*) příslušným velitelstvím branné moci v Bavorsku, Sasku, Slezsku a Rakousku pokyn k vyhledávání mužů ve věku 20-25 let s absolvovaným vojenským výcvikem, kteřížto by byli vhodní pro službu v doplňovacích jednotkách Wehrmachtu. Tato iniciativa však byla ukončena po třech dnech, tedy 17. září.²³⁰ Téhož dne povolala československá vláda na nátlak Ludvíka Krejčího první ročník prvních záložníků (krycí heslo „Tatry“) do zbraně, z důvodu hlášených přesunů německých vojenských útvarů k československým hranicím, což úprk henleinovců z Československa ještě umocnilo.²³¹ Československá armáda tedy v této chvíli disponovala přibližně 380 000 muži. Bylo nařízeno posílení exponovaných četnických stanic buďto právě vojenskými posilami, nebo pak četníky z jiných útvarů, u kterých to situace umožňuje.²³²

Vrchním velitelem Sudetoněmeckého dobrovolnického sboru byl Konrad Henlein a jeho zástupcem pak Karl Hermann Frank. Velící struktura Freikorpsu ještě obsahovala štáb, jehož náčelníkem byl dosavadní senátor za SdP Anton Pfrogner. Ve štábu také zasedali též styční důstojníci z dalších nacistických organizací – SA-Obergruppenführer Max Jütner, SS-Oberführer Gottlob Berger a nadporučík Helmut Groscurth za Abwehr.²³³ Bylo však třeba, aby tuto vojenskou organizaci vedl někdo vojensky vzdělaný a zkušený, a proto OKW jmenovalo k Henleinovi v této záležitosti na pomoc styčního důstojníka - podplukovníka Friedricha Köchlinga, tou dobou zastávajícího funkci pověřence Wehrmachtu při říšském vedení Hitlerjugend.²³⁴ Sám Köchling v první světové válce začínal jako rotný a po jejím skončení působil i ve značně redukované armádě výmarské republiky. Köchling byl během druhé světové války pěchotní generál a stal se nositelem Rytířského kříže Železného kříže. Köchling byl tedy osobností, jež byla faktickým velitelem Sudetoněmeckého dobrovolnického sboru s rozsáhlými pravomocemi. Příkazově však byl Freikorps podřízen přímo samotnému Hitlerovi. Samotné organizační a strukturální budování Sudetoněmeckého Freikorpsu začalo naplno 18. září 1938. Činnost sudetoněmeckého Freikorpsu byla charakterizována jako „ochrana sudetských Němců a udržování dalších nepokojů a ozbrojených srážek“, přičemž Hitler přímo nařídil, že organizován bude v Německu, vyzbrojen bude pouze rakouskými zbraněmi.²³⁵ Důležité bylo

---

²³⁰ HRUŠKA, Emil. *Boj o pohraničí*, str. 33.

²³¹ Mobilisace 1938: 17. září 1938 - Henlein prchá do říše [online]. [cit. 2015-05-06]. Dostupné z: <http://www.mobilisace1938.cz/17-zari-1938-povolani-jeden-rocnik-zalozniku-do-zbrane>.

²³² BENEŠ, Jaroslav. *Stráž obrany státu: 1936-1939*, str. 188.

²³³ HRUŠKA, Emil. *Boj o pohraničí*, str. 37–38.

²³⁴ Tamtéž.

²³⁵ Tamtéž, str. 34.

rovněž utajit spolupráci mezi Freikorpsu a německou brannou mocí, a to samozřejmě z toho důvodu, aby nedošlo k narušení mezinárodního vnímání otázky sudetských Němců v Československu, a z toho plynoucích komplikací. Ze stejného důvodu směli být členy Freikorpsu jen sudetští Němci a nikoliv říšští Němci. Na venek musel Sudetoněmecký Freikorps působit čistě jako ochranný sbor, nikoliv sbor provádějící politicko-teroristické akce.

Výcvik jednotek sudetoněmeckého Freikorpsu probíhal v Německu v příhraničních oblastech ve sběrných táborech, kde byli shromažďováni sudetští Němci (především tedy pak ordneři), kteří uprchli z Československa. Hlavní roli v jejich výcviku sehrály jednotky Sturmabteilung (SA) a Schutzstaffeln (SS).²³⁶ Velmi pravděpodobná je také role Wehrmachtu při výcviku těchto jednotek, už jen proto, že sám Köchling byl právě podplukovníkem Wehrmachtu. Jednotky sboru byly vyzbrojeny především zbraněmi z rakouských skladů. Jednalo se tedy především o pušky Mannlicher 1895 případně pak Karabiner 98k. Dále pistolemi typu P08 Parabellum a z části taky strojnými puškami (tedy prvotními samopaly) typu MP 18. Nechyběly však ani granáty, ale také kořistní zbraně pušky vz. 24 a kulometry vz. 26, kterých se zmocnili v Československu.²³⁷ Ve věci výstroje nebyly jednotky sudetoněmeckého Freikorpsu výrazněji jednotně uniformovaně vystrojeny, ačkoliv byly předepisovány náležitosti, které by měli nosit (černá čepice, šedivá či hnědá košile, vysoké černé boty, doplněné o černo-červeno-černé znaky symbolizující sudetské němectví).²³⁸ Členové sboru nosili pouze německé přilby typu Stahlhelm M16 a byli též opatřeni nárameníky v červené barvě s hákovým křížem. Někteří také nosili výstroj z části doplněnou o součásti výstroje řadové SA. Někteří členové také nosili ukořistěné československé armádní přilby vz. 32 (lidově přezdívané „hříbky“).²³⁹

Hlavním úkolem jednotek sudetoněmeckého Freikorpsu bylo tedy nadále udržovat v pohraničích neklid, který bude živit mezinárodně politickou situaci, která doposud nahrávala Německu. Dne 18. září 1938 vydal Konrad Henlein 1. rozkaz velitelství sudetoněmeckého Freikorpsu. V něm bylo stanoveno, že členem se může stát jakýkoliv muž ve věku 18-50 let, přičemž každý ze žadatelů musí uvést dva další občany, kteří dosvědčí jeho čestné smýšlení a zmužilé chování. Omezení do 50 let neplatilo pro důstojníky a poddůstojníky a dále také pro

---

²³⁶ *Sudetoněmecký Freikorps: Henleinovy teroristické hordy* [online]. [cit. 2015-05-24]. Dostupné z: <http://magazin.reenactor.cz/sudetonemecky-freikorps-henleinovy-terroristicke-hordy/>.

²³⁷ Tamtéž.

²³⁸ HRUŠKA, Emil. *Boj o pohraničí*, str. 43.

²³⁹ *Sudetoněmecký Freikorps: Henleinovy teroristické hordy* [online]. [cit. 2015-05-24]. Dostupné z: <http://magazin.reenactor.cz/sudetonemecky-freikorps-henleinovy-terroristicke-hordy/>.

dobrovolníky, kteří mohli vykonávat v rámci Freikorpsu dobrovolnickou práci beze zbraní.²⁴⁰ Přestože Henlein i nacistická média počet členů sudetoněmeckého Freikorpsu zveličovala, byl i tak příliv členů masivní. Již dne 20. září, tedy během tří dnů od vzniku, se počet členů Freikorpsu pohyboval mezi 10-15 tisíci.²⁴¹ Zájem byl natolik velký, že nebylo možné je v tak krátké době všechny vyzbrojit, a tak se Freikorps během celé své nedlouhé existence potýkal s nedostatkem střelných zbraní. Velitelství a štáb Freikorpsu se nacházel na zámku Fantaisie ve vesničce Donndorf přibližně 2 kilometry západně od Bayreuthu (dnes již městská čtvrť). Zde bylo ustanoveno v rámci rozkazu č. 1 organizační rozdělení Freikorpsu na skupiny, a to následovně: Skupina I – Slezsko (velitel Fritz Köllner), Skupina II – Sasko (velitel Franz May), Skupina III - Bavorská východní marka (velitel Willi Brandner) a Skupina IV – Poalpí/Dunaj (velitel Friedrich Bürger).²⁴²

První akce Freikorpsu na sebe nenechaly dlouho čekat. K prvnímu nasazení sudetoněmeckého Freikorpsu došlo v noci z 18. na 19. září 1938. Došlo k přepadení celnice Nové Domy nacházející se západně od Aše. Při tomto incidentu napadl neznámý počet útočníků kulometnou palbou a granáty budovu celnice, přičemž byli raněni dva českoslovenští celníci. Posádka celnice se byla nucena stáhnout a ordneři tak celnici obsadili. Celníci se podařilo dobýt zpět až se zásahem dvou autokarů, jejichž osazenstvo zahnilo povstalce zpět za německé hranice.²⁴³ Při vyšetřování byl nalezen nevybuchlý granát, který použili útočící příslušníci sudetoněmeckého Freikorpsu. Po jeho prozkoumání došly úřady k závěru, že granát je zcela nový a že je říšskoněmecké provenience.²⁴⁴ Tato informace poukazuje na to, že zřejmě ne vždy bylo užíváno pro vyzbrojení sudetoněmeckého Freikorpsu jen zbraní a munice pocházející ze skladů bývalé rakouské armády tak, jak to nařídil Adolf Hitler. To také vyzdvihuje československý tisk hned následujícího dne. V periodiku *Národní politika* bylo ve vydání z 19. září 1938 v článku na titulní straně zdůrazněno, že na místě útoku bylo nalezeno množství říšskoněmecké munice a zcela nový nevybuchlý granát nejnovějšího výrobního data říšskoněmeckého původu. Noviny také informovaly o tom, že útok trval 15 minut, byl veden z říšskoněmeckého území, a že českoslovenští finančníci při něm neopětovali palbu z toho důvodu, aby střely nedopadly na říšskoněmecké území.²⁴⁵ *Národní listy* informují o incidentu shodně. K této zprávě, jež je uvedena na druhé straně, je však připojena další. V té se uvádí, že

---

²⁴⁰ HRUŠKA, Emil. *Boj o pohraničí*, str. 37.

²⁴¹ Tamtéž.

²⁴² Tamtéž, str. 38.

²⁴³ LÁŠEK, Radan. *Jednotka určení SOS - díl první*, str. 226.

²⁴⁴ HRUŠKA, Emil. *Boj o pohraničí*, str. 45.

²⁴⁵ *Polední Národní politika*, 19. 9. 1938, str. 1.

jistý Pavel Palan, strojník z Březí na jižní Moravě se přiznal, že pašoval německé zbraně do Československa (několik pistolí, samopalů a celkem 60 ručních granátů), a že se tedy jedná o další důkaz toho, že povstalci v československém pohraničí jsou vyzbrojováni z Německa.²⁴⁶ V témže listu ve vydání z 18. září je též informováno, že stále více nalezených zbraní pochází z německé výroby. Ruční granáty a jiné nálože se do Československa měly dostávat například maskované za konzervy s potravinami.²⁴⁷

Dne 19. září 1938 vlády Francie a Velké Británie vyzvali československou vládu k podstoupení oblastí s více než 50% zastoupením sudetských Němců Německé říši a prezident Beneš sonduje možnost pomoci od Sovětského svazu. V týž den byl organizace sudetoněmeckého Freikorpsu posunuta opět dále, jelikož byla fakticky ustanovena vlastní zpravodajská služba, která měla za úkol navázat spojení s buňkami SdP v Československu, a dále také zajistit sběr informací z výsledků zajatých Čechoslováků, kteří byli při přepadových akcích odvezeni přes hranice do Německa.²⁴⁸ V čele této zpravodajské služby stanul Richard Lammel, který působil jako člen jednatelství SdP v Chebu. Informace, které zpravodajská služba Freikorpsu získala, dále sdílela s německými zpravodajskými službami (Abwehr, Gestapo, Sicherheitsdienst). Právě přepady s následným odvezením československých občanů do Německa hrálo v těchto dnech nemalou roli. Během pouhých dvou týdnů (17. září – 1. října 1938) totiž členové sudetoněmeckého Freikorpsu zavezly přes hranice do Německa přes dva tisíce československých občanů.²⁴⁹ Tam čekaly zajaté Čechoslováky mnohdy velmi kruté výslechy a pobyty v koncentračních táborech. Také říšské sdělovací prostředky vedly svou mediální válku proti Československu a každým dnem přinášely informace o tisících mrtvých sudetských Němcích, kteří se stali obětmi československé zločiny.²⁵⁰

4.1 Druhá vlna útoků

Přestože útoky, veskrze přeshraniční vedené z německé půdy, směřované především na celnice byly četné již od noci z 18. na 19. září, hlavní vlna započala zejména od 20. září. V ten den již měla armáda k dispozici 500 000 mužů. Došlo však vydání rozkazu, který stanovoval,

---

²⁴⁶ *Národní listy*, 19. 9. 1938, str. 1.

²⁴⁷ *Národní listy*, 18. 9. 1938, str. 2.

²⁴⁸ HRUŠKA, Emil. *Boj o pohraničí*, str. 45.

²⁴⁹ Terorismus tzv. sudetoněmeckého Freikorpsu [online]. [cit. 2015-05-10]. Dostupné z: <http://www.ceskenarodnilisty.cz/clanky/terorismus-tzv-sudetonemeckeho-freikorpsu.html>.

²⁵⁰ BENEŠ, Jaroslav. *Stráž obrany státu: 1936-1939*, str. 191.

že potlačení veškerých útoků povstalců v pohraničí mají řešit výhradně jednotky ministerstva financí a vnitra (tedy finančníci, četnictvo a policie).²⁵¹ Vybízejí se dvě možnosti, proč k tomuto došlo. Vzhledem k sílicímu mediálnímu tlaku a především tlaku v zahraničněpolitické sféře, působilo více ospravedlnitelně potlačování nepokojů za použití jednotek četnictva, policie a finanční stráže, nežli armády. Druhou variantou je ta, že válka s Německem byla stále pravděpodobnějším scénářem a armáda nechtěla tříštit své síly na boje s povstalcí v pohraničí, ale plně se soustředit na případné odražení útočících německých armád.

Co však stálo za radikálním nárůstem akcí Freikorpsu, byl především Henleinův rozkaz č. 6, ve kterém stálo mimo jiné to, že v sektoru každé skupiny sudetoněmeckého Freikorpsu musí v noci z 20. na 21. září proběhnout přinejmenším deset akcí vůči československé státní moci.²⁵² V důsledku zmíněného rozkazu č. 6 došlo k přepadení celnic a dalších objektů československé státní moci, například u Petrovic, v Cetvinách, Božím Daru, Vejprtech, Ústí nad Labem, Střekově, Hrádku nad Nisou, Bruntále, Šluknovském výběžku a opětovně v Nových domech u Aše, aj.²⁵³ V důsledku těchto rostoucích incidentů bylo v rámci SOS vyhlášeno heslo „Na stráž“, čímž se jednotky SOS zaktivovaly a zaujaly své určená bojová postavení.²⁵⁴

Jeden z těchto střetů se odehrál v Habartících u Frýdlantu. Tento incident se udál po 3. hodině ranní dne 21. září. Při něm družstva henleinovců o síle přibližně 30-40 mužů přepadla opakovaně habartickou celnici (dnes stále stojící dům č. p. 32), kde bylo dislokováno 126. družstvo SOS o síle 17 mužů.²⁵⁵ Dle výpovědi jednoho z účastníků, četnického strážmistra Jaroslava Pochvalovského, bylo v tu chvíli na celnici pět příslušníků finanční stráže a útočníků bylo celkem 80.²⁵⁶ Útočníci použili granátů a husté palby z pušek a kulometů. Posádka celnice podnikla proti útočícím povstalcům zprvu protiútok, který henleinovce zahnal, přičemž byli dva z nich zastřeleni a další raněni. Na straně obránců byl raněn Ladislav Krásný.²⁵⁷ Povstalci zaútočili celkem čtyřikrát, avšak pokaždé byli odraženi. Až kolem 5. hodiny ranní se podařilo financům telefonicky spojit s libereckým velitelstvím a požádat o pomoc. Vysláno bylo deset vojáků z liberecké posádky, po jejichž příjezdu se henleinovci stáhli. Zanechali za sebou tři

---

²⁵¹ BENEŠ, Jaroslav. *Stráž obrany státu: 1936-1939*, str. 191.

²⁵² HRUŠKA, Emil. *Boj o pohraničí*, str. 47.

²⁵³ BENEŠ, Jaroslav. *Stráž obrany státu: 1936-1939*, str. 191.

²⁵⁴ *Historie Lužických hor: Horní Světlá 22. září 1938 - přepadení celního úřadu* [online]. [cit. 2015-06-21]. Dostupné z: <http://www.luzicke-hory.cz/historie/index.php?pg=clop12c>.

²⁵⁵ *Valka.cz: Příhraniční incidenty na Frýdlantsku v září 1938* [online]. [cit. 2015-05-02]. Dostupné z: http://www.valka.cz/clanek_10888.html.

²⁵⁶ LÁŠEK, Radan. *Jednotka určení SOS - díl první*, str. 154.

²⁵⁷ Tamtéž, str. 155.

mrtvé a dalších 16 raněných. Mezi obránci celnice nebyli žádní padlí, pouze čtyři ranění, z nichž jeden přišel o zrak (dozorce finanční stráže Ladislav Krásný). Družstvu SOS se také podařilo zjistit, že povstalcům velel příslušník SA.²⁵⁸ Vážnějším však byl fakt, že se podle poválečných vyšetřování na útoku podíleli také dva důstojníci československé armády v záloze, původem sudetští Němci.²⁵⁹

Další z případů se odehrál v obci Wies u Chebu. Tato dnes již neexistující obec, jež byla v roce 1951 srovnána se zemí, byla významným poutním místem a nacházela se přímo na hranicích s německým Bavorskem přibližně 4 km jihozápadně od Chebu.²⁶⁰ Dne 21. září se zdejší dvoučlenná hlídka SOSáků krátce před 3. hodinou ranní dostala do přestřelky s povstanci, při které byl jeden z nich, vojín František Bulej, postřelen do břicha. Druhý člen hlídky, finančník Bohumil Polanka se, když se mu nepodařilo pomoci Bulejovi, pod palbou dostal na celnici, která již tou dobou byla také pod palbou a zde velícímu celnice, vrchnímu respicientovi Václavu Nachtmanovi, oznámil, že byl vojín Bulej raněn a naléhavě potřebuje pomoc. Ten vyslal finančníky Bártu, Strnada a Havlíčka, kteří společně Buleje odnesli na celnici. Jeho stav byl vážný. Protože bylo telefonní spojení přerušeno (jeden z prvních cílů případů povstalců), byli dva finančníci, Štěpka a Kolba, vysláni potají do Chebu pro pomoc na motocyklu. Vrátili se za tři čtvrtě hodiny s tím, že velitel chebských kasáren údajně odmítl vyslat na pomoc pohotovostní oddíl včetně tanku kvůli silné mlze.²⁶¹ Vrchní respicient Nachtman se tak rozhodl vyslat finančníky Pšeničku, Strnada a Havlíčka, kteří v obci místnímu faráři zrekvírovali automobil, kterým zraněného Buleje odvezli do Chebu. Zde byli nuceni zbraněmi v místní nemocnici přinutit sudetoněmecké lékaře aby Buleje ošetřili. Střela na celnici mezitím ustala až v brzkých ranních hodinách. Kolem 8. hodiny ranní dorazila do obce dvacetičlenná posila z Chebu, která však během hodiny obec opět opustila. V dopoledních hodinách měl do obce údajně dorazit také člen Runcimanovy mise v doprovodu několika Němců, který se však o poslední události v obci prý vůbec nestaral, a ani nebylo jisté, jestli šlo skutečně o člena Runcimanovy mise.²⁶² Ve večerních hodinách 22. září k celnici přijelo auto henleinovců, které se dožadovalo propuštění přes hranice do Německa, kde prý hodlají oznámit převzetí moci v Chebu, což celníci odmítli a auto se obrátilo zpět. Telefonickým spojením, které mezitím celníci opravili, s Chebem se dozvěděli, že v Chebu se opravdu něco děje a že pořádkovou

---

²⁵⁸ HRUŠKA, Emil. *Boj o pohraničí*, str. 49.

²⁵⁹ LÁŠEK, Radan. *Jednotka určení SOS - díl první*, str. 155.

²⁶⁰ Muzeum Cheb: *ZMIZELÉ CHEBSKO - zničené obce a osady okresu Cheb po roce 1945: Wies* [online]. [cit. 2015-06-21]. Dostupné z: <http://www.muzeumcheb.cz/projekt/chebsko/Wies/01.html>.

²⁶¹ BENEŠ, Jaroslav. *Stráž obrany státu: 1936-1939*, str. 251.

²⁶² Tamtéž.

službu tam v ulicích vykonávají čeští policisté společně s ordnery.²⁶³ Kolem půlnoci přijela na celnici spojka SOS z Chebu, které oznámila, že celníci mají vydat zbraně německým celníkům a nadále vykonávat službu beze zbraně, čehož celníci neuposlechnout. Nedlouho poté přijeli k celnici z Bavorska henleinovští vyjednavací, kteří celníkům oznámili, že se již nacházejí na německé půdě, kde nemají co pohledávat. Nařídili jim ihned odevzdat zbraně, vzdát se, a přislíbili jim, že pokud tak učiní, bude jim umožněno v klidu odejít, v opačném případě pak že bude celnice srovnána se zemí německým dělostřelectvem.²⁶⁴ Vrchní rescipient Nachtman se ještě neúspěšně pokouší telefonicky spojit s Chebem. Po dalším zvažování se nakonec rozhodnou výzvy uposlechnout a zbraně vydat. Slib však henleinovci nedodrží a posádka celnice byla odvečena do Německa do koncentračního tábora v Altenfurthu.²⁶⁵

Téhož dne, tedy 22. září, byl přepaden i celní úřad náležící k obci Horní Světlá. Tato obec se nachází přibližně 8 km jihovýchodně od Varnsdorfu. V dopoledních hodinách tamní družstvo SOS (č. 86 ze 4. roty libereckého praporu) hlásilo na velitelství, že vidí kouř a slyší střelbu směrem právě od nedalekého Varnsdorfu a nedlouho poté i větší počet ozbrojených henleinovských povstalců směřujících k celnici v Horní Světlé (č. p. 126, přezdívalo se jí *Wache*) od vrchu Luž, vzdáleného přibližně kilometr severně, přímo na tehdejších československo-německých hranicích. Vzhledem k počtu povstalců se družstvo SOS stáhlo do Dolní Světlé, kde se nacházel inspektorát finanční stráže.²⁶⁶ Zde zalarmovali velitelství 4. roty, a také vojenskou posádku v Mařenicích. Zde se rozhodlo o protiútoky na celnici s cílem jí obsadit. Tu povstalci mezitím obsadili a značně zdemolovali.²⁶⁷ V nočních hodinách tak došlo k přepadu henleinovci obsazené celnice, a za použití kulometů a granátů se po těžké přestřelce podařilo celnici dobýt beze ztrát zpět, přičemž na německé straně byl přinejmenším jeden mrtvý (Richard Mocker z Kunratic), jehož tělo nacisté později exhumovali a slavnostně pohřbili. Někdy jsou uváděni dva mrtví a neupřesněný počet raněných.²⁶⁸ Po této akci zavládl v okolí relativní klid, k čemuž přispěly též operace československé armády v nedalekém Šluknovském výběžku.

Sudetoněmecký Freikorps vykazoval značnou svévoli a nízkou ochotu podřízovat se přímým rozkazům velitelství sudetoněmeckého Freikorpsu v Donndorfu. Rozsah akcí a počty

---

²⁶³ BENEŠ, Jaroslav. *Stráž obrany státu: 1936-1939*, str. 252.

²⁶⁴ Tamtéž.

²⁶⁵ Tamtéž, str. 253.

²⁶⁶ BENEŠ, Jaroslav. *Stráž obrany státu: 1936-1939*, str. 35.

²⁶⁷ *Historie Lužických hor: Horní Světlá 22. září 1938 - přepadení celního úřadu* [online]. [cit. 2015-06-21]. Dostupné z: <http://www.luzicke-hory.cz/historie/index.php?pg=clop12c>.

²⁶⁸ Tamtéž.

zajatých a zabitých příslušníků československých sil dokonce vyvolaly ohlas u velení Wehrmachtu, které vyvinulo nátlak na Adolfa Hitlera, aby akce Freikorpsu omezil. To se také stalo a Hitler 21. září zakázal operace většího rozsahu, omezil akce pouze na výpady o počtu maximálně dvanácti mužů, a to jen za předpokladu, že tyto akce byly schváleny velitelstvím Freikorpsu. Avšak ani tento zásah Adolfa Hitlera nevedl k výraznému omezení akcí Freikorpsu, a sám Hitler jej v poledne druhého dne, tedy 22. září, odvolal.²⁶⁹ To svědčí o míře autonomie samotného sudetoněmeckého Freikorps. Tomuto přispělo i rozhodnutí vlády Milana Hodži pod nátlakem ze strany Francie a Velké Británie přijmout doporučení z 19. září o podstoupení území s více než 50% zastoupením sudetských Němců Německé říši. Když tento souhlas vešel v průběhu dne ve známost, změnil sudetoněmecký Freikorps, jež v tomto kroku československé vlády viděl jasnou kapitulaci, taktiku – nyní místo snahy o vedení partyzánské války usiloval o vyhnání československé státní moci z pohraničí a převzetí moci do vlastních rukou.

Je však také nutno zmínit, že ne všichni sudetští Němci, kteří v září a říjnu 1938 bojovali proti československé státní moci v pohraničí, byli organizováni v sudetoněmeckém Freikorpsu nebo v řadách povstalců s nimi přímo spolupracujících. Řada sudetských Němců, kteří neodešli do Německa, avšak přesto se hodlali vyhnout mobilizační povinnosti, se uchýlila do hvozdů, odkud ve skupinách vedli nezávisle na sudetoněmeckém Freikorpsu své akce proti československým ozbrojeným složkám, ale i civilnímu obyvatelstvu. Tyto útvary se nazývaly *Grüne Korps* (či *Grüne Garde*), tedy Zelené kádry.²⁷⁰ Ačkoliv mnozí z nich byli přesvědčenými nacisty, obecně nebyli členové zelených kádrů nijak politicky vyhraněni. Tyto útvary však představovaly v těchto vypjatých dnech menší, avšak zcela jistě nezanedbatelný problém pro československou ozbrojenou moc. Právě sudetských Němců, kteří se vyhýbali nástupu do československé armády, bylo přibližně 100 000, z celkového počtu 315 000 sudetských Němců, na které se vztahovala mobilizační vyhláška. Sudetští Němci, kteří nastoupili službu v armádě, se dělili na dvě skupiny – na odpůrce nacismu a příznivce SdP. Ti, jenž spadali pod prvně jmenovanou skupinu, vykonávali svou službu svědomitě. Ti druzí naopak byli vůči službě lhostejní a nezhůdky kdy dezertovali i s výzbrojí. Z tohoto důvodu byli sudetští Němci obvykle převeleni k útvarům na Slovensku.²⁷¹

Rostoucí problém představoval také stále rostoucí počet občanů Československa zavlčených při různých přepadeních do Německa, a to především členů SOS. Podle hlášení

---

²⁶⁹ HRUŠKA, Emil. *Boj o pohraničí*, str. 50.

²⁷⁰ BENEŠ, Jaroslav. *Stráž obrany státu: 1936-1939*, str. 197.

²⁷¹ *Sudetští Němci za mobilizace v září 1938*. Fronta.cz [online]. [cit. 2015-06-21]. Dostupné z: <http://www.fronta.cz/dotaz/sudetsti-nemci-za-mobilizace-v-zari-1938>.

jednotlivých praporů bylo k 24. září pohřešováno celkem 750 členů SOS, a toto číslo v následujících dnech stále narůstalo.²⁷² Na německé straně naopak dne 25. září evidovali 1449 zajatých československých občanů.²⁷³

4.2 Šluknovský výběžek

Ve šluknovském výběžku panovala po 21. září 1938 také napjatá situace. Zde dislokované jednotky SOS, spadající pod Liberec, zde nadále měly striktní rozkazy ohledně použití, či spíše nepoužití stříelných zbraní. Následujícího dne, tedy 22. září, se zde znovu rozhořely konflikty mezi povstalci a jednotkami SOS. V ranních hodinách byl přepaden celní úřad Varnsdorf II za pomoci granátů a u Černé brány bylo přepadeno družstvo SOS (útvár č. 61) přibližně 70 povstalci. Při tomto útoku byli vážně zraněni dva českoslovenští vojáci.²⁷⁴ Kolem 10. hodiny dorazil Žitavy do Varnsdorfu vlak s příslušníky Freikorpsu, kteří ihned obsadili nádraží a zajali šest československých vojáků a několik zaměstnanců drah.²⁷⁵ A ačkoliv byla nedaleká rumburská posádka značně početně oslabena, stále měla k dispozici tři tanky. Ty však nemohly nic dělat, protože rozkaz z velitelství zněl v žádném případě nepoužívat zbraně a dokonce ani nepomáhat napadeným celníci, četnickým stanicím ani družstvům SOS. V podvečerních hodinách se zdejší posádka zcela stáhla z města.²⁷⁶

Povstalci však v odpoledních hodinách upustili od přepadů a dali volný prostor masovým demonstracím ostatních henleinovců. Větší škody než povstalci samotní zde však napáchali zrádci v řadách zástupců československé státní moci. Například okresní hejtmani, jmenovitě pak například JUDr. František Machek. Ten například donutil, v doprovodu s ozbrojenými henleinovci, v rámci svého postu, ke složení družstvo SOS v Rožanech. To bylo dokonce připraveno v případě potřeby vyhodit do vzduchu tamní dva mosty. Machek SOSákům přislíbil volný odchod do České Lípy, avšak jako na mnoha místech ani zde to nebylo dodrženo

---

²⁷² BENEŠ, Jaroslav. *Stráž obrany státu: 1936-1939*, str. 198.

²⁷³ Tamtéž, str. 199.

²⁷⁴ Lužické hory: *Historie Lužických hor - Jednotky SOS ve Šluknovském výběžku v roce 1938* [online]. [cit. 2015-05-02]. Dostupné z: <http://www.luzicke-hory.cz/historie/index.php?pg=clanek03c>.

²⁷⁵ HRUŠKA, Emil. *Boj o pohraničí*, str. 71.

²⁷⁶ Tamtéž.

a družstvo bylo po odevzdání zbraní uvězněno a následně odvezeno do Magdeburgu, kde bylo soustředěno již dalších více než 600 Čechoslováků.²⁷⁷

Dále také telefonicky naléhal na velitele rumburské jednotky SOS, aby své družstvo stáhl z hranic, což se také stalo, čímž tak z části uvolnil ruce šluknovským henleinovcům, kteří mu také za tento čin zaslali děkovný dopis.²⁷⁸ Varnsdorfskou rotu SOS pak paralyzoval její vlastní velitel, četnický nadporučík Jansa, jenž se také po záboru pohraničí dal do služeb říšského četnictva. Jansa informoval velitelství v České Lípě, že ve Varnsdorfu je klid a není třeba žádných bezpečnostních opatření.²⁷⁹ Ve Šluknově se také tu dobu nacházel mimo několika četníků celý četnický pohotovostní oddíl ze Slovenska, a to o síle 61 mužů, nacházejících se v budově okresního úřadu. Ti však také nic nedělali na základě podnětu JUDr. Machka a kolem 16. hodiny odpolední byli ozbrojenými henleinovci bez odporu odzbrojeni.²⁸⁰ Díky těmto činům tak do večera 22. září byl celý šluknovský výběžek v rukách povstalců, podporovaných navíc jednotkami SA a SS.

Již od ranních hodin 23. září se však situace ve šluknovském výběžku začala měnit. Kolem 3. hodiny vydal hlavní štáb československé armády rozkaz k znovuobsazení šluknovského výběžku. Do šluknovského výběžku tak záhy dorazili příslušníci III. praporu pěšího pluku 42 a I. praporu pěšího pluku 47 s podporou tankové čety a také i obrněný vlak z libereckého depa.²⁸¹ Úder začal kolem 9. hodiny ve směru na Krásnou Lípou a Varnsdorf, který byl obsazen kolem 17. hodiny.²⁸² Například tamní budova celnice Varnsdorf VII byla vypleněna, včetně osobních bytů tamní posádky, která byla nucena předtím objekt opustit. Celá akce se obešla bez ztrát na životech, a navíc padla do československého zajetí řada povstalců i jejich vybavení. Kolem 21. hodiny téhož dne však vojsko dostává rozkaz stáhnout se zpět ke svým útvarům linii. Důvodem bylo plánované vyhlášení všeobecné mobilizace a tedy zaujetí nástupových formací pro jednotlivé útvary.²⁸³ Na místě byly zanechány jen zajišťovací družstva SOS.

---

²⁷⁷ BENEŠ, Jaroslav; MAREK, Jindřich. *Šluknovská zrada: komentované dokumenty a vzpomínky příslušníků jednotek Stráže obrany státu na Šluknovsku v roce 1938*, str. 8.

²⁷⁸ Lužické hory: *Historie Lužických hor - Jednotky SOS ve Šluknovském výběžku v roce 1938* [online]. [cit. 2015-06-02]. Dostupné z: <http://www.luzicke-hory.cz/historie/index.php?pg=clanek03c>.

²⁷⁹ Tamtéž.

²⁸⁰ BENEŠ, Jaroslav; MAREK, Jindřich. *Šluknovská zrada*, str. 12.

²⁸¹ BENEŠ, Jaroslav. *Stráž obrany státu: 1936-1939*, str. 193.

²⁸² HRUŠKA, Emil. *Boj o pohraničí*, str. 73.

²⁸³ Mobilisace 1938: *23. září 1938 – Československo mobilizuje* [online]. [cit. 2015-06-06]. Dostupné z: <http://www.mobilisace1938.cz/23-zari-1938-ceskoslovensko-mobilizuje>.

Během celého incidentu ve Šluknovském výběžku činily ztráty libereckého praporu SOS, v jehož čele stál podplukovník Zdeněk Kruliš, dva padlé (četnický strážmistr Jan Teichman a respicient finanční stráže Václav Kozel), 14 raněných a 307 (129 finančníků, 21 četníků a 157 členů vojenských posil) odvedených do Německa.²⁸⁴ Avšak i řada civilních zaměstnanců byla odvedena do říše (železničáři, pošťáci, příbuzní členů SOS, ale i obecně protinacisticky smýšlející osoby).²⁸⁵

4.3 „Svobodný stát Aš“

Nejvýznamnějším se ve světle těchto událostí ukázaly být události v Ašském výběžku. Právě zde byl zřejmě nejvíce patrný ohlas na rozhlasovou zprávu vysílanou v odpoledních hodinách 21. září. V té bylo oznámeno, že československá vláda přijala podmínky podstoupení pohraničí. Po 21. hodině večerní se rozezněly městem tovární sirény a na hlavní třídě se začaly srocovat davy sudetských Němců. K tomuto přibližně osmitisícovému davu záhy ze střechy autobusu, zdobeném praporem s hákovým křížem, promluvil ve velmi vášnivém projevu okresní vedoucí SdP Ritter, přičemž davem následně zněly písně Deutschlandlied a Horst-Wessel-Lied.²⁸⁶ Stěžejním se však stal fakt, že nedalekou hranici v té době překročila početná jednotka Freikorpsu společně se skupinou členů SA. V řadách Freikorpsu se nacházel i velitel III. skupiny sudetoněmeckého Freikorpsu Willy Brandner. V Aši začala vlna odzbrojování, zatýkání a deportací příslušníky československé státní správy a příslušníků ozbrojených složek. Vzhledem k současné situaci Československa byli však tyto v Aši odkázáni výlučně na sebe. Centrální úřady v Praze totiž prohlásili, že představitelé československé státní moci v Aši nemohou počítat v současné chvíli s žádnou posilou, především pak vojenskou.²⁸⁷ Aš byla však odříznuta i fakticky, jelikož jednotky povstalců stavěly barikády na přístupových cestách do města.²⁸⁸ Tou dobou se ve městě a přilehlém okolí celkem 90 členů SOS (70 policistů a 20 četníků). Přibližně 50 z nich se vzhledem k vývoji situace pro vhodnější obranu stáhlo do budovy policejního ředitelství. Tam se také ještě 21. září dostavil velitel místních ordnerů, který

---

²⁸⁴ LÁŠEK, Radan. *Velitelé praporů SOS*, str. 37.

²⁸⁵ BENEŠ, Jaroslav. *Stráž obrany státu: 1936-1939*, str. 191.

²⁸⁶ HRUŠKA, Emil. *Boj o pohraničí*, str. 52.

²⁸⁷ Tamtéž, str. 53.

²⁸⁸ LÁŠEK, Radan. *Jednotka určení SOS - díl první*, str. 226.

policisty a četníky vyzval ke složení zbraní a oznámil jim, že ašský kraj je připojen k říši. Zaručil se, že pokud policisté a četníci složí v klidu zbraně, nic se jim nestane a budou odvezeni do Chebu, odkud jim bude umožněno se stáhnout společně s tamními členy SOS dále do vnitrozemí. Velící důstojník (jméno nebylo zmíněno) nakonec po zvážení možností v dané situaci dal rozkaz ke složení zbraní. Četníci a policisté byli následně naloženi do dvou autobusů a odvezeni nikoliv do Chebu, ale do bavorského Selbu, odkud následovaly další přesuny, výslechy a nakonec pobyt v koncentračním táboře v Altenfurtu.²⁸⁹

Vlna odzbrojování a zatýkání příslušníků nejen československých ozbrojených sborů, ale i představitelů československé státní moci a protinacisticky smýšlejících osob, se udála po celém ašském výběžku. To znamenalo praktické převzetí moci v ašském výběžku povstalci - československá státní moc zde přestala existovat. Ašsko se tak stalo prvním územím, o které Československo přišlo a moc nad ním převzalo až koncem druhé světové války v roce 1945, kdy jej osvobodila postupující americká armáda. Moc ve městě tedy nyní převzala moc takzvaná „sudetoněmecká exekutiva“, tvořená z komisařů, kteří převzali místo po československých zastupitelích, kteří hovoří o „Svobodném státu Aš“. Pořádkovou službu ve městě zajišťují příslušníci sudetoněmeckého Freikorpsu.²⁹⁰ Ašský německý deník *Ascher Zeitung* vyšel dne 22. září s velkým hákovým křížem na titulní straně s nápisem „Hákový kříž vlaje nad vlastní“. ²⁹¹ Ve městě byli spatřeni mimo jiné i příslušníci oddílů říšskoněmecké SA. Téhož dne, tedy ještě 22. září, rezignovala vláda Milana Hodži z důvodu masových protestů československých občanů proti souhlasu s podstoupením československého pohraničí Německu. Jmenována byla následně úřednická vláda v čele s generálem Jánem Syrovým.²⁹² Ta se striktně stavěla proti podstoupení československého pohraničí, avšak neučinila tak oficiální cestou, čímž tak Francie i Velká Británie nadále považovali souhlas československé vlády za platný! Od vlády Jána Syrového se také očekával ráznější postup vůči povstalcům. Již ve 22 hodin a 5 minut téhož dne nařídil hlavní štáb zemským vojenským velitelstvím, aby jakékoliv projevy vzpoury ze strany československých Němců byly bezohledně a všemi odstrašujícími prostředky potlačeny.²⁹³ Zejména v Aši, kde sudetoněmecké exekutiva deklarovala, že již není součástí Československa, vystřídal dosavadní euforii strach a nejistota. Následujícího dne, tedy 23. září, vyhlásila československá vláda ve 22 hodin 15 minut všeobecnou mobilizaci, která se

---

²⁸⁹ LÁŠEK, Radan. *Jednotka určení SOS - díl první*, str. 227.

²⁹⁰ HRUŠKA, Emil. *Boj o pohraničí*, str. 55.

²⁹¹ *Ascher Zeitung*, 22. 9. 1938, str. 1.

²⁹² Mobilisace 1938: 22. září 1938 – Československo mobilizuje [online]. [cit. 2015-06-06]. Dostupné z: <http://www.mobilisace1938.cz/22-zari-1938-sluknovska-zrada>.

²⁹³ BENEŠ, Jaroslav. *Stráž obrany státu: 1936-1939*, str. 194

týkala 18 ročníků záloh (40 let a mladší), dohromady 1 250 000 osob.²⁹⁴ Sudetoněmecké exekutiva na toto reagovala vydáním provolání, ve kterém odmítá platnost mobilizační vyhlášky na území Ašska a také varování, že pokud by někdo chtěl uposlechnout mobilizační vyhlášky, bude s ním ze strany sudetoněmecké exekutivy jednáno jako s velezrádцем.²⁹⁵ Naproti tomu nařízení

„Svobodný stát Aš“ zareagoval na československou mobilizaci vlastní „mobilizací“. Sudetoněmecká exekutiva se snaží zmobilizovat maximum bojeschopných mužů, kteří však již v mnoha případech odešli přes hranice do Německa. Z obav před příchodem československé armády byly přístupové cesty do ašského výběžku znepřístupňovány pomocí zátarasů z padlých stromů a jiných překážek na hranici lesa před obcí Hazlov (přibližně 9 km jihovýchodně od Aše), ze které se stává takzvaná „zajišťovací linie“ (*Sicherungslinie*). Na této zajišťovací linii bylo umístěno přibližně 200 povstalců, jimž velí ašský nacista, učitel Friedrich Putz. Těmto ještě přijel na pomoc oddíl sudetoněmeckého Freikorpsu z bavorského Selbu. Československé vojsko a jednotky SOS se mezitím z Hazlova stáhli na nástupovou linii k Františkovým lázním, čehož následujícího dne, tedy 24. září, povstalci využili a Hazlov ve večerních hodinách obsadili.²⁹⁶ Zajišťovací linie se tak táhla v linii Libá-Hazlov-Vojtanov, přičemž z obou stran dochází k sporadickým výpadům. Tím, který se stal na této linii nejvýznamnějším, se stal 2 kilometry východně od obce Libá, u statku zvaného Sorghof (či Sorkov, dnes již Hůrka). Ten během 24. září obsadili povstalci, avšak ti byli vytlačeni útokem jednotek SOS, kteří použili mimo jiné i protitankových děl a kulometů. Především však měli k dispozici také dva lehké tanky. Po obsazení statku se zde opevnily tři družstva SOS, doplnění také o několik sudetských Němců-sociálních demokratů. Jednalo se o příslušníky Republikanische (či Rote) Wehr.²⁹⁷ Dohromady tak čítala tato jednotka přibližně 30 mužů.

Následujícího dne, tedy 25. září, se oba tanky vydaly na cestu směrem k Libé, pravděpodobně s cílem prozkoumat okolí. Ještě před Libou se však dostaly do střetu s jednotkami povstalců. Ti však neměli žádné vybavení na boj s tanky, a i přes snahu je zastavit za pomoci ručních granátů, nedařilo se jim tanky zlikvidovat. Jeden z tanků však měl technické potíže a oba stroje se musely stáhnout. Obě strany si však nadále vyměňovaly palbu z pušek a kulometů. Tento incident vyvolal v řadách povstalců v ašském výběžku paniku a velitel

---

²⁹⁴ Mobilisace 1938: 22. září 1938 – Československo mobilizuje [online]. [cit. 2015-06-06]. Dostupné z:<http://www.mobilisace1938.cz/22-zari-1938-sluknovska-zrada>.

²⁹⁵ HRUŠKA, Emil. *Boj o pohraničí*, str. 56.

²⁹⁶ Tamtéž, str. 57.

²⁹⁷ Tamtéž, str. 58.

povstalců Putz se urgentně dožadoval posil z Německa. Těch se mu také nakonec dostalo. Říšské vedení rozhodlo o vyslání dvou dobře vyzbrojených dispozičních oddílů SS (v počtu dohromady přibližně 150-180 mužů). Ty měly být i před sudetskými Němci maskovány jako jednotky sudetoněmeckého Freikorpsu. Podle jednoho ze svědectví však přesto nesly insignie Waffen-SS.²⁹⁸ K vážnější změně situace však nakonec nedošlo. I nadále pokračovalo vzájemné ostřelování, avšak k útoku nedocházelo. A ani k němu nakonec nedošlo, protože obránci se v podvečerních hodinách 28. září ze statku Sorghof stáhli a povstalci společně s příslušníky Waffen-SS statek bez boje obsadili v ranních hodinách následujícího dne. Družstvo SOS pod velením Václava Říhy, jenž také statek Sorghof bránilo, se stáhlo do Františkových lázní, kam však také dorazili povstalci a přestřelky s nimi zde trvaly až do 30. září. Dne 28. září byl právě na této „frontové linii“ u Františkových lázní zrádně zabit dozorce finanční stráže Rudolf Josiek, který hlídkoval u zátarasu u železniční tratě v Horních Lomanech severně od Františkových Lázní (dnes již jejich městská část). Směrem od Hazlova přijel ke kontrolnímu stanovišti motocykl se dvěma osobami, jež se zprvu vydávaly za německé sociální demokraty. Po jejich zastavení však Rudolfa Josieka přepadli a zastřelili jej jeho vlastní puškou a odjeli. Ještě večer bylo postavení v horních Lomanech znovu ostřelováno, na což družstvo SOS posílené o obrněný automobil odpovědělo druhého dne protiútokem u nedalekého kaolinového dolu, u kterého se nacházelo postavení povstalců. Při tomto útoku byli dva z povstalců zastřeleni.²⁹⁹

4.4 Tisk a druhá vlna povstání před Mnichovem

Během druhé vlny sudetoněmeckého povstání již československý tisk věnuje incidentům o něco větší prostor, nikoliv však zásadním způsobem. U některých tiskovin je také patrná změna ve stylu popisování událostí. Přesto však hraje hlavní roli zahraniční politika ve vztahu k sudetoněmecké otázce, samozřejmě z prostého důvodu, že se rozhoduje o osudu celé republiky a pohraniční incidenty tak především podtrhují onu tísnivou a vyhrocenou atmosféru. Po 20. září roste tendence článků, které mají obyvatelstvu nastínit současnou situaci a zároveň jej uklidnit a přesvědčit o tom, že nejdůležitější je zachovat klid a chladnou hlavu. Vzhledem

---

²⁹⁸ Tamtéž, str. 60.

²⁹⁹ *Povstání henleinovských ordnerů na Sokolovsku v září 1938* [online]. [cit. 2015-05-27]. Dostupné z: <http://www.ceskenarodnilisty.cz/clanky/Povstani.htm>.

k tíživé situaci republiky a množství negativních zpráv byl toto pochopitelný krok. Tyto články jsou však jen doplňkem zpráv hlavních – jednání Chamberlaina s Hitlerem a reakce české vlády na jejich výsledky. Od 22. září pak samozřejmě dění okolo československé vlády – tedy demise Hodžovy vlády a následný nástup nové úřednické vlády Jána Syrového a samozřejmě následná mobilizace z 23. září. V zásadě však nelze vypozařovat žádné výraznější změny v informování o událostech. O jednom z nejbouřlivějších dnů povstání, tedy 22. září, informují noviny opět velmi skromně. Národní listy například jen konstatují, že celé území republiky je plně v rukou státních orgánů. O Aši, nyní již spíše „Freistaat Asch“, však ani slovo.³⁰⁰ Vládní direktiva v podobě cenzurní komise pro československý tisk v tomto případě patrně zasáhla.

K některým změnám v tisku však přeci jen došlo. Tak například agrární deník Venkov v této druhé polovině září z části odstoupil od svého smířlivějšího tónu vůči Německu a SdP, a akce henleinovských povstalců odsuzuje razantněji, než tomu bylo doposud. České slovo nadále pokračuje v detailním zpravodajství a vyjádření k situaci v pohraničí. Začala se například pravidelně objevovat rubrika „Útoky na čs. pohraniční službu“ (s drobnými rozdíly v názvu rubriky), kde se nalézaly informace o aktuálním vývoji v pohraničí – tedy v první řadě zpravodajství o pohraničních incidentech. Dne 22. září se pak na titulní straně večerního vydání objevil již velmi známý novinový nadpis „*Vlastní spojenci nám diktovali jako poraženým!*“.³⁰¹ Naproti tomu při pohledu na titulní strany Lidových novin nelze téměř ani postřehnout, že se odehrává celorepubliková krize. Naproti tomu Národní politika se věnuje sudetoněmecké otázce každým dnem v plné míře. Nevěnuje se sice toliko incidentům samotným, ale především opět otázce zahraničně politické – možným reakcím západních mocností na vývoj událostí. Analyzovány jsou stanoviska a vyjádření různých politiků, především pak Hitlerova a Chamberlainova. Podle obsahu článků by se dalo tvrdit, že redakce listu Národní politika se snaží zjistit, jak na tom vlastně je Československo u svých spojenců a tedy jejich reálné zapojení do případného konfliktu. Oproti Lidovým novinám také list Národní politika bere tehdejší situaci mnohem „osudověji“. Například články jako *Osudová chvíle* (27. září), *Svatováclavská tradice* (28. září) či „*Rozhodnutí do 1. října*“ (29. září) všechny poukazují na vážnost současné krize, jejíž mračna se stahují nad Československem. Národní listy jsou na podobné rovině jako Národní politika, jen s ještě větším důrazem na zahraniční politiku, do které listy více zapojují také USA (viz. články „*Američtí izolacionisté na ústupu*“ (26. září), či „*Roosevelt zakročuje pro mír*“ (27. září)), ve snaze zohlednit i případnou diplomatickou intervenci ze strany

---

³⁰⁰ *Národní listy*. 23. 9. 1938, str. 4.

³⁰¹ *Večerní České slovo*. 22. 9. 1938, str. 1.

Spojených států. Konec konců byl to i prezident USA Woodrow Wilson a jeho 14 bodů, které umožnily dát vznik Československu.

S koncem září se objevily zprávy a spekulace o „schůzce čtyř“ a titulní strany novin analyzovaly možné důsledky této konference. Incidentsy v pohraničí jdou znovu do ústraní, v následujících dnech se totiž rozhodovalo o osudu celé republiky.

5. Mnichovská dohoda a vyklízení pohraničí

Vlna nadšení však nakonec ve „Svobodném státě Aš“, ale i mnoha dalších místech propukla ještě jednou, a to 30. září, když se místní dozvěděli o podpisu Mnichovské dohody, jenž se uskutečnil krátce před půlnocí 29. září, jímž zástupci Velké Británie (Neville Chamberlain), Francie (Edouard Daladier), Itálie (Benito Mussolini) a Německa (Adolf Hitler) stvrdili podstoupení československého pohraničí Německu, a to v rozsahu všech území, na kterém má hlášený trvalý pobyt 50% a více sudetských Němců. V této chvíli již panují nepokoje i na československých hranicích s Polskem a Maďarskem. Oba státy chtějí z oklešťovaného státu zabrat alespoň část svých nároků. Dohromady přišlo o 41 089 km² a 4 879 000 obyvatel. Narušena byla i dopravní síť, především železniční. Oblasti především českého pohraničí, které byly podstoupeny, byly veskrze silně průmyslově rozvinuté, což tak neblaze ovlivnilo i český průmysl. Československo také přišlo o drtivou většinu pohraničního opevnění a tím tak i možnost se v případě vojenského konfliktu efektivně bránit. Dne 30. září československá vláda uznala svou bezvýchodnou situaci a přistoupila na podmínky mnichovské dohody. Prezident Beneš se po seznámení se s podmínkami smlouvy prohlásil, že se jedná o zradu, která se potrestá sama.³⁰² Avšak i přes toto své prohlášení však neustoupil naléhání vrchního generála Ludvíka Krejčího, velitele 1. armády divizního generála Vojtechovského, velitele 2. armády divizního generála Luži a velitele 4. armády divizního generála Prchalý, kteří prezidenta ujišťují, že československá armáda je plně odhodlaná jít do války i osamocena, a že totéž si přeje i Československý lid.³⁰³ Rozhořčení generálů nad jednáním politiků je však plně pochopitelné. Už jen z toho důvodu, že kapitulace ze strany politiků v zásadě znamenala rozsudek smrti pro celkem 28 československých generálů, kteří byli v následujících letech

---

³⁰² Mobilisace 1938: 30. září 1938 – Vláda v bezvýchodné situaci [online]. [cit. 2015-06-08]. Dostupné z: <http://www.mobilisace1938.cz/30-zari-1938-vlada-v-bezvyhodne-situaci>.

³⁰³ Mobilisace 1938: 29. září 1938 – Jsme zrazení [online]. [cit. 2015-06-08]. Dostupné z: <http://www.mobilisace1938.cz/29-zari-1938-jsme-zrazeni>.

během druhé světové války popraveni.³⁰⁴ Řadu dalších pak čekal tentýž osud po roce 1948. O dalších událostech v roce 1938 však již bylo rozhodnuto - od 1. října 1938 o 14. hodině začalo vyklízení pohraničních pásem, rozdělené do pěti fází, jenž měly být ukončeny 10. října.

V průběhu prvních říjnových dnů ještě proběhlo několik zasedání několika vysokých důstojníků československé armády (generálové Lev Prchala, Ludvík Krejčí, Sergěj Ingr a plukovník Emanuel Moravec) společně s několika opozičními politiky (např. Alois Rašín, Hubert Ripka). Tito debatovali o možnosti převzít moc v republice a zvrátit rozhodnutí o podstoupení pohraničí. Vzhledem k tomu, že čím déle se jednání vedla, tím byla republika ve stále horším strategickém postavení, jelikož každý den postupovalo vyklízení pohraničí a s ním i vyklízení pohraničních pevností, o které se systém obrany státu opíral. Z jednání bylo nakonec ustoupeno a k žádnému činu nedošlo.³⁰⁵ Četnými konflikty vyčerpané jednotky SOS nyní dostaly novou úlohu. Při vyklízení pohraničních pásem měly tvořit pásmo o šíři přibližně 2 km, která měla oddělovat československou armádu od příchozí armády německé.³⁰⁶ Z tohoto důvodu se tedy členové SOS jako poslední pohybovali v městech a obcích, které se připravovali na přivítání svých „osvoboditelů“, a jednotky SOS jim tedy byli trnem v oku, což nezdárcem kdy eskalovalo v násilnosti. Podstoupenou oblast českého pohraničí údajně opustilo na 200 000 lidí, převážně Čechů, Židů a antifašistických Němců.

5.1 Útoky pokračují

Po podepsání mnichovské dohody již přestává být patrná jakákoliv obezřetnost ze strany henleinovských povstalců a dokonce i německých jednotek na českém území. Ještě 30. září u zadních Jetřichovic například šestičlenná hlídka SOS narazila na československém území na rozveselené a slavící početnou skupinu příslušníků SS a SA a německých vojáků. Po těžké přestřelce zůstalo na zemi ležet několik raněných i mrtvých Němců, kdežto z hlídky SOS byl jeden těžce raněn.³⁰⁷ Téhož dne podnikli ordneři o síle asi 200 mužů útok na družstvo SOS, jenž bylo dislokované v Kreuzensteinu poblíž Mühlbachu nedaleko Chebu. Družstvo SOS složené z části z policejních posil z policejního ředitelství v Užhorodu, při tomto útoku ztratilo

---

³⁰⁴ LÁŠEK, Radan. *Jednotka určení SOS - díl třetí*, str. 285.

³⁰⁵ Tamtéž, str. 287.

³⁰⁶ Tamtéž, str. 289.

³⁰⁷ Mobilisace 1938: 30. září 1938 – Vláda v bezvýhodné situaci [online]. [cit. 2015-06-08]. Dostupné z: <http://www.mobilisace1938.cz/30-zari-1938-vlada-v-bezvychodne-situaci>.

svého velícího důstojníka, policejního strážníka Josefa Petráše (původem Slovák). Také další policejní strážník, Ivan Korol, byl při útoku vážně zraněn.³⁰⁸ Prvního říjnového dne toho roku v poledních hodinách byl přepaden i další oddíl SOS poblíž Chřibské, nacházející se 10 km západně od Varnsdorfu. Desetičlenné družstvo SOS zde bylo přepadeno údajně až 150 členy Freikorpsu. Po silné přestřelce byli členové SOS nuceni se stáhnout. Tuto přestřelku zaplatil životem dozorce finanční stráže Václav Farkač, a také tři povstalci. Další z povstalců byl při přestřelce těžce raněn.³⁰⁹

Dne 8. října došlo k vážnému incidentu v Mikulově. Příhraniční obec, ležící 40 km na jih od Brna a 10 km jižně od vodní nádrže Nové Mlýny. Ještě v noci na 8. října se pokusil neznámý počet povstalců překročit hranice z bývalého Rakouska a pravděpodobně zaútočit na zdejší hlídkovou rotu SOS, náležící k praporu Hodonín, která však tyto zahнала střelbou ze zbraní. V ranních hodinách 8. října obdržela rota SOS rozkaz z hodonínského velitelství praporu rozkaz, aby zůstala na mikulovské celnici až do 12. hodiny, kdy měla hranice překročit německá armáda. Té měli členové SOS na celnici otevřít hraniční přechod a následně se pěšky stáhnout do Mikulova, odkud měli být i se zbytkem roty převezeni třemi autobusy na demarkační linii u Vranovic. Společně s nimi se měli evakuovat i několik členů sudetoněmeckého Republikanische Wehru. Rozkaz o stažení následně ještě potvrdil dorazivší vojenský styčný důstojník.³¹⁰ Než se však zbytek družstva z celnice stihl vrátit, Mikulov již byl obsazen Wehrem, který zdejší obyvatelstvo nadšeně vítalo. Ve chvíli, kdy již celé 72 členné družstvo bylo připravené v autobusech. Řidiči těchto autobusů, sudetští Němci, však zmizeli i s klíčky. Krátce na to k autobusům dorazil dav rozvášněných mikulovských Němců, kteří začali na posádky autobusů vykřikovat hanlivá hesla. Autobusy byly však následně obklíčeny lehkými tanky německé armády, které mířily svými děly na autobusy. Objevili se i členové Freikorpsu a Waffen-SS, kteří se již odhodlali a vtrhli do autobusů, odkud vytáhli například velitele Republikanische Wehru, komunistu Louise Nissela, po kterém následně, když ležel na zemi, účastníci lynčování zuřivě dupali.³¹¹ Následovalo dalších 8 lidí z autobusů, kteří byli též vytaženi z autobusů a lynčováni. Poté je odtáhli na policejní úřad. Příslušníci Wehrmachtu se tohoto lynče neúčastnili, avšak nečinně přihlíželi. Podle jiného svědectví se však této akce

---

³⁰⁸ *Padlí obránci z bojů o čsl. pohraničí 1938-1939: stráž. stát. pol. Josef PETRÁŠ* [online]. [cit. 2015-06-10]. Dostupné z: <http://codyprint.cz/padli/ces/ces19.html>.

³⁰⁹ *Mobilisace 1938: 1. říjen 1938 – Okupace prvního pásma začíná* [online]. [cit. 2015-06-10]. Dostupné z: <http://www.mobilisace1938.cz/1-rijen-1938-okupace-prvniho-pasma-zacina>.

³¹⁰ LÁŠEK, Radan. *Jednotka určení SOS - díl druhý*, str. 52.

³¹¹ LÁŠEK, Radan. *Jednotka určení SOS - díl třetí*, str. 290.

zúčastnili i vojáci Wehrmachtu.³¹² Řada poté přišla i na další osazenstvo autobusu, kde již však zakročil velitel německé posádky a vyzval příslušníky SOS, aby vydali všechny své zbraně, kteří tak po zralém uvážení také učinili. Byli odvedeni do budovy okresního úřadu, kde byli všichni vyslýcháni, dokonce za přítomnosti čtyř členů gestapa. Ve večerních hodinách byla většina SOSáků propuštěna. V doprovodu několika vojáků německé armády byli odvedeni do autobusů a odvezeni do vesnice Nová ves, kde jim byla vydána zpět většina zbraní. Následujícího dne přivezla americko-britská komise i zbylé, jako prvně lynčované příslušníky SOS, vyjma dvou – zmiňovaného Nissela a žida Mährischela, které Němci odmítli vydat - oba byli příslušníky Republikanische Wehru a byli vězněni v koncentračním táboře až do konce války.³¹³

Na večer 9. října bylo přepadeno několik družstev SOS u příhraniční obce Mladkov (německy Wichstahl), nacházející se přibližně 20 km severovýchodně od Ústí nad Orlicí a 60 km západně od Pardubic. Útvar přibližně 150 ordnerů zde přepadl a odzbrojil členy SOS, kteří byli záhy odvedeni do Mladkova, kde byli týráni a druhého dne měli být všichni zastřeleni. Tomu však zabránili příchozí důstojníci Wehrmachtu, kteří 10. října v ranních hodinách do obce dorazili a nařídili odsun zajatců za nově vytyčené hranice.³¹⁴ Tyto události ukazují na míru svévole sudetoněmeckých ordnerů a příslušníků sudetoněmeckého Freikorpsu, jejichž jednání bylo mnohdy přítěží i pro samotný říšskoněmecký Wehrmacht.

5.2 Český Krumlov

Ačkoliv se nejedná o incident, jenž by zapadal do vymezené lokality této práce, byly boje o Český Krumlov jedněmi z nejtěžších, které byly v září a říjnu svedeny mezi československými ozbrojenými složkami a henleinovci. V Českém Krumlově se rovněž henleinovci rozhodli k rázné akci poté, co se dozvěděli o podpisu mnichovské smlouvy. Toho dne ve večerních hodinách přepadli místní henleinovští povstalci příslušníky SOS a také ženijní jednotky ustupující z pohraničí, především ve směru z Vyššího Brodu, Českým Krumlovem. K těmto ustupujícím jednotkám se přidávali také čeští občané, kteří město raději opouštěli. Přesto byla celá kolona opakovaně přepadávána. Napřed se jednalo o spíše nahodilé případy z oken budov ve městě, které se dařilo potlačovat, ale tlak henleinovských povstalců postupně

---

³¹² LÁŠEK, Radan. *Jednotka určení SOS - díl druhý*, str. 55.

³¹³ Tamtéž.

³¹⁴ LÁŠEK, Radan. *Jednotka určení SOS - díl třetí*, str. 290.

sílil.³¹⁵ Povstalcům se nakonec podařilo zajmout několik ustupujících ženistů. Došlo i k přepadení a obsazení místního okresního úřadu, kam byli poté shromážděováni zajatci. Do obce se z okolí začaly stahovat posily povstalců.³¹⁶ Odpověď však na sebe nenechala v tomto případě dlouho čekat. Ještě před půlnocí zaútočili na budovu okresního úřadu příslušníci četnického pohotovostního oddílu posíleného o policisty, a zajatce osvobodili. Zhruba o hodinu později, tedy kolem půl jedné v noci dne 1. října, dorazily do města tři pěší čtyři československé armády, kterým se podařilo vyčistit od povstalců střed města.³¹⁷ Následně utvořili společně s četníky a policisty kolonu, kterou město opustili, přičemž se však dostali pod palbu, při které byl zabit voják v záloze Jan Boháč a další dva četníci zraněni. Město tak bylo přenecháno henleinovcům. V ranních hodinách však byly zajaty dvě družstva SOS a další družstvo SOS se dostalo pod těžkou palbu. Večer 1. října se v Českých Budějovicích utvořila úderná skupina složená z ženistů z 23. ženijní roty, dvou pěších rot 9 roty pěšího pluku 1 a čtyři tři lehkých tanků vzor 35 z 9. tankové roty VII. Praporu lehkých tanků, navíc ještě doplněnou o improvizovaný obrněný vlak. V čele této skupiny stanul kapitán Stejskal.³¹⁸ Ta měla za úkol osvobodit zajatá družstva SOS, ale také osvobodit vězněné krumlovské Čechy. Tato úderná jednotka vjela 2. října do Krumlova a svedla úporný boj o tamní Budějovickou bránu a přilehlé okolí. Tři záložní důstojníci pěchoty však z neznámých důvodů vydali rozkaz se stáhnout (kvůli čemuž také byli vojenským prokurátorem obviněni ze zbabělosti). V akci tak zůstali kapitánu Stejskalovi k dispozici jen tři lehké tanky a obrněný vlak, jenž však povstalci nebyli schopni zneškodnit. Obrněný vlak potlačoval povstalce u krumlovského nádraží a ostřeloval také zámek. Přesto však nakonec vydal i kapitán Stejskal rozkaz k ústupu, jelikož bez pěchoty nebylo možné zajatce osvobodit. Nicméně početný doprovod tankům na cestě zpět tvořili čeští občané Krumlova, kteří se z města stáhli s nimi.³¹⁹ Mezi útočícími jednotkami nedošlo k žádným ztrátám na životech, pouze k několika zraněním. Ztráty na straně henleinovců nejsou známy.

Povstalci nakonec ještě téhož dne vězně z Krumlova propustili a město se začalo postupně vylidňovat. K dalším bojům zde již nedošlo, což je důsledek jednání mezi sudetoněmeckými představiteli města, poslancem za SdP Kundtem a československým ministerstvem národní obrany. Ve městě se ještě několik dnů nacházely československé

---

³¹⁵ LÁŠEK, Radan. *Jednotka určení SOS - díl první*, str. 279.

³¹⁶ BENEŠ, Jaroslav. *Stráž obrany státu: 1936-1939*, str. 210.

³¹⁷ Tamtéž, str. 210.

³¹⁸ Mobilisace 1938: 2. říjen 1938 – Boje v Českém Krumlově [online]. [cit. 2015-06-10]. Dostupné z: <http://www.mobilisace1938.cz/2-rijen-1938-boje-v-ceskem-krumlove>

³¹⁹ BENEŠ, Jaroslav. *Stráž obrany státu: 1936-1939*, str. 210.

vojenské bezpečnostní jednotky, které jej však opustily 8. října, kdy do města vstoupila německá armáda.³²⁰

5.3 Hitlerův příjezd

Na počátku října 1938 prožívali sudetští Němci, alespoň ti podporující SdP, šťastné chvíle. Čechoslováci vyklízeli takzvané Sudety, triumf SdP byl dokonán. Bylo však třeba dodat těmto dnům ještě větší lesk, a hlavně důrazně ukázat, kam že to nyní území „Sudet“ vlastně patří. Patrně právě proto se německý vůdce Adolf Hitler rozhodl pro návštěvu nového přírůstku německých zemí. Sudetské noviny tak byly plné pompézních a patetických článků týkajících se příjezdu Adolfa Hitlera. Sudety se připravovaly na příjezd svého nového vůdce, který měl do Aše dorazit 3. října. Za jakousi generální zkoušku lze považovat již příjezd Konrada Henleina, který do své rodné Aše dorazil o den dříve, tedy 2. října.³²¹ I Henlein byl vítán se vši pompézností a několik tisíc obyvatel města jej přišlo přivítat. Pravděpodobně však užíval právě z plánovaného Hitlerova příjezdu. Sudetští Němci podporující Henleina zřejmě příliš nebrali v potaz Henleinovu emigraci do Německa v polovině září. Ačkoliv Henlein i vrcholní představitelé SdP hlásali, že se odehrává osudový boj o budoucnost sudetského německví, přesto tento svůj „kmen“ v těchto chvílích opustili a uchýlili se do bezpečí Německé říše. Henleina přijelo v den jeho triumfálního návratu večer navštívit několik osobností, které budou hrát významnou roli v budoucím Protektorátu Čechy a Morava – šéf hlavního říšského bezpečnostního úřadu (*Reichssicherheitshauptamt*, RSHA) a budoucí říšský protektor Reinhard Heydrich (jehož vzájemné vztahy s Henleinem nejsou příliš přátelské), budoucí zastupující říšský protektor Kurt Daluege, generál Wehrmachtu von Reichenau a dokonce i šéf SS Heinrich Himmler.³²²

Hitlerův příjezd do Aše byl plánován přibližně 11. hodinu 3. října. V před 10. hodinou přijel do bavorského Selbu, ležícího asi 10 km jihozápadně od Aše, Hitlerův vlak, z kterého pak Hitler přesedlal, společně se svou početnou suitou, do osobních automobilů. Hitlerův vůz měl poznávací značku WH 32288.³²³ Nedlouho po 11. hodině, tedy s mírným zpožděním, přejel Hitlerův vůz bývalé hranice Československa. Ačkoliv stahování jednotek SOS a

---

³²⁰ BENEŠ, Jaroslav. *Stráž obrany státu: 1936-1939*, str. 210.

³²¹ HRUŠKA, Emil. *Boj o pohraničí*, str. 83.

³²² Tamtéž, str. 84.

³²³ Tamtéž, str. 86.

československé armády se vztahovalo na Aš právě v těchto dnech (jednalo se o III. pásmo, které mělo být vyklizeno ve dnech 2. a 3. října), Ašský výběžek byl oproštěn od československých jednotek již více než před týdnem (viz kapitola Svobodný stát Aš). Hitler za doprovodu jak své suity (Henleina i dalších významných představitelů SdP i NSDAP), tak i bouřlivého jásoťu místních obyvatel dorazil na ašské náměstí, kde byl vítán okresním vedením SdP a následně gratuloval čestné jednotce sudetoněmeckého Freikorpsu z takzvané zajišťovací linie, v čele s Friedrichem Putzem.³²⁴ Sudetoněmecký tisk nešetří superlativy, především pak stranické tiskoviny SdP *Die Zeit*, které příjezd Adolfa Hitlera do Aše popisovali jako „*Nepředstavitelný, nepopsatelný jásoť v Aši*“.³²⁵ Po návštěvě v Aši se vydal Adolf Hitler se svou kolonou na cestu. Projíždí na trase Hazlov-Františkovy Lázně-Cheb, přičemž před Chebem se kolona zastavila kvůli občerstvení. Všude nadšeně vítán tisícovými davy. Do Chebu dorazila kolona přibližně ve 13 hodin 15 minut. Cheb je na příjezd Adolfa Hitlera již plně vyzdoben, ale například házet květiny je zakázáno. Proč tomu tak je, se ukáže o několik dnů později, kdy je Adolf Hitler „*raněn*“ jednou z květin hozených nadšenými obyvateli „*Sudet*“.³²⁶ Na chebském náměstí promluvil Hitler za bouřlivého jásoťu k obyvatelům Chebu. Před svým odjezdem se ještě zastaví v hotelu Victoria, který se 14. září stal místem přestřelky mezi henleinovci a československými státními orgány. Poté opouští Cheb směrem trasou Františkovy Lázně-Skalná-Luby opouští Sudety bývalým hraničním přechodem u Markneukirchenu.³²⁷ Adolf Hitler navštívil další území Sudet ještě znovu v následujících dnech, v českém tisku už mu však nebyla věnována taková pozornost, jako při jeho první návštěvě.

5.4 Konec Freikorpsu

Podpisem mnichovské smlouvy a tím podstoupení československého pohraničí Německu bylo dokončeno poslání sudetoněmeckého Freikorpsu, čímž byla jeho další existence nepotřebná, ba dokonce snad i nežádoucí, a to i pro samotné členy Freikorpsu. Společně s německým zábořem československého pohraničí došlo také k odchodu českých státních zaměstnanců, a tyto bylo tedy třeba nahradit. Příslušníci Freikorpsu si tak samozřejmě slibovali, že to budou právě oni, kdo tyto pozice obsadí. Ke zklamání většiny z nich se tak však většinou

---

³²⁴ HRUŠKA, Emil. *Boj o pohraničí*, str. 87.

³²⁵ Tamtéž.

³²⁶ *České slovo*. 8. 10. 1938, str. 5.

³²⁷ HRUŠKA, Emil. *Boj o pohraničí*, str. 94.

nestalo. Vzhledem k mnoha případům rabování nejen na československém, ale i německém území, nebyly mnohdy splněny ani požadavky Freikorpsu na odškodnění.³²⁸ Počínaje 1. říjnem spadl sudetoněmecký Freikorps nově pod velení SS a nikoliv Wehrmachtu, jako tomu bylo doposud. Již 4. října opustil štáb Freikorpsu vojenský přidělenec Wehrmachtu Köchling, a 7. října se velitelství přesunulo do Chebu. Od 5. října navíc nastaly potíže se zásobováním, jelikož do tohoto data byl Freikorps zásobován stále ještě Wehrmachtem. Ten však k tomuto se zásobováním Freikorpsu přestal a další zásobování mělo převzít SS, které se však k tomuto příliš nemělo.³²⁹ Samotný Freikorps byl oficiálně rozpuštěn na základě radiové relace ze dne 9. října s účinností od 10. října.³³⁰ V Köchlingově závěrečné zprávě bylo uvedeno, že v období od svého vzniku (tedy 17. září) až do 1. října, bylo v rámci sudetoněmeckého Freikorpsu uskutečněno celkem 164 úspěšných a 75 neúspěšných akcí, celkem tedy 239 akcí. Během nich se podařilo příslušníkům Freikorpsu zabít 110 osob, dalších 50 zranit a celkem 2029 osob jich odvléci přes hranice do Německa. Samotné ztráty Freikorpsu činily 52 mrtvých, 65 zraněných a 19 nezvěstných. K 1. říjnu 1938 registroval sudetoněmecký Freikorps celkem 33 954 členů.³³¹

5.5 Český tisk a události po Mnichově

Počínaje říjnem a ztrátou pohraničí je patrná chmurná atmosféra i v novinových redakcích, což se odráží v novinovém obsahu. Články, které mají povzbudit morálku obyvatelstva a inspirovat jej „k novým začátkům“, opanovaly titulní strany všech novin. Stejně tak i výzvy k solidaritě s uprchlíky z pohraničí. Je to logické vyústění nastalé situace, jelikož ještě před několika dny byl celý národ odhodlán bránit svou celistvost i se zbraní v ruce, což se odráželo i ve většině českých tiskovin. Velmi patrný je však v tuto chvíli zásah cenzury. Četné sloupky textu zcela vymizely a zásahy cenzury jsou mnohonásobně častější, než tomu bylo doposud. Cenzuru (mj.) v československém tisku stanovoval již *zákon č. 3/1863 ř. z. o tisku*, převzatý ještě z dob Rakousko-Uherska.³³² Ten doplněný takzvaným „malým tiskovým

³²⁸ HRUŠKA, Emil. *Boj o pohraničí*, str. 96.

³²⁹ *Zpráva Friedricha Köchlinga o jeho působení u Sudetoněmeckého Freikorpsu* [online]. [cit. 2015-06-19]. Dostupné z: <http://www.fronta.cz/dokument/zprava-friedricha-kochlinga-o-jeho-pusobeni-u-sudetonemeckeho-freikorpsu>.

³³⁰ HRUŠKA, Emil. *Boj o pohraničí*, str. 96.

³³¹ *Zpráva Friedricha Köchlinga o jeho působení u Sudetoněmeckého Freikorpsu* [online]. [cit. 2015-06-19]. Dostupné z: <http://www.fronta.cz/dokument/zprava-friedricha-kochlinga-o-jeho-pusobeni-u-sudetonemeckeho-freikorpsu>.

³³² *3/1863 Zákon o tisku*, [online]. [cit. 2015-06-20]. Dostupné z: <http://www.epravo.cz/vyhledavani-aspi/?Id=87>.

zákonem“ (*zákon č. 125/1933 Sb. jímž se mění zákon o mimořádných opatřeních*, novelizující znění *zákona č. 300/1920 Sb. zákon o mimořádných opatřeních*).³³³ Tyto zákony umožňovaly státu zastavit vydání tiskovin a uvolnit je až po uskutečnění požadované změny textu. Cenzura byla dále konkrétněji specifikována v rámci *zákona č. 131/1936 Sb., o obraně státu*, konkrétně pak paragrafu 125, jenž mimo jiné umožňoval zřízení státní Ústřední censurní komise během branné pohotovosti státu.³³⁴ O cenzuře se zmiňuje například list *Venkov* ve svém vydání z 5. října v článku „*Lidu pravdu!*“. V témže listu je patrný opětovný návrat k lehce smířlivějšímu tónu vůči Německu, se kterým je nyní prý třeba také započít novou kapitolu vztahů.

Dalo by se říci, že obsah novin z počátku října se začínal již pomalu vracet do předkrizového stavu. Tiskoviny poklidně informují o vyklizení československého pohraničí a zároveň také o Hitlerově návštěvě nově připojených území. Ani polský zábor na tomto stavu již příliš nemění. Dne 4. října nastoupila nová, druhá úřednická vláda Jána Syrového, o čemž noviny stručně informují. Další pomyslnou tvrdou ranou, která již i na novinových stránkách vyvolává emoce, je odstoupení prezidenta republiky dr. Edvarda Beneše. Od 9. října se objevovaly otázky československé hranice s Maďarskem, od 11. října pak Podkarpatské Rusi. Zároveň s tím také otázka Slovenska. V první polovině září stačilo otevřít stránky jakéhokoliv tisku a každému mohlo být patrné, že československý stát je na pokraji rozpadu. V průběhu října se už Československo začalo pomalu, ale jistě vzpamatovávat z těchto těžkých ran a stále více se většina tiskovin zaměřovala na mezinárodní politiku. Naopak o stále ještě probíhajících incidentech v pohraničí už je zpravodajství zcela minimální, ba až zanedbatelné. Pouze u Českého slova stále ještě zůstávají relativně početné informace o pohraničních incidentech. Avšak obecně lze říci, že mezi četnými bílými místy, jež zbyla po zásahu cenzury, je informováno o pohraničí tak, že vládní jednotky mají vše plně pod kontrolou a všude veskrze panuje klid. Český tisk se podobně jako český národ propadl do letargie.

---

³³³ *Zákon č. 125/1933 Sb., zákon na ochranu republiky*. [online]. [cit. 2015-06-21]. Dostupné z: <http://ftp.aspi.cz/opispdf/1923/023-1923.pdf>.

³³⁴ *Zákon č. 131/1936 Sb., zákon na ochranu republiky*. [online]. [cit. 2015-06-21]. Dostupné z: <http://ftp.aspi.cz/opispdf/1936/035-1936.pdf>.

Závěr

Lze říci, že nacistickému plánu na obsazení Sudet, respektive celého Československa, se svou promyšleností a plánovitostí nemůže rovnat žádná jiná operace, kterou kdy nacionálně socialistické Německo za dobu své existence podniklo vůči jinému státnímu útvaru. Svou komplexností a vedením této operace v rovině jak sabotážní a teroristické, tak i psychologické, navíc ve spojení s agresivní zahraniční politikou, byl tak plán na obsazení Československa ve svém pojetí zcela jedinečný. Je sice pravdou, že nacisté měli mnohdy k dispozici vlastní diverzní sílu v podobě nacionálně-socialisticky orientované síly uvnitř některých států, které následně obsadilo, ale ty se však ne vždy podařilo plně zapojit do plánů nacionálně socialistického Německa. V případě Československa, konkrétněji tedy českého pohraničí, měla německá Říše k dispozici výraznou hybnou sílu v podobě několika desítek tisíc členů ozbrojených oddílů – sudetoněmeckého Freikorpsu. Pravdou však je, že se však jednalo přímo o německé etnikum, což umožnilo zapojení tohoto elementu do plánů nacionálně socialistického Německa mnohem jednodušeji. Navíc to byly právě snahy nacionálně socialistického Německa, které tento element z velké části pomohly utvořit.

Jako u všeho, nelze ani v tomto případě koukat na problematiku pouze černobíle. Ve většině a publikací (tedy přinejmenším mezi těmi nejvíce zpopularizovanými), ale i jiných zdrojů týkajících se tématu sudetských Němců, jsou sudetští Němci bráni povětšinou jako jednotný stejně smýšlející celek, který se chce vrátit „domů do Říše“. Jen někde ke konci takových článků a publikací je obvykle stručná zmínka o protinacisticky orientovaných sudetských Němcích. Je samozřejmě pravdou, že valná většina sudetských Němců, blížící se až k 90 %, volila SdP. K tomu však mnohdy byli donuceni silným nátlakem, často až pohrůzkami. Díky těmto metodám tak prakticky neexistovali mezi sudetskými Němci neutrální voliči, nebo dokonce nevoliči. Ty totiž všechny obsáhla právě SdP. Skutečný podíl sudetských Němců, kteří souhlasili s jak s programem, tak i akcemi SdP tedy lze odhadovat jen těžko. Pak jsou tu samozřejmě ti, kteří politice a metodám SdP přímo odporovali – převážně tedy socialisté, komunisté, židé, aj. Řada z nich bojovala, krvácela a umírala například v rámci Republikanische Wehru po boku jednotek SOS v kritických okamžicích Československé republiky na československých hranicích. Bohužel se dochovaly spíše jen střípky z působnosti této organizace, a tak nelze patřičně doložit její roli v kritických okamžicích roku 1938. Je však zřejmé, že nezanedbatelné množství sudetských Němců zůstalo republice loajálních, avšak jejich činy bohužel zapadly ve stínu druhé světové války, kdy byla řada z nich nucena narukovat

do řad Wehrmachtu. Po válce nastal odsun sudetských Němců, při kterém byla role protinacisticky orientovaných sudetských Němců pramálo zohledňována.

Nezastupitelnou roli měl v tomto případě také německý (především *Völkischer Beobachter*), ale i sudetoněmecký (*Die Zeit*) tisk. Ty dokázaly, v součinnosti s jinými formami německé propagandy, přesvědčit většinu Němců jak říšských, tak sudetských, o bezpráví, které Češi páchají na sudetských Němcích. To u obou německých etnik vyvolalo mnohdy až neracionální nenávisť k čemukoliv českému, což se také projevilo naplno v událostech v září 1938, kdy henleinovští povstalci, ordneři a příslušníci sudetoněmeckého Freikorpsu projevili při některých incidentech neskutečnou brutalitu. Je však otázkou, nakolik byla tato vyvolána extrémním propagandistickým vlastenectvím, a na kolik se jednalo o přirozenou brutalitu těchto lidí.

Naopak český tisk v tomto časovém úseku také sehrál svou roli. Dalo by se snad i říci, že tehdejší vůle českého národa se v tisku přímo zrcadlila. O pohraničních incidentech informovaly tiskoviny tak, jak to jen bylo československými úřady povoleno. Každý den se na stránkách českých tiskovin objevovaly motivující články o odhodlanosti národa a jeho bezpečnostních složek bránit svou zem za každou cenu a články o zlovůli nepřátel národa a jejich snahách národ a jeho stát roztržít. Tisk v oné pochmurné době sloužil nikoliv jen jako prosté informační médium, ale také jako stmelovací prostředek. Svého státu, který tehdy Čechoslováci získali teprve před 20 lety, si nadále vážili, a snad více, než kdy předtím. To se odráželo i na stránkách československého tisku. Při porovnání s dnešními tiskovinami, které informují (či spíše by měly) z pozice neutrálního a nezaujatého postoje, se tehdejší zpravodajství jeví jako zcela odlišné. Přívlastky jako stateční, disciplinovaní, odhodlaní, aj., jsou zde společně s přívlastňovacím zájmenem „naše“ velmi často skloňovány v souvislosti s československými ozbrojenými složkami. V tehdejších dobových novinách se tak zrcadlil nejen duch národa, ale také emoce.

Cílem této práce také bylo svým způsobem zachytit to, jak tehdejší pozici Československa vnímali Čechoslováci (vzhledem k zaměření tématu pak především Češi), a to ve světle faktů a událostí, jenž se v oněch osudných zářiových a říjnových dnech roku 1938 udály. Není dost dobře možné se zde věnovat dopodrobna všem incidentům, a proto jsem se také zaměřil na ty zřejmě nejvýznamnější. Právě dobový tisk je zřejmě nejbliže k zachycení podstaty toho, jak se tyto události jevíly tehdejší společnosti. Proto jsem zvolil reflexi v tisku jako část této diplomové práce pojednávající právě o situaci v pohraničí v daném období. Chtěl jsem tím mimo jiné poukázat také na to, jak samotné incidenty ve skutečnosti probíhaly, a jak

pak byly tyto incidenty líčeny na stránkách tiskovin. Stěžejní však s ohledem na tisk bylo v této práci to, jak se vlastně celé období zářiové a následné říjnové krize odráželo v novinách, a na co byl po celé vymezené období kladen důraz.

Za cíl jsem si kladl i vyobrazit to, jakou obět', často až tu nejvyšší, museli příslušníci jednotek Stráže obrany státu, ale i československé armády, v oněch těžkých dnech přinést. Jak u členů SOS, tak i u vojáků byla jejich láska k vlasti v mnoha případech více než patrná. Drtivá většina z nás jistě již někdy viděla dobové fotografie vojáků, či členů jednotek SOS pózujících u bunkrů, celnic či známých hraničních orientačních sloupů, aj., s nápisy jako „Nedáme se“, „Nevzdáme se“, „Jsme připraveni“, atd. Přesto však byli nakonec nuceni se vzdát a hranice vydat bez boje, protože se někteří rozhodli si raději vzít vlastní život. Od 13. září do 18. října zemřelo, nebo v důsledku zranění utrpěném při bojích s henleinovci při nejmenším 73 členů československých ozbrojených složek. Z toho 30 vojáků, 23 příslušníků finanční stráže a 19 četníků a policistů.³³⁵ Tyto počty však zřejmě nejsou úplné, jedná se pouze o potvrzená úmrtí. Dalších několik stovek jich také utrpělo různě vážná poranění. V důsledku dalších událostí však počet mrtvých ještě narostl. Během okupace bylo jádro většiny československých odbojových skupin postaveno na bývalých vojácích, četnících, členech finanční stráže či policistech, a mnoho z nich za to také zaplatilo životem. Též během květnového povstání v Praze krváceli a umírali bývalí členové československých ozbrojených sborů. Naposledy pak tito umírali během komunistické totality, jelikož za členy jednotek SOS byli vybíráni výhradně státně spolehliví občané, za což však nebyli považováni komunisté. To bylo vládní garnituře po roce 1948 také trnem v oku.

Připomínkou a zároveň i pomníkem všech, kteří byli tehdy odhodláni bránit republiku a položit za ní život, budiž zbytky dodnes respekt vzbuzujícího bývalého pohraničního opevnění, a zbylé, leč stále ještě majestátně vzhlízející, orientační sloupy, které se rovněž samy staly symboly odhodlanosti bránit republiku.

---

³³⁵ PLACHÝ, Jiří. *Nástin personálních ztrát československé armády v době od 21. května 1938 do 31. března 1939*. Praha: Ministerstvo obrany České republiky, 2009.

Zdroje

1. Archivní materiály

Kronika četnické stanice Krajková 1938-1945 [online]. [cit. 2015-04-28]. Dostupné z: http://www.portafonium.cz/iipimage/30860348/soap-so_01304_cetnici-krajkova-1938-1945_0010.

Muzeum ozbrojených sborů Habartov.

Vojenský ústřední Archiv Praha, fond MNO, Hlavní štáb, 1. operační oddělení.

Vojenský ústřední Archiv Praha, fond MNO, Hlavní štáb, 3. operační oddělení.

Státní okresní archiv Cheb, fond Aš.

Státní okresní archiv Cheb, fond Cheb.

2. Publikace

BENEŠ, Jaroslav. *Finanční stráž československá 1918 - 1938*. 1. vyd. Dvůr Králové nad Labem: FORTprint, 2005. ISBN 80-860-1129-1.

BENEŠ, Jaroslav. *Stráž obrany státu: 1936-1939*. 1. vyd. Dvůr Králové nad Labem: FORTprint, 2007. ISBN 978-808-6011-349.

BENEŠ, Jaroslav. *Střípky z dějin finanční stráže v Lužických horách*. 1. vyd. Dvůr Králové nad Labem: FORTprint, 2013. ISBN 978-80-86011-51-6.

BENEŠ, Jaroslav; MAREK, Jindřich. *Šluknovská zrada: komentované dokumenty a vzpomínky příslušníků jednotek Stráže obrany státu na Šluknovsku v roce 1938*. 1. vyd. Dvůr Králové nad Labem: Fortprint, 2006. ISBN 80-860-1131-3.

FOJTÍK, Jakub. *Policejní vrtulníky*. 1. vyd. Praha: Naše vojsko, 2007. ISBN 978-802-0608-703.

HOLUB, Ota. *Stůj! Finanční stráž*. 1. vyd. Praha: Naše vojsko, 1987.

HRUŠKA, Emil. *Boj o pohraničí: Sudetoněmecký freikorps v roce 1938*. 1. vyd. 109 s. ISBN 80-725-0668-4.

KÁRNÍK, Zdeněk. *České země v éře První republiky, 1918-1938*. 1. vyd. Praha: Libri, 2003, 3 v. ISBN 80727711913.

Kolektiv autorů. *Hraničáři pod Luží '38: Horní Světlá 22. září 1938 : sborník příspěvků*. 2., opr. vyd. Dvůr Králové nad Labem: FORTprint, 2004. ISBN 80-860-1125-9.

LÁŠEK, Radan. *Jednotka určení SOS*. 1. vyd. Praha: CodyPrint, 2006, 302 s. ISBN 80-902-9647-5.

LÁŠEK, Radan. *Velitelé praporů SOS*. 1. vyd. Praha: Codyprint, 2009, 228 s. ISBN 978-809-0389-205.

MACEK, Pavel; UHLÍŘ, Lubomír. *Dějiny policie a četnictva*. 1. vyd. Praha: Police history, 1999, 230 s., [96] s. obr. příl. ISBN 80-902-6700-9.

MAREK, Jindřich. *Smrt v celním pásmu: historické reportáže o ostraze čs. hranic v letech 1918-1948*. 1. vyd. Cheb: Svět křídel, 2000. ISBN 80-852-8067-1.

MAREK, Jindřich. *Vzdušní Donkichoti: četnické letecké hlídky 1935-1939 : čs. letci u 280. a 544. perutě RAF*. 1. vyd. Cheb: Svět křídel, 2001, 230 s., [96] s. obr. příl. ISBN 80-852-8069-8.

PEJČOCH, Ivo. *Armády českých politiků: české polovojenské jednotky 1918-1945*. 1. vyd. Cheb: Svět křídel, 2009. ISBN 978-808-6808-604.

PLACHÝ, Jiří. *Nástin personálních ztrát československé armády v době od 21. května 1938 do 31. března 1939*. 1. vyd. Praha: Ministerstvo obrany České republiky - Prezentační a informační centrum MO, 2009, 167 s. ISBN 978-80-7278-499-8.

SPEYCHAL, Robert. *Stráž obrany státu*. 1. vyd. Praha: MV, 2002, 230 s., [96] s. obr. příl. ISBN 80-238-8328-3.

STEHLÍK, Eduard, ČVANČARA, Jaroslav. *Srdce armády: Generální štáb 1919-2009*. 2., rozš. vyd. Praha: Ministerstvo obrany České republiky - Prezentační a informační centrum MO, 2009. ISBN 978-807-2785-155.

ŠRÁMEK, Pavel. *Ve stínu Mnichova: z historie československé armády 1932-1939*. 1. vyd. Praha: Mladá fronta, 2008. ISBN 978-802-0418-487.

MORRELL, Sydney. *Viděl jsem ukřižování: události v Československu v roce 1938 očima anglického novináře*. 3. vyd., v Jotě 2. Brno: Jota, 2002, 188 s. ISBN 80-721-7182-8.

OLIVOVÁ, Věra. *Zápas o Československo: 1938*. 2., dop. vyd. Praha: Společnost Edvarda Beneše, 1996, 74 s. ISBN 80-901-7337-3.

3. Internetové zdroje

Bouřlivé Chebsko roku 1938 [online]. [cit. 2015-04-27]. Dostupné z: <http://zpravyzchebu.cz/bourlive-chebsko-roku-1938/>.

Československo sledovalo velkou krizi z dále, pak se v ní téměř utopilo [online]. [cit. 2014-01-07]. Dostupné z: http://ekonomika.idnes.cz/ceskoslovensko-sledovalo-velkou-krizi-z-dali-pak-se-v-ni-temer-utopilo-1mt-/ekonomika.aspx?c=A091104_151250_ekonomika_spi.

Čs. armáda léta 1918-1939: Slovo úvodem. [online]. [cit. 2015-02-04]. Dostupné z: <http://armada.vojenstvi.cz/predvalecna/index.htm#uvod>.

Čsl. policie [online]. [cit. 2015-02-04]. Dostupné z: http://www.codyprint.cz/oz_sbory/policie/index.html.

Čsl. finanční stráž [online]. [cit. 2015-02-08]. Dostupné z: http://www.codyprint.cz/oz_sbory/straz/index.html.

Četnické pohotovostní oddíly [online]. [cit. 2014-03-24]. Dostupné z: <http://www.cetnictvo.cz/cetnictvo/cetnicke-pohotovostni-oddily.htx>.

Historie Ministerstva financí 1918 - 2004 [online], str. 15 [cit. 2015-02-03]. Dostupné z: http://www.mfcr.cz/assets/cs/media/2005-08-17_Publikace-Historie-MF-1918-2004-komplet-v02_verze02.pdf.

Lužické hory: Historie Lužických hor - Jednotky SOS ve Šluknovském výběžku v roce 1938 [online]. [cit. 2015-06-02]. Dostupné z: <http://www.luzicke-hory.cz/historie/index.php?pg=clanek03c>.

Město Cheb - oficiální web města: *německá sociálně demokratická strana - cheb 1938* [online]. [cit. 2015-05-01]. Dostupné z: www.cheb.cz/VismoOnline_ActionScripts/File.ashx?id_org=5091&id_dokumenty=923039.

Mobilisace 1938: *Československo proti třetí říši očima dobových svědků* [online]. [cit. 2015-02-27]. Dostupné z: <http://www.mobilisace1938.cz/>.

Ministři národní obrany v letech 1918 až 1992. [online]. [cit. 2015-02-04]. Dostupné z: <http://armada.vojenstvi.cz/galeriemno.htm>.

Mittelhausser, Eugene Desire Antoine. [online]. [cit. 2015-02-04]. Dostupné z: <http://forum.valka.cz/viewtopic.php/t/24376/title/Mittelhausser-Eugene-Desire-Antoine>.

Obrněné automobily OA vz. 30 u četnictva [online]. [cit. 2015-06-19]. Dostupné z: <http://www.fronta.cz/obrnene-automobily-oa-vz-30-u-cetnictva>.

Padlí obránci z bojů o čsl. pohraničí 1938-1939 [online]. [cit. 2015-02-28]. Dostupné z: <http://www.codyprint.cz/padli/index.html>.

Pellé, Maurice-César-Joseph [1863-1924] (generál III. hodnostní třídy / General of 3rd Rank Class). [online]. [cit. 2015-02-04]. Dostupné z: <http://forum.valka.cz/viewtopic.php/t/24375/title/Pelle-Maurice-Cesar-Joseph-1863-1924>.

ŠRÁMEK, Pavel. *Personální změny ve velení československé armády v roce 1933.* [online]. [cit. 2015-02-07]. Dostupné z: <http://armada.vojenstvi.cz/predvalecna/studie/11.htm>.

PAVEL, Šrámek. *Podíl Edvarda Beneše na výstavbě československé armády ve 30. letech* [online]. [cit. 2015-02-07]. Dostupné z: <http://armada.vojenstvi.cz/predvalecna/studie/4.htm>.

ROUBÍK, František. *Pokusy o zřízení četnictva v Čechách.* [online]. [cit. 2013-09-21]. Dostupné z: <http://primaplana.net/txt/studie/roubik-pokusy-zrizeni-cetnictva.html>.

Pohraničí 1938-39: *Habersbirk (Habartov) 13.9.1938 - skutečný začátek druhé světové války?* [online]. [cit. 2015-03-21]. Dostupné z: <http://cetnici.habartov.cz/pohranicni-incidenty-1938-1939/habartov-1938.htm>.

Policie České republiky: *Historie četnictva a policie.* [online]. [cit. 2013-09-22]. Dostupné z: <http://www.policie.cz/clanek/historie-cetnictva-a-policie-historie-cetnictva-a-policie.aspx>.

Policie České republiky – KŘP hlavního města Prahy: *Téměř zapomenutý hrdina z roku 1938* [online]. [cit. 2015-05-02]. Dostupné z: <http://www.policie.cz/clanek/temer-zapomenuty-hrdina-z-roku-1938.aspx>.

Povstání henleinovských ordnerů na Sokolovsku v září 1938 [online]. [cit. 2015-05-12]. Dostupné z: <http://www.ceskenarodnilisty.cz/clanky/Povstani.htm>.

Přehled obvodů, velitelů, početních stavů a ztrát praporů SOS. [online]. 2010 [cit. 2015-01-25]. Dostupné z: <http://codyprint.cz/sos/index.html>.

ŠRÁMEK, Pavel. *Reorganizace československé armády z roku 1933.* [online]. [cit. 2015-02-07]. Dostupné z: <http://armada.vojenstvi.cz/predvalecna/studie/10.htm>.

Stráž obrany státu (SOS), I. díl [online]. [cit. 2015-02-09]. Dostupné z: <http://www.fronta.cz/straz-obrany-statu-1-dil-od-ustaveni-do-pocatku-roku-1938>.

Sudetendeutsches Freikorps [online]. [cit. 2014-07-14]. Dostupné z: <http://www.axishistory.com/books/153-germany-heer/heer-other-units/8916-sudetendeutsches-freikorps>.

Fronta.cz: *Sudetští Němci za mobilizace v září 1938*. [online]. [cit. 2015-06-21]. Dostupné z: <http://www.fronta.cz/dotaz/sudetsti-nemci-za-mobilizace-v-zari-1938>.

Valka.cz: *Příhraniční incidenty na Frýdlantsku v září 1938* [online]. [cit. 2015-05-02]. Dostupné z: http://www.valka.cz/clanek_10888.html.

ŠRÁMEK, Pavel. *Vládní usnesení o zřízení Nejvyšší rady obrany státu, o jejím statutu a jednacím řádu*. [online]. [cit. 2015-01-21]. Dostupné z: <http://armada.vojenstvi.cz/predvalecna/ctenari/6.htm>.

Zákon č. 11/1918 Sb., o zřízení samostatného státu československého. [online]. [cit. 2015-02-02]. Dostupné z: <http://ftp.aspi.cz/opispdf/1918/002-1918.pdf>.

Zákon č. 28/1920 Sb., o reorganizaci finanční stráže. [online]. [cit. 2015-04-12]. Dostupné z: <http://ftp.aspi.cz/opispdf/1920/005-1920.pdf>.

Zákon č. 50/1923 Sb. – Zákon na ochranu republiky. [online]. [cit. 2015-01-30]. Dostupné z: <http://ftp.aspi.cz/opispdf/1923/023-1923.pdf>.

Zákon č. 114/1927 Sb., Celní zákon. [online]. [cit. 2015-04-12]. Dostupné z: <http://ftp.aspi.cz/opispdf/1927/051-1927.pdf>.

Zákon č. 131/1936 Sb. o obraně státu. [online]. [cit. 2015-01-21]. Dostupné z: <http://ftp.aspi.cz/opispdf/1936/035-1936.pdf>.

Zákon č. 165/1920 Sb., jímž se vláda zmocňuje zřizovati státní policejní úřady. [online]. [cit. 2015-02-02]. Dostupné z: <http://ftp.aspi.cz/opispdf/1920/036-1920.pdf>.

Zákon č. 230/1922 Sb., o sborech stráže bezpečnosti. [online]. [cit. 2015-02-03]. Dostupné z: <http://ftp.aspi.cz/opispdf/1920/080-1922.pdf>.

Zákon č. 270/1936 - Vládní nařízení o strážci obrany státu. [online]. [cit. 2015-01-24]. Dostupné z: <http://ftp.aspi.cz/asi/opispdf/1936.html>

Zákon č. 306/1924 Sb., kterým se prodlužuje platnost zákona ze dne 16. března 1920, č. 165 Sb. z. a n., jímž byla vláda zmocněna zřizovati státní policejní úřady. [online]. [cit. 2015-02-02]. Dostupné z: <http://ftp.aspi.cz/opispdf/1924/138-1924.pdf>.

Zákon č. 462/1919 Sb., o propůjčování míst legionářům. [online]. [cit. 2015-02-03]. Dostupné z: <http://ftp.aspi.cz/opispdf/1919/093-1919.pdf>.

Zaniklé obce [online]. [cit. 2015-02-28]. Dostupné z: <http://www.zanikleobce.cz/>.

Zasedání Národního shromáždění československého roku 1920.: *Zpráva výboru ústavního o vládním návrhu zákona (tisk. č. 2212) o četnictvu*. [online]. [cit. 2013-09-21]. Dostupné z: http://www.psp.cz/eknih/1918ns/ps/tisky/t2805_00.htm.

Muzeum Cheb: *ZMIZELÉ CHEBSKO - zničené obce a osady okresu Cheb po roce 1945: Wies* [online]. [cit. 2015-06-21]. Dostupné z: <http://www.muzeumcheb.cz/projekt/chebsko/Wies/01.html>.

4. Tiskoviny

Armády, technika, militaria: *Československé stálé opevnění z let 1935 až 1938*, 2005, roč. 3, č. 12.

Ascher Zeitung. Aš, 1938

České Slovo. Praha: Melantrich, 1938.

Die Zeit. Praha, 1938.

Lidové noviny. Brno: Syndikát českých spisovatelů, 1938.

Národní listy. Praha: Julius Grégr, 1938.

Národní politika. Praha, 1938.

Večerní České slovo. Praha: Melantrich, 1938.

Venkov. Praha: Novina, 1938.

Völkischer Beobachter, Mnichov: F. Eher Nachf, 1938.

Seznam příloh

Příloha 1 - Stav československého pohraničního opevnění k září 1938 s vyznačenými liniemi těžkého (TO) a lehkého (LO) opevnění.

Příloha 2 - Jeden z objektů lehkého opevnění, vz. 37, lidově "Řopík".

Příloha 3 - Kulometná hlídka rožanského družstva SOS, rok 1938.

Příloha 4 - Vojáci československé armády v roce 1938.

Příloha 5 - Konrád Henlein a Friedrich Putz doprovází Adolfa Hitlera při jeho návštěvě v Aši při přehlídce členů sudetoněmeckého Freikorpsu.

Příloha 6 - Pomník na památku padlých hraničářů s replikou hraničního orientačního sloupu na hraničním přechodu Dolní Světlá, odhalený roku 2003.

Příloha 7 – Přísahy skládané příslušníky SOS, československé armády a sudetoněmeckého Freikorpsu.

Příloha 1 - Stav československého pohraničního opevnění k září 1938 s vyznačenými liniemi těžkého (TO) a lehkého (LO) opevnění. (zdroj: bunkry.cz)

Příloha 2 - Jeden z objektů lehkého opevnění, vz. 37, lidově "Řopík". (zdroj: pevnosti.kvalitne.cz)

Příloha 3 - Kulometná hlídka rožanského družstva SOS, rok 1938. (zdroj: vhu.cz)

Příloha 4 - Vojáci československé armády v roce 1938. (zdroj: brannamoc1938.eu)

Příloha 5 - Konrad Henlein a Friedrich Putz doprovází Adolfa Hitlera při jeho návštěvě v Aši při přehlídce členů sudetoněmeckého Freikorpsu. (zdroj: fronta.cz)

Příloha 6 - Pomník na památku padlých hraničářů s replikou hraničního orientačního sloupu na hraničním přechodu Dolní Světlá, odhalený roku 2003. (zdroj: cestovatele.info)

Příloha 7 – Přísahy skládané příslušníky SOS, československé armády a sudetoněmeckého Freikorpsu.

Přísaha příslušníků Stráže obrany státu:

"Přisahám při všem, co jest mi svaté, a v plné shodě se svým svědomím a přesvědčením, že budu poslušen presidenta a vlády republiky československé a všech svých velitelů a představených; přisahám, že budu bez odmluvy plniti jejich nařízení vždy a všude, i v nebezpečí, bez váhání a odporu, že svůj útvar neopustím, ale i život svůj ochotně dám na ochranu vlasti a za její svobodu; přisahám, že budu své druhy milovati, k nim věrně státi, v nebezpečí je neopustím, ale až do konce s nimi budu bojovati, jak mi káže mužná čest a vědomí povinností občanských. Tak přisahám!"

(zdroj: Služební řád pro stráž obrany státu, str. 6)

Přísaha příslušníků československé armády (1919-1959, vyjma 1939-1945):

„Přisaháme při všem, co jest nám svato, a v plné shodě se svým svědomím a přesvědčením, že budeme poslušni presidenta a vlády republiky Československé a všech svých velitelů, presidentem a vládou ustanovených; přisaháme, že budeme bez odmluvy plniti jejich nařízení vždy a všude, i v nebezpečí, bez váhání a odporu, že svých vojsk neopustíme, ale i životy své ochotně dáme na ochranu vlasti a za její svobodu; přisaháme, že budeme druh druhu milovati, k sobě věrně státi, v nebezpečí se neopouštěti, ale až do konce se brániti tak, jak nám káže mužná čest a vědomí povinností občanských. Tak přisaháme!“

(zdroj: Army.cz: *Historie a druhy vojenských přísah*. [online]. [cit. 2015-06-28]. Dostupné z: <http://www.acr.army.cz/historie/-10111/>)

Přísaha příslušníků sudetoněmeckého Freikorpsu:

„Přisahám při Bohu všemohoucím, že se jako bojovník dobrovolnického sboru, vědomý si svých povinností, cítím zavázán svému nejvyššímu vůdci Adolfu Hitlerovi v nezlomné věrnosti až k smrti. Přisahám, že budu vždy statečným a věrným bojovníkem dobrovolnického sboru, že budu poslušen svých nadřízených a splním všechny povinnosti beze zbytku.“

(zdroj: BENEŠ, Jaroslav, *Stráž obrany stát: 1936-1939*, str. 205)